

**КИЇВСЬКИЙ ІНСТИТУТ
НАЦІОНАЛЬНОЇ ГВАРДІЇ УКРАЇНИ**

**ФАКУЛЬТЕТ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДЕРЖАВНОЇ БЕЗПЕКИ
КАФЕДРА СОЦІАЛЬНО-ГУМАНІТАРНИХ ТА ПРАВОВИХ ДИСЦИПЛІН**

ЗБІРНИК МАТЕРІАЛІВ

**КРУГЛОГО СТОЛУ
«РОЛЬ І МІСЦЕ СОЦІАЛЬНО-ГУМАНІТАРНИХ ТА ПРАВОВИХ
ДИСЦИПЛІН В СИСТЕМІ ПІДГОТОВКИ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ
НАЦІОНАЛЬНОЇ ГВАРДІЇ УКРАЇНИ»**

30 листопада 2023 року

м. Київ

УДК 3:7/.8(06)

Р68

Рекомендовано до опублікування та поширення через Інтернет на засіданні кафедри соціально-гуманітарних та правових дисциплін ФЗДБ Київського інституту Національної гвардії України (протокол № 4 від 20.12.2023)

«Роль і місце соціально-гуманітарних та правових дисциплін в системі підготовки військовослужбовців Національної гвардії України»: матеріали круглого столу (м. Київ, 30 листопада 2023 р.). Київ: Київський інститут Національної гвардії України, 2023. 158 с.

Збірник містить матеріали однойменного круглого столу, у якій взяли участь науковці, викладачі та здобувачі вищих навчальних закладів і наукових установ України.

Матеріали круглого столу можуть бути використані в науково-дослідній роботі та в освітньому процесі спеціалізованих та військових ЗВО, а також у законотворчості та правоохоронній діяльності.

Матеріали опубліковано в авторській редакції.

За достовірність представлених матеріалів несуть відповідальність автори.

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ кандидат юридичних наук М. О. Ктіторов (голова); кандидат юридичних наук, доцент Беньковський С.Ю. (заступник голови); кандидат педагогічних наук, професор Зелений В.І.; кандидат філософських наук, доцент Кондратюк-Антонова Т.В.; кандидат юридичних наук, доцент Градецька Н.М.; кандидат психологічних наук, доцент Пенькова Н.Є., кандидат юридичних наук, доцент Строков І. В.

© Автори, 2023

© КІНГУ, 2023

Медвідь Михайло Михайлович

заступник начальника Київського інституту Національної гвардії України з навчально-методичної роботи, доктор економічних наук, професор

Медвідь Юлія Іванівна

старший науковий співробітник науково-організаційного відділу Національної академії Національної гвардії України, кандидат педагогічних наук, старший дослідник

Ктіторов Максим Олександрович

т.в.о начальника Київського інституту Національної гвардії України, кандидат юридичних наук

СИСТЕМА ВНУТРІШНЬОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯКОСТІ ВИЩОГО ВІЙСЬКОВОГО НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ: ОСОБЛИВОСТІ, УМОВИ РОЗВИТКУ

Заклади вищої освіти (ЗВО), зокрема вищі військові навчальні заклади (ВВНЗ), формують та розвивають свої системи внутрішнього забезпечення якості.

27 жовтня 2023 року підписано меморандум між Міністерством внутрішніх справ України (МВС України) та Національним агентством із забезпечення якості вищої освіти (НАЗЯВО). Під час заходу керівники закладів вищої освіти системи МВС України звернули увагу на особливості їх систем внутрішнього забезпечення якості [1].

В чому ж їх особливості і як їх враховувати в організації освітнього процесу? Відповіді на ці питання дають результати проведеного дослідження [2], яке пройшло апробацію у НАЗЯВО [3].

У дослідженні [2] на основі проведених досліджень запропоновано нове вирішення наукової проблеми, яке полягає в обґрунтуванні і розробленні методології діяльності системи внутрішнього забезпечення якості ВВНЗ. За результатами проведеного дослідження зроблено такі висновки.

1. Визначено, що система внутрішнього забезпечення якості ЗВО – це система, що складається з множини взаємопов'язаних елементів (відділення внутрішнього забезпечення якості освітнього процесу, чотирьох груп стейкхолдерів (здобувачі вищої освіти за освітньою програмою (ОП); випускники за ОП; представники роботодавців (замовників); представники академічної спільноти (НПП)), вченої ради, групи телекомунікаційних мереж та інформаційних систем, служба інформації та комунікації, науково-організаційного відділу, а також відділ кадрової роботи), які утворюють одне ціле, взаємодіють із середовищем та між собою; зв'язки між зазначеними елементами визначаються вченою радою та відображаються у змісті відповідних

положень. Встановлено, що наявність/відсутність циклу зміни статусу стейкхолдера здобувач – випускник – представник роботодавця – НПП у системі внутрішнього забезпечення якості ЗВО є найважливішим критерієм оцінювання цієї системи [4]. Виявлено особливості здійснення процедур та заходів системи внутрішнього забезпечення якості у ВВНЗ, які полягають у наявності обмежень щодо оприлюднення інформації з питань кадрового забезпечення на офіційному вебсайті ЗВО та на інших ресурсах; перевірки праць працівників та здобувачів, які містять інформацію з обмеженим доступом, на наявність академічного плагіату; забезпеченні підвищення кваліфікації ПП, НП і НПП за кордоном (обмеження щодо академічної мобільності); обмеженні щодо оприлюднення інформації з питань матеріально-технічного забезпечення на офіційному вебсайті ЗВО та на інших ресурсах; у збиранні, аналізі інформації щодо кар'єрного шляху всіх випускників. Обґрунтовано методику розвитку системи внутрішнього забезпечення якості ЗВО, складниками якої є: вхідні дані (наявні вимоги до системи внутрішнього забезпечення якості ЗВО); визначення структурних підрозділів, відповідальних за процедури і заходи системи внутрішнього забезпечення якості; реагування на виявлені недоліки; розвиток культури якості в академічній спільноті ЗВО; забезпечення підвищення кваліфікації ПП, НП і НПП, у тому числі з питань розвитку системи внутрішнього забезпечення якості ЗВО. Обґрунтовано функціонування підсистеми оцінювання НПП і ПП системи внутрішнього забезпечення якості ЗВО. Запропоновано критерій оцінювання НПП і ПП ЗВО – виконання НПП і ПП вимог, визначених нормативно-правовими актами; показники – вимоги до НПП і ПП; шкалу оцінювання – виконання/невиконання вимог. Для нарахування балів НПП і ПП за кожним показником у більшості випадків запропоновано використовувати міру порівняння показників між собою – опубліковану статтю у виданнях Переліку наукових фахових видань України; для нарахування додаткових балів НПП і ПП або збільшувати їх кількість за відповідні досягнення – здійснювати за рахунок формування кваліфікації за спеціальностями, за якими запроваджена підготовка здобувачів у ЗВО.

2. Виявлено особливості ВВНЗ, які необхідно враховувати в організації системи зворотного зв'язку: його корпоративну культуру, побудовану на традиційних взаєминах учасників освітнього процесу за принципом «керівник заняття (викладач) завжди правий», що ускладнює реалізацію студентоцентрованого підходу; категорії здобувачів (студенти, студенти програми підготовки офіцерів запасу, здобувачі тактичного рівня військової освіти (курсанти), здобувачі оперативного рівня військової освіти (слухачі), особи, які призначаються на посади після практичної діяльності у військах (слухачі курсів підвищення кваліфікації ПП та НПП)), які різняться між собою за віковими та діяльнісними характеристиками, що необхідно враховувати у процесі забезпечення зворотного зв'язку. Визначено методику організації системи зворотного зв'язку у ВВНЗ з урахуванням впливу на неї наявних особливостей, складниками якої є: вхідні дані (наявні вимоги до системи зворотного зв'язку у ЗВО); визначення класифікації характеристик здобувачів

ВВНЗ і методику їх врахування у процесі організації освітнього процесу; визначення методики формування структури опитувальника з урахуванням у ній характеристик здобувачів для забезпечення зворотного зв'язку; визначення компонентів системи зворотного зв'язку, враховуючи міжнародний досвід забезпечення студентоцентрованого підходу у ВВНЗ; визначення умов забезпечення зворотного зв'язку у ВВНЗ шляхом проведення дослідження та апробацій його результатів; розроблення та затвердження нормативно-правового акту ВВНЗ «Положення про систему зворотного зв'язку»; внесення змін до програми курсів підвищення кваліфікації НПП та ПП з метою розвитку культури якості в академічній спільноті ЗВО. Розроблено стратегію формування та розвитку системи зворотного зв'язку ВВНЗ. Запропоновано порядок організації проведення опитувань стейкхолдерів та впровадження їх результатів в освітній процес ВВНЗ.

3. Визначено необхідність здійснення перегляду методології формування та розвитку компетентностей майбутніх офіцерів НГУ, що виявляється у потребі формування їх готовності до ведення бойових дій, здатності у них виживання в автономних умовах та наданні першої медичної допомоги і самопомоги в екстремальних ситуаціях, навчання цього особового складу, формування готовності майбутніх офіцерів НГУ до виконання службових завдань з охорони громадського порядку в умовах воєнного стану, реалізації стандартів НАТО щодо підготовки військових фахівців. Сформовано гіпотезу, згідно з якою рівень готовності майбутніх офіцерів НГУ до ведення бойових дій залежить від того, чи залучаються до проведення занять офіцери – учасники бойових дій, чи здійснюється перегляд робочих програм навчальних дисциплін з урахуванням досвіду бойових дій, чи використовується сучасне актуальне матеріально-технічне забезпечення проведення занять. Встановлено ускладнення кадрового забезпечення освітньої діяльності ВВНЗ у процесі запровадження стандартів НАТО щодо підготовки військових фахівців, оскільки воно не зовсім суміщається з нормативно-правовими актами. Виявлено залежність кар'єрного зростання офіцера у ВВНЗ від його професійного розвитку [5]. Запропоновано вивчення впливу впровадження інноваційних практик у діяльність ВВНЗ на розвиток його внутрішньої системи забезпечення якості вищої освіти шляхом оцінювання з позицій сформованості (можливого формування) позитивних змін у досягненні програмних результатів навчання здобувачами вищої освіти за певною ОП або в освітній діяльності ЗВО за структурою: причини та умови виникнення; опис тренду або передової практики; аналіз ефективності; нормативно-правове регулювання; вивчення джерел та обсягів фінансування; інноваційне професійне оснащення, технічні рішення, технології. Визначено пріоритетні напрями впровадження інноваційних практик у діяльність ВВНЗ, які впливають на розвиток його внутрішньої системи забезпечення якості вищої освіти: створення умов для вивчення світових трендів та передових практик у сфері підготовки кадрів для військових формувань; впровадження систем електронного документообігу у ВВНЗ; використання лазерного симулятора двостороннього вогневого контакту SKIF в підготовці кадрів для військових формувань.

4. Обґрунтовано необхідність здійснення досліджень щодо формування загальних компетентностей майбутніх офіцерів НГУ в процесі професійної підготовки. Встановлено, що підґрунтям таких досліджень є нові умови середовища діяльності офіцерів: збільшення середнього віку підлеглого особового складу, який часто перевищує вік випускника ВВНЗ, постала необхідність приймати швидкі рішення в умовах невизначеності, підвищилася відповідальність за підлеглий особовий склад, його життя та здоров'я тощо [6]. Визначено методика проведення педагогічного експерименту, складниками якої є: визначення сутності і структури якості у педагогічному дослідженні, обґрунтування педагогічних умов формування якості у педагогічному дослідженні, визначення змістово-функціональної моделі формування якості у педагогічному дослідженні, здійснення експериментальної перевірки ефективності педагогічних умов формування якості у педагогічному дослідженні. З'ясовано сутність і структуру готовності майбутніх офіцерів до службово-бойової діяльності; готовність майбутнього офіцера до службово-бойової діяльності запропоновано розуміти як полікомпонентну індивідуально-особистісну динамічну характеристику здобувача, що формується шляхом цілеспрямованого педагогічного впливу й репрезентована сформованістю мотивації здійснювати цю діяльність на основі професійних цінностей, знаннями та вміннями виконувати службово-бойові завдання як у звичайних, так і в екстремальних умовах, рефлексією результатів своєї діяльності. Визначено структуру готовності майбутніх офіцерів до службово-бойової діяльності, сукупністю якої є взаємопов'язані компоненти: мотиваційно-ціннісний (відображає сформованість мотивації здійснювати службово-бойову діяльність та наявність професійних цінностей); пізнавально-процесуальний (характеризується знаннями та вміннями виконувати службово-бойові завдання, реалізовувати розроблений план дій в екстремальних умовах); результативно-рефлексивний (відображає здатність до самооцінювання та рефлексії).

З урахуванням визначених структурних компонентів уточнено критерії та показники сформованості готовності майбутніх офіцерів до службово-бойової діяльності, а саме: мотиваційно-ціннісний критерій (показники: мотивація здійснювати службово-бойову діяльність; професійні цінності); пізнавально-процесуальний критерій (показники: знання та вміння виконувати службово-бойові завдання, реалізовувати розроблений план дій в екстремальних умовах); результативно-рефлексивний критерій (показники: здатність до самооцінювання та до рефлексії); схарактеризовано рівні готовності майбутніх офіцерів запасу до службово-бойової діяльності, а саме: високий, середній та низький. У процесі професійної підготовки виявлено і теоретично обґрунтовано педагогічні умови формування готовності майбутніх офіцерів до службово-бойової діяльності, зокрема: активізування психологічної підготовки майбутніх офіцерів (насамперед пов'язаної з організацією роботи з підлеглим особовим складом) та вогневої підготовки; посилення практичної спрямованості підготовки офіцерів (шляхом проведення занять на тренажерах військової техніки, на території військової частини); залучення офіцерів – учасників бойових дій до підготовки

майбутніх офіцерів. Розроблено змістово-функціональну модель формування готовності майбутніх офіцерів до службово-бойової діяльності в процесі професійної підготовки, яка містить такі блоки: методологічно-цільовий (мета, завдання, методологічні підходи, принципи навчання та виховання), організаційно-змістовий (компоненти готовності, зміст, форми, методи і засоби професійної підготовки) та результативно-оцінний (критерії, показники, рівні сформованості готовності майбутніх офіцерів до службово-бойової діяльності та очікуваний результат). Експериментально перевірено ефективність педагогічних умов формування здатності у майбутніх офіцерів застосовувати штатне озброєння підрозділу [7].

Список використаних джерел:

1. МВС України підписало Меморандум про співпрацю з Національним агентством із забезпечення якості вищої освіти. URL: <http://surl.li/ioumz> (дата звернення: 15.11.2023).

2. Медвідь М. М., Медвідь Ю. І., Ктіторов М. О. Система внутрішнього забезпечення якості вищого військового навчального закладу: особливості, умови розвитку : монографія / за заг. ред. д-ра екон. наук, проф. М. М. Медвідя. Київ: КІ НГУ, 2023. 107 с.

3. Зустріч з представниками Київського інституту Національної гвардії України. Офіційна сторінка на facebook Національного агентства забезпечення якості вищої освіти. URL: <http://surl.li/nqeoу> (дата звернення: 15.11.2023).

4. Медвідь М. М., Ктіторов М. О., Медвідь Ю. І., Поляков В. Ю., Гаврищук М. М., Вишневська Я. А. Залежність розвитку системи внутрішньої забезпечення якості від впровадження досвіду практичної діяльності в освітній процес закладу вищої освіти. *Вісник Черкаського університету. Серія «Педагогічні науки»*. 2023. Вип. 1. С. 13–19.

5. Медвідь М. М., Ктіторов М. О., Медвідь Ю. І., Курбатов А. А., Пашинський А. В., Криворучко В. О. Врахування тенденцій воєнної політики України в організації освітнього процесу вищого військового навчального закладу. *Вісник Черкаського університету. Серія «Педагогічні науки»*. 2022. Вип. 4. С. 29–37.

6. Медвідь М., Гаврищук, М. Обґрунтування необхідності здійснення досліджень щодо формування загальних компетентностей майбутніх офіцерів Національної гвардії України в процесі професійної підготовки. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Військово-спеціальні науки*. 2023. Вип. 2 (54). С. 5–8.

7. Медвідь М. М., Бірюков О. І., Ніконенко А. М., Задорожний К. А., Повар О. В., Магмет Т. М. Експериментальна перевірка ефективності педагогічних умов формування у майбутніх офіцерів здатності до застосування штатного озброєння підрозділу. *Вісник Черкаського університету. Серія «Педагогічні науки»*. 2023. 2. С. 39–48.

Васищев Володимир Сергійович
*начальник кафедри організації роботи з
персоналом оперативного факультету
Національної академії Національної
гвардії України,
кандидат педагогічних наук, доцент,
полковник*

ДО ПИТАННЯ ВДОСКОНАЛЕННЯ НАЦІОНАЛЬНО- ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ: ВИМОГИ СЬОГОДЕННЯ

Вітчизняний та світовий досвід переконливо доводить, що боєздатність державних військових формувань безпосередньо залежить від згуртованості, високого духовного потенціалу та рівня патріотичної свідомості особового складу.

Патріотизм є ключовою складовою. Саме високий патріотизм українських козаків допомагав перемагати ворогів у період Козацько-Гетьманської держави, стояти до кінця воїнам Української повстанської армії, військовослужбовцям армій антигітлерівської коаліції перемагати у боях у період Другої світової війни. Передусім, патріотизм військовослужбовців Збройних Сил України, Національної гвардії України (НГУ), правоохоронних органів спеціального призначення та інших формувань сил безпеки та оборони сьогодні допомагає успішно виконувати свій конституційний обов'язок щодо відсічі збройної агресії з боку російської федерації та боротьби за незалежність нашої держави [1].

Сьогодні характеризується високими темпами розвитку технологій інформаційно-психологічного впливу на свідомість, почуття та поведінку людини. У зв'язку з цим постійний пошук і впровадження ефективних форм національно-патріотичного виховання у системі роботи з особовим складом НГУ є актуальним.

Відповідно до "Стратегії національно-патріотичного виховання", що затверджена Указом Президента України в 2019 році, національно-патріотичне виховання є одним із пріоритетних напрямів діяльності держави та суспільства щодо розвитку національної свідомості на основі суспільно-державних (національних) цінностей (самобутність, воля, соборність, гідність), формування у громадян почуття патріотизму, поваги до Конституції і законів України, соціальної активності та відповідальності за доручені державні та громадські справи, готовності до виконання обов'язку із захисту незалежності та територіальної цілісності України, сповідування європейських цінностей.

Зазначена стратегія визначає ряд потреб національно-патріотичного виховання, серед яких [3]:

– впровадження ефективного механізму формування та реалізації державної політики у сфері національно-патріотичного виховання;

- проведення єдиної державної інформаційно-просвітницької політики щодо національно-патріотичного виховання;
- запобігання перетворенню інформаційного простору на поле маніпуляцій суспільною свідомістю, продукування ціннісної дезорієнтації.
- постійне вдосконалення національно-патріотичного виховання, надання системності цьому вкрай важливому для держави процесу.

Досвід роботи з особовим складом (виховної роботи в минулому) вказує на те, що основними формами національно-патріотичного виховання є: лекторії, бесіди, розповіді, вікторини, зустрічі з цікавими людьми, тематичні, творчі та культурні вечори, «Уроки звитяги», загальні збори, роз'яснення окремих питань національно-патріотичної підготовки, перегляд телепрограм, фільмів та відеозаписів, заходи душпастирської та релігійно-освітньої роботи, відвідування музеїв, кімнат історії (бойової слави), інформаційно-просвітницькі хаби тощо.

Однак, результати дослідження, яке було проведено в Національній академії НГУ дозволяє зробити висновок про те, що більш високий рейтинг у порівнянні з іншими формами має саме особисте індивідуальне спілкування командирів з підлеглими. Таке спілкування сприймається військовослужбовцями як обов'язкова і дієва форма побудови конструктивних службових відносин, досягнення і підтримання бойової і морально-психологічної готовності [2].

Негативно сприймаються формалізм в такій роботі, байдужість керівників, грубість, хамство, зневага, приниження честі і гідності, через що частина військовослужбовців вважає нормою триматися подалі від начальства.

Вивчення ставлення військовослужбовців до традиційних форм роботи свідчить про несприйняття таких громіздких і неефективних форм як стінний друк, похідні комплекти наочної агітації, військовослужбовці критикують роботу бібліотек, нав'язливий, нецікавий характер багатьох заходів, неприйнятність форм роботи розрахованих на військовослужбовців строкової служби для військовослужбовців в/с за контрактом.

Таким чином, характерною вимогою часу є відмова від статичних формально-бюрократичних форм. Очевидним є зменшення загальних і масових форм роботи, за рахунок системного застосування ефективних особисто-орієнтованих форм несилового впливу на свідомість і поведінку, які спроможні вирішувати проблеми як окремих осіб, так і певних категорій військовослужбовців. Це відповідає практиці роботи у військово-правоохоронних структурах європейських країн, де робота орієнтована на людину (групу) яка потребує зовнішнього впливу.

Слід зауважити, що дієвість та ефективність заходів з особовим складом залежить не тільки від теоретичної та методичної підготовленості організаторів (керівників), їх компетентності, вмотивованості та особистої взірцевості, а й від інтересів та потреб об'єктів національно-патріотичного впливу. Обмеження у застосуванні нових форм і заходів, як і невиправдане запровадження надуманих або старих заходів із новими назвами залишає людей байдужими до них.

Список використаних джерел:

1. Баранівський В.Ф. Національно-патріотичне виховання військової інтелігенції у вищих навчальних закладах України. URL:<http://anvou.org.ua/vidannya/nash-publikaciyi/Nacjonalno-patrotichne-vihovannya-vjskovo-ntelgenc-u-vishchih-navchalnih-zakladah-Ukrani/> (дата звернення 11.11.2023).
2. Белаї С.В., Бородін Б.Д., Васищев В.С. Визначення найбільш дійових форм національно-патріотичного виховання військовослужбовців Національної гвардії України. Честь і Закон. Х.: НА НГУ, 2022. №1(80). С. 82-89.
- 3 Про стратегію національно-патріотичного виховання : Указ Президента України від 18.05.2019 р. №286/2019. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/286/2019#Text> (дата звернення 15.11.2023).

Стасюк Василь Васильович,
професор кафедри внутрішніх комунікацій Національного університету оборони України, доктор психологічних наук, професор

Дикун Володимир Григорович,
старший викладач кафедри внутрішніх комунікацій Національного університету оборони України

Кириченко Андрій Володимирович,
старший викладач кафедри внутрішніх комунікацій Національного університету оборони України, доктор філософії (PhD)

ПСИХОЛОГІЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОСОБОВОГО СКЛАДУ ПІД ЧАС ВЕДЕННЯ БОЙОВИХ ДІЙ

*І найвеличніший воєначальник на чолі своїх солдатів,
позбавлених бойового духу, виявляється повною бездарністю.
Наполеон Бонапарт*

Збройна агресія росії проти України та виконання завдань, пов'язаних із забезпеченням територіальної цілісності і недоторканності держави вчергове довели, що вирішальну роль у перемозі над ворогом відіграє звичайна людина, яка підготовлена як у фізичному, професійному, так і психологічному відношенні. Війна є значним випробуванням моральної та психологічної готовності особового складу, формування і підтримання якої на рівні, необхідному для ефективного виконання військами (силами) завдань за призначенням, неможливі без психологічного забезпечення.

Таким чином, акцентуючи увагу на актуальну проблему сьогодення можна зазначити, що психологічне забезпечення – це є комплекс заходів щодо формування, підтримання і поновлення у особового складу Збройних Сил України психологічної стійкості та готовності до виконання бойових завдань в будь-яких умовах обстановки, збереження та відновлення їх фізичного і психічного здоров'я.

Основними завдання психологічного забезпечення є:

- формування у військовослужбовців психологічної стійкості та готовності до дій в бойових умовах;
- навчання особового складу психологічним методам надання само- та взаємодопомоги;
- створення передумов для формування й підтримання високої бойової активності особового складу;
- адаптація військовослужбовців до бойових умов;
- моніторинг морально-психологічного стану особового складу;

- аналіз впливу психологічних чинників бою (бойових дій) на морально-психологічний стан та поведінку особового складу;
- виявлення психологічних особливостей майбутніх бойових дій, врахування їх вимог до емоційно-вольових та психофізіологічних якостей військовослужбовців, злагодженості та згуртованості особового складу;
- виявлення осіб з нервово-психічною нестійкістю та вжиття психопрофілактичних і психокорекційних заходів;
- прогнозування можливих бойових психогенних втрат особового складу та здійснення заходів щодо їх зниження;
- планування, організація та проведення заходів психологічної підготовки (загальної, спеціальної, цільової) особового складу військових частин (підрозділів) до виконання бойових завдань у конкретних (суспільно-політичних, природно-кліматичних, географічних, ергономічних, екстремальних) умовах обстановки;
- відновлення та збереження психічного здоров'я особового складу.

До складових психологічного забезпечення можна віднести:

- оцінка та прогнозування морально-психологічного стану особового складу;
- психологічна підготовка;
- психологічне супроводження бойової діяльності;
- психологічна допомога, реабілітація психотравмованих.

В процесі бойової діяльності у командира (військового начальника) можуть виникнути деякі заперечення щодо організації психологічного забезпечення, адже цей напрямок діяльності безпосередньо організовується заступником командира з морально-психологічного забезпечення, начальником медичної служби й виконується низкою безпосередньо підпорядкованих їм виконавців.

До того ж, усі заходи психологічного забезпечення проводяться з особовим складом структурних військових підрозділів (частин) де є командири. Можна зауважити, що організація та контроль виконання всіх заходів за складовими психологічного забезпечення навчально-бойової підготовки особового складу до участі у веденні бойових дій є безумовним і прямим обов'язком командира військової частини (об'єднання). Водночас, у ході ведення бойових дій є значний шанс виникнення ситуацій, коли психологічна допомога оперативно може знадобитися безпосередньому оточенню командира й навіть йому самому. Таким чином, дані знання необхідні командирю як для здійснення якісного контролю за виконанням відповідних заходів, так і для застосування їх на практиці у разі виникнення необхідності.

Отже, психологічне забезпечення, як одна із складових морально-психологічного забезпечення, організовується та здійснюється органами військового управління всіх рівнів під керівництвом відповідних командувачів (командирів). Безпосередніми організаторами та відповідальними за стан психологічного забезпечення є начальники управлінь (відділів) командувань, а у військових частинах – заступники командирів з морально-психологічного

забезпечення. Завдання й заходи психологічного забезпечення визначаються в плані морально-психологічного забезпечення операції (бою) та доводяться до підлеглих розпорядженнями щодо морально-психологічного забезпечення. Роль командирів при цьому полягає в загальній організації та контролі усього процесу, що передбачає наявність в них твердих знань за сутністю усіх заходів.

Список використаних джерел:

1. Досвід організації морально-психологічного забезпечення підготовки та ведення бойових дій: нарис / за редакцією генерал-майора В. Клочкова. Київ: НДЦ ГП ЗС України, 2022. 165 с.

2. Дикун В. Г., Мороз В. М., Стасюк В. В., Методологія дослідження морально-психологічного стану особового складу військ (сил): навч.-метод. посіб. Київ: ТОВ “7БЦ”, 2023. 383 с.

3. Морально-психологічне забезпечення у Збройних Силах України: підручник : у 2 ч. Ч. 1. вид. 2-е, перероб. зі змін. та допов. / Н. А. Агаєв, В. Г. Дикун, В. С. Чорний та ін. ; за заг. ред. В. В. Стасюка. Київ: ТОВ “7БЦ”, 2020. 755 с.

4. Наказ Головнокомандувача Збройних Сил України від 18.10.2021 року №305 “Про затвердження Інструкції з організації психологічного забезпечення особового складу у Збройних Сил України”.

5. Стасюк В. В. Військова психологія видородової діяльності: підруч. Київ: ПП “Золоті Ворота”, 2012. 458 с.

6. Стасюк В. В. Психологічне забезпечення діяльності військ (сил): підруч. Київ: НУОУ, 2014. 504 с.

Вернигора Володимир Олексійович
*хорунжий, хорунжа служба 12 Бригада
спеціального призначення «Азов»
Національна Гвардія України
докторант соціальних наук (міжнародні
відносини), спеціаліст права та
європейських студій*

Вдовиченко Вікторія Андріївна
*програмний директор з безпекових студій
Центру оборонних стратегій,
викладач Болонського університету, Італія
дослідниця Центру геополітики
Кембриджського університету, Велика
Британія, кандидат історичних наук*

ВИВЧЕННЯ ФЕНОМЕНА БЕЗПЕКИ КРІЗЬ ПРИЗМУ РОЗУМІННЯ ОСНОВ ЗОВНІШНЬОЇ ПОЛІТИКИ, ПУБЛІЧНОЇ ДИПЛОМАТІЇ ТА СТРАТЕГІЧНИХ НАРАТИВІВ

Вивчення феномена безпеки, що має велику кількість аналітично-концептуальних розумінь, надзвичайно важливо для курсантів Національної Гвардії України (НГУ) та рекрутів бригад наступу (таких, якою є Бригада «Азов») з кількох ключових причин, які можуть бути об'єктивно спостережені в емпіричному сенсі. Наприклад, учбовий процес освоєння характеристик безпеки може також бути напряду пов'язаний з дисциплінами по оперативній підготовці, цивільно-військовими відносинами, етиці, військовій історії, основам ефективності проведення місій, динаміці новітніх загроз і, звичайно ж, стратегічному плануванню. На практиці, одним з основних викликів для викладачів може бути **зайве понятійне узагальнення безпеки**, що приведе до контекстного спрощення такого важливого феномена та його аналітичного розмивання в межах професійної підготовки особового складу для НГУ. Як наслідок, це не принесе додаткову мотивуючу перевагу в процесах здобуття курсантами та рекрутами необхідних навичок для, наприклад, розуміння орієнтирів в складному інформаційному середовищі сучасної війни та вчасного налагодження ефективних соціально-адміністративних зв'язків задля протидії дезінформації ворога.

Враховуючи оглядово-консультативний характер цього матеріалу, фокус нашого аргументу буде спрямований на ілюстративний **приклад інформаційно-психологічної операції (ІПСО)** як такої, пов'язуючи цей короткий огляд реальності з певним професійним розумінням авторів щодо найефективнішого методу вивчення будь-якого ІПСО. Цей метод наявно висвітлить вагомі емпіричні докази аналітичного взаємозв'язку, що існує між феноменом безпеки та основами зовнішньої політики, рамковою активністю публічної дипломатії і формуванням стратегічних наративів. Отримавши такий **аналітичний**

інструментарій, курсанти та рекрути будуть більш спроможні розуміти різнопланову природу безпеки та сучасних геостратегічних конфліктів, під час яких інформаційна війна, пропаганда та стратегічні наративи відіграють ключову роль у формуванні соціальних трендів, впливі на союзників та противників, а також, навіть, у визначенні результатів такого роду складних ситуацій.

На нашу думку, загальне розуміння ПСГО агресора має бути сформовано на **запереченні трактовки унікальності** цього феномена в контексті певної країни, Росії передусім. Іншими словами, кремлівські ПСГО не є унікальними, бо ж сплановані та впроваджені на загальних методологічних засадах комбінування трьох головних і, очевидно, ексклюзивних факторів: **1)** стратегічна основа для контенту, **2)** платформа для впровадження, та **3)** інформативний зовнішній вираз, що передбачає також перевірку ефективності операції. Такий системний підхід щодо аналізу ПСГО допоможе курсантам та рекрутам зрозуміти стратегічну природу того, що відбувається в контексті цієї теми, а також, що є навіть більш важливим, знати той самий момент в процесі ПСГО, де агресор є найбільш вразливим для протидії з боку України та наших партнерів. Перед викладенням основної ідеї цього матеріалу, необхідно сказати, що бібліографічний перелік аналітичних доробок щодо ПСГО є численним. Американська школа аналізу ПСГО представлена Т. Рідом, Е. Хіггінсом, М. Рожанські, М. Кофман, Б. Фіндлі, Ф. Голдстайн, тощо. Британську школу по темі представляють К. Джайлс та Н. Мелвін. Дослідженнями ПСГО в Італії займаються А. Станго, Е. Монджеллі, та С. Джермані, а у Франції – Ф. Потье, Б. Віткін, та М. Ларуель. Академічний світ соціальних наук формує сучасне розуміння безпеки.

Стратегічною основою для формування контенту **будь-якої** кремлівської ПСГО є тільки два документа, що, до всього, також представляють **єдині** фундаментальні складові для вироблення зовнішньо-політичного курсу агресора з середини першої декади нового тисячоліття. Цими документами є промова В. Путіна, виголошена на Мюнхенській конференції з безпеки 2007-го року та його програмна стаття «Росія та мінливий світ», що була опублікована у 2012-му році. [1] [2]. Часте повторення та цитування, особливо, першого документа чи-то в Україні, чи-то за її межами не передбачає повне або навіть часткове його розуміння тими, хто повторює чи цитує. Дискурсивний аналіз тексту та розуміння геостратегічної ситуації, що склалася на момент так званої «Мюнхенської промови», допомагають виділити всього **чотири** основні елементи важливого послугу промовця: 1) бажання порівняння себе з Ф. Рузвельтом (був обраний на чотири президентські терміни, історична фігура світового масштабу, співзасновник нової «ялтинської» міжнародної системи, що мала б базуватись на платформі ООН, неоднозначна політична постать, яка натомість позитивно сприймається широким загалом); 2) політично-переконане стратегічне сприйняття НАТО та Євросоюзу як рамочних організацій, що не мають право бути повноцінними членами «ялтинської» міжнародної системи, яка ще живе і має існувати довго; 3) єдиним важливим співрозмовником для Росії на міжнародній арені є Сполучені Штати Америки, тому що 4) Росія –

повноцінна та повноправна заміна СРСР в «ялтинській» міжнародній системі, і це не має підлягати сумніву. Щодо програмної статті 2012-го року, то сама її назва з займенником «та» (навіть аналітично ігноруючи той факт, що Україна в документі не була згадана жодного разу), показувала чіткі антагоністичні сигнали готовності Кремля протистояти всьому світу.

Платформу для впровадження ПСО надає «публічна дипломатія» з її, згідно підтвердженій практикою теорії, широким інструментарієм, що включає «слухання», «адвокацію», «культурну дипломатію», «дипломатію обміну» та «міжнародне мовлення». [3] [4]. Враховуючи великі різновекторні ресурси, що Москва має для організації власних та партнерських ПСО, та незважаючи на санкційний тиск, платформа публічної дипломатії використовується агресором в повному обсязі. Цікаво те, що російські науковці та кремлівські практики, розуміючи концепцію «м'якої сили» як першоджерела публічної дипломатії, відкрито підкреслюють дуалістичну природу м'якої сили, яка може створювати (або навіть представляти) як сприятливе, так і негативне середовище. [5] [6] [7]. Цей факт робить більш цікавим дослідження по темі, але сам по собі не пом'якшує соціально-політичний вплив кремлівських ПСО на наше суспільство. До речі, що також підтверджують організатори публічної дипломатії агресора, існує концептуальна плутанина і часто взагалі немає розуміння, які операції належать до сфери публічної дипломатії, а які – до комунальної/суспільної. Інтригує як раз те, що кремлівські практики взагалі розрізняють публічну дипломатію і щось на кшталт комунальної/суспільної/соціальної дипломатії. [8]. В цьому контексті можна стверджувати, що Москва отримує величезну користь від цієї термінологічної невизначеності та, швидше за все, стратегічно підтримує таку плутанину.

Інформативний зовнішній вираз ПСО мають завжди у формі стратегічного нарративу, що, за однойменною теорією, буває тільки трьох видів – формування ідентичності, відношення до міжнародної системи та розробки політичних рішень. [9]. Теоретики та практики тут єдині в розумінні того, що «нарратив» це мораль, почерпнута з історій. [10]. Важливим для організації процесу є те, що нарратив може стати «стратегічним» тільки тоді, коли держави намагаються використати його, щоб вплинути на цільову аудиторію за своїми межами. [11]. Звичайно ж саме тому стратегічні нарративи ідеально підходить для їх просування в межах публічної дипломатії. Останнім фактором розробки інформативного зовнішнього виразу ПСО є доведена можливість визначити роль стратегічних нарративів у формуванні поведінки спостережуваним способом та в режимі реального часу. [12].

Повне розуміння вищевказаних факторів є **гарантією** якісного аналізу будь-якої «кремлівської» ПСО. Росія є прикладом теоретичного (неприродного) формування держави, що є сама по собі імперським проектом. Путін, пояснивши що імперські наміри країни суттєво не змінилися з 1721 року, зазначив у 2016 році, що «кордон Росії ніде не закінчується». [13]. Імперський спосіб дій має постійне бажання підтримувати засновану на імперіях (або хоча б «ялтинських п'яти світових поліцейських») міжнародну систему з нечіткими

основами розподілу функціональних компетенцій та територіального впливу. В контексті нашої теми, російські ПСО треба аналітично розбирати з врахуванням того, що, **по-перше**, Кремль ніколи не заперечує своїх намірів брати вирішальну участь у глобальному геостратегічному переплануванні, віддаючи абсолютну перевагу «ялтинській» міжнародній системі та відмовляючись визнати, що вона стала історією.

По-друге, комбінування всіх без виключення елементів публічної дипломатії дає можливість агресору доставляти свої стратегічні наративи до «споживача» з різних сторін, намагаючись, наприклад, одночасно формувати моралі **ідентичності** про єдиний з Україною народ, бажання **системно** вирішувати долю світу тільки в розмові зі Сполученими Штатами, та, в інформаційно-психологічному сенсі, організовувати міжнародну підтримку **розробки певних політичних рішень**. Але, коли справа доходить до реалізації протидії кремлівським ПСО, – особовий склад НГУ приймає безпосередню участь в цьому процесі, – треба також мати на увазі, що, залишаючись до цього часу потужною силою і маючи вражаючий діапазон можливостей, агресору бракує комплексного підходу щодо пов'язування своїх механізмів публічної дипломатії з тим, що кремлівський режим намагається представити як стратегічні наративи своєї країни. Кожний конкретний приклад ПСО, що має стати об'єктом окремого аналізу, може показати найуразливіші елементи процесу оперативного виконання агресивного задуму.

Формуючи ідею цього невеликого матеріалу, ми хотіли підкреслити необхідність вивчення феномену безпеки таким чином, що сам процес набуття знань курсантами НГУ та рекрутами бригад наступу буде напряму пов'язаний з отриманням майбутніми воїнами-гвардійцями найсучасніших аналітичних інструментів, що ними вже користуються не тільки наші партнери, а й агресор. Приклади ПСО та розуміння такого роду операцій ворогом наявно показують різноплановість феномена безпеки та зусиль по формуванню політики щодо безпеки. До того ж розробка академічних модулів, пов'язаних з соціальними науками, є частиною стратегічних комунікацій, що є предметом подальших дискусій і майбутніх досліджень.

Список використаних джерел:

1. Putin, Vladimir. “Speech and the Following Discussion at the Munich Conference on Security Policy.” *Kremlin*. 2007. [<http://en.kremlin.ru/events/president/transcripts/24034>].
2. Putin, Vladimir. “Russia and the changing world.” *The Embassy of the Russian Federation to the United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland*. 2012. [<https://rusemb.org.uk/press/612>].
3. Cull, Nicholas. *Public Diplomacy: Lessons from the Past*. Los Angeles: Figueroa Press, 2009.
4. Cull, Nicolas. “Public Diplomacy: Taxonomies and Histories.” *The ANNALS of the American Academy of Political and Social Science*, vol. 616 (1) 2008: 31–54.

5. Klyueva, Anna and Anna Mikhaylova. “Building the Russian World: Cultural Diplomacy of the Russian Language and Cultural Identity.” *JOMEC Journal*, vol. 11 2017: 127–143.

6. Klyueva, Anna and Katerina Tsetsura. “Strategic Aspects of Russia’s Cultural Diplomacy in Europe. Challenges and Opportunities of the 21st Century.” In *Communication Ethics in a Connected World*. Eds. A. Catellani, A. Zerfass, and R. Tench, Bern, Switzerland: Peter Lang B., 2015: 175-198.

7. Lebedeva, Marina M. *Russian Public Diplomacy: From USSR to the Russian Federation*. Routledge Focus, 2021.

8. Burlinova, Natalia. “Chapter 1. What is Public Diplomacy?” (“Глава 1. Что такое публичная дипломатия?”). In *10 Steps Towards Effective Public Diplomacy in Russia. A Expert Review of Russian Public Diplomacy 2018-2019*. Eds. N. Bulinova, P. Vasilenko, V. Ivanchenko, and O. Sharikov, Moscow: the Russian Council on Foreign Affairs, 2020: 5-15. [<https://russiancouncil.ru/papers/RussianPublicDiplomacyReport52-Rus.pdf>].

9. Miskimmon, Alister, Ben O’Loughlin and Laura Roselle. *Strategic Narratives, Communication Power and the New World Order*. New York: Routledge, 2013.

10. Bolt, Neville and Leonie Haiden. “Improving NATO Strategic Communications Terminology.” *NATO Strategic Communication Centre of Excellence*. Riga: NATO StratCom COE, 2019. [<https://www.stratcomcoe.org/improving-natostrategic-communications-terminology>].

11. Roselle, Laura, Alister Miskimmon, and Ben O’Loughlin. “Strategic Narrative: A New Means to Understand Soft Power.” *Media, War & Conflict*, vol. 7(1) 2014: 70-84.

12. Vernygora, Vlad and Elizaveta Belonosova. “A modern empire and its public diplomacy: On Russia’s communication with Estonia.” *New Zealand Slavonic Journal*, vol. 53-54 2021:59-93.

13. Putin, Vladimir. Cited in “Russia’s Border Doesn’t End Anywhere, Vladimir Putin Says.” *BBC*. 24 November 2016. [<https://www.bbc.com/news/world-europe-38093468>].

Sergii Kuznichenko

*doctor of legal sciences, professor,
leading researcher of the Research
Institute of Legal Support and Innovative
Activities of the National Academy of Legal
Sciences of Ukraine*

MEDIATION IN THE ACTIVITIES OF MILITARY CHAPLAINS

On February 24, 2022, the unprovoked aggression of the Russian Federation began in Ukraine. Society and the state faced the challenges of wartime, which threaten the life of the nation. The large number of global dangers that our state is facing today requires the coordinated functioning of all state institutions, and first of all, the Armed Forces of Ukraine. Various studies and observations show that conflicts are a common phenomenon in all social structures without exception, and military units are no exception, especially during combat. As the experience of military psychologists shows, interpersonal conflicts often arise in units. In such situations, restorative mediation has proven itself very positively, that is, it is a process in which a mediator creates conditions for restoring the ability of people to understand each other and agree on options for solving problems that have arisen as a result of conflict situations that are acceptable to them. Based on the above, the goal of creating mediation practices in military units is to teach and form non-violent behavior, the ability to avoid conflict, and in case of conflict, to prevent the conflict from turning into violence. Therefore, one of the most urgent and requiring scientific development is the issue of forming a multifaceted system of humanitarian policy and, in particular, educational work with military personnel aimed at strengthening the morale and morale and psychological state of soldiers. So recently, on November 30, 2021, the service of military chaplains was created in Ukraine. According to the legislation of Ukraine, a military chaplain is a person who, in accordance with the procedure established by the Law, received a mandate for the right to carry out military chaplaincy activities, concluded a contract for military service in the positions of officers (only in the positions of the Military Chaplaincy Service) and carries out military chaplaincy activities in units of the Armed Forces of Ukraine, the National Guard of Ukraine, other military formations formed in accordance with the laws of Ukraine, and the State Border Guard Service of Ukraine on the grounds and in the manner provided by the Law of Ukraine "On Military Chaplaincy Service". [1] Military chaplains perform a dual function – they provide servicemen with the fulfillment of their religious needs, and they also advise commanders on the morale and psychological state of combat units. As is known, in units where military chaplains are actively working, there are significantly fewer losses of personnel than in other units.

In our opinion, the activity of the service should now implement two additional socially significant strategic tasks: reducing the social tension of interpersonal relations in the team by means of mediation; formation of non-conflict communication skills and skills for getting out of conflict situations. In our opinion, it is military chaplains

who are currently the most authoritative and closest structure to military personnel, which can implement mediation practices in combat conditions. The creation and effective performance of such tasks for a long time is impossible without the use of design technologies. In other words, the mediation practices of military chaplains will be effective if their organizers consider their actions as a social project. And this, in turn, requires purposeful and coordinated actions of various nature - legal, organizational, methodical, research, analytical, informational, etc. To this, it is necessary to add the need for constant monitoring of the mediation process by military chaplains and periodic assessment of the effectiveness of such work. The methodology of social design has a long history and is used in the activities of military chaplains of the developed countries of the world - Great Britain, Germany, Canada, the USA, Japan, etc. The practice of conducting mediation practices has proven itself very well in national and international organizations of military chaplains. There is a very interesting experience for us in the development of relevant services in the leading army units of foreign countries. The armed forces of foreign countries have considerable experience in religious activities with the help of the institute of military chaplains. For example, the institute of chaplains has existed in the US armed forces for almost 240 years - since 1775, when Congress approved the new Statutes of the country's army. Today, the US military chaplain corps has 220 military religious service officers in the rank of lieutenant to major general and includes Christian, Muslim, Buddhist and other religious chaplains. Military chaplains perform their work during the preparation and conduct of combat operations. Among the duties of military chaplains is mediating when conflicts arise. [2]

In the Armed Forces of the Federal Republic of Germany, the highest ecclesiastical bodies are the administration of the Catholic military bishop and the administration of the evangelical military bishop. Each of them takes care of its faithful, but they actively interact in matters of content, main directions, forms and methods of work. The Department of the Military Church Service of the Ministry of Defense of the Federal Republic of Germany carries out the general coordination of their activities and solves administrative problems, takes care of material and technical support. According to their legal status, priests are equal to state officials. They sign a contract with the Ministry of Defense for 6-8 years, and then return to their parishes. [3]

International religious organizations have a significant influence on military personnel. In addition, they often take care of not only religious issues, but also educational, medical, social, etc. Such organizations widely use mediation practices not only among military personnel but also with their family members. Recently, such organizations have spread throughout the world. One of them is the World Association of Military Christian Unions. It has existed since the 20s of our century. The goal of the founders was to build a union not on a political basis, but without orientation to a certain religion, without a centralized organization, budget and apparatus. Over time, the organization reached the form of a worldwide association uniting 43 unions in different countries. Representatives of almost 90 countries participated in world and

regional conferences organized by the association for the purpose of training and spiritual education of military personnel. [4]

Let's pay attention to one feature of mediation technologies. It consists in the fact that the technological process includes methods and techniques of various branches of science or spheres of professional activity. In this regard, sociological and psychological technologies are no different from others. Thus, in order to build effective conflict prevention work among servicemen of a specific unit, it is necessary to conduct a sociological survey of representatives of target groups, analyze statistical information, organize a series of several focus groups with soldiers and officers, observe the behavior of servicemen in combat conditions and during rest, conduct testing, to determine "problem areas" in the work of military chaplains, to determine "risk groups", to determine adequate methods and techniques of conflict prevention and resolution, based on the mediation methodology. [5] Each technology participant must understand the realistic goal of the project – reducing conflict in the military unit. Technology in all cases involves obtaining a specific set result, and technological procedures are built in such a way as to most effectively implement the requirements in the planned result.

Actually, the technology becomes possible only when there is a coherent, logically justified project: a coherent vision of the final result of certain efforts and a clear idea of the stages and sequence of actions to achieve it. That is, in our case, it is: special mediation training for chaplains, conducting field seminars to intensify mediation practices by military chaplains, and creating a record of the effectiveness of mediation practices in specific units. For the full-fledged mediation work of the service of military chaplains, informational and educational support is very important, which should continue constantly. The Armed Forces of Ukraine should know that restorative practices work, that conflicts are resolved constructively, that the service of military chaplains works successfully using mediation practices in various forms.

References:

1. Закон України "Про Службу військового капеланства" URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1915-20#Text>.

2. Your Chaplain and the Command Religious Program / Published in accordance with SECNAV INST 5430. - N. Y. : S. n., 1984. - 12 p.)

3. Weisung fur die Zusammenarbeit mit den fur Seelsorge an Soldaten beauftragten Pfarrern der evangelischem Landeskirchen im Wehrbereich VII und VIII. — Bonn : Der Bundesminister der Verteidigung, 1991. — 10 s. — 1, 6 September.

4. Цюрупа М. В. Военные теоретики Европы о войне, мире и национальной безопасности. – К.: КВГИ, 1996. – 250 с.

5. Гірник А.М. Основи конфліктології: навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / А.М. Гірник. – К.: Києво-Могилян. акад., 2010. –222 с. URL: http://pidruchniki.com/15660212/psihologiya/poserednitstvo_konfliktah).

Беньковський Сергій Юрійович
*начальник кафедри соціально-гуманітарних та
правових дисциплін факультету забезпечення
державної безпеки Київського інституту
Національної гвардії України, кандидат
юридичних наук, доцент, полковник*

СИСТЕМИ ПРАВОВОЇ ТА ПЕДАГОГІЧНОЇ ПІДГОТОВКИ КУРСАНТІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ ГВАРДІЇ УКРАЇНИ

Розглядаючи питання загальної системи підготовки курсантів Національної гвардії України (НГУ) необхідно зазначити, що такі складові частини як педагогічна та правова підготовка які маю важливе значення для підготовки військовослужбовця-правоохоронця.

Правова підготовки курсантів НГУ є складовою частиною загальної системи підготовки військовослужбовців. Вона спрямована на формування у курсантів таких якостей, як: Правова грамотність: знання законів і правових норм, здатність їх застосовувати в практичній діяльності. Правова культура: розуміння значення права в житті суспільства, дотримання законів і правових норм. Правова відповідальність: здатність відповідати за свої дії з точки зору права.

Правова підготовка курсантів НГУ здійснюється в процесі навчання та бойової підготовки. Вона включає в себе такі напрями:

Теоретична підготовка. Цей напрям спрямований на формування у курсантів теоретичних знань про право, правову систему України, міжнародне право.

Практична підготовка. Цей напрям спрямований на формування у курсантів практичних навичок застосування правових норм у практичній діяльності. Відпрацювання практичних навичок застосування правових норм. Цей метод передбачає формування у курсантів практичних навичок. Стажування в судових та правоохоронних органах. Цей метод передбачає залучення курсантів до безпосередньої роботи в правовій сфері.

Правова підготовка курсантів НГУ є важливою складовою їх загальної підготовки. Вона дозволяє курсантам стати високопрофесійними військовослужбовцями, які є гідними громадянами України.

Ось деякі приклади того, як правова підготовка допомагає курсантам:

Вона допомагає їм правильно розуміти свої права та обов'язки. Курсанти, які отримали правову підготовку, краще розуміють свої права та обов'язки, що дозволяє їм уникати порушень законів.

Вона допомагає їм ефективно виконувати свої службові обов'язки. Курсанти, які отримали правову підготовку, краще розуміють правові основи військової служби, що дозволяє їм ефективно виконувати свої службові обов'язки.

Вона допомагає їм захищати свої права та законні інтереси. Курсанти, які отримали правову підготовку, краще вміють захищати свої права та законні інтереси, що дозволяє їм уникати порушень їх прав.

Правова підготовка є важливим фактором, який забезпечує успішне виконання військовослужбовцями своїх службових обов'язків.

У сучасних умовах, коли Україна веде війну з Росією, правова підготовка курсантів НГУ є особливо важливою. Вона дозволяє курсантам правильно розуміти свої права та обов'язки, ефективно виконувати свої службові обов'язки та захищати свої права та законні інтереси.

Ось деякі приклади того, як правова підготовка допомагає курсантам у бою:

Вона допомагає їм уникати порушень законів і міжнародного гуманітарного права. Курсанти, які отримали правову підготовку, краще розуміють закони та міжнародне гуманітарне право, що дозволяє їм уникати порушень їх.

Вона допомагає їм ефективно використовувати правові механізми для захисту своїх прав і законних інтересів. Курсанти, які отримали правову підготовку, краще вміють використовувати правові механізми для захисту своїх прав і законних інтересів, що дозволяє їм уникати порушень їх.

Що стосується системи педагогічної підготовки курсантів то вона спрямована на формування у курсантів таких якостей, як:

Педагогічна майстерність: здатність до ефективного навчання і виховання військовослужбовців.

Лідерські якості: здатність вести за собою підлеглих і мотивувати їх до виконання завдань.

Психологічна готовність: здатність розуміти та враховувати психологічні особливості військовослужбовців.

Педагогічна підготовка курсантів здійснюється за допомогою таких методів, як:

Лекції, семінари, практичні заняття. Цей метод передбачає надання курсантам знань про педагогіку, психологію, методику навчання і виховання.

Відпрацювання практичних навичок викладання, проведення виховних заходів, управління підлеглими. Цей метод передбачає формування у курсантів практичних навичок.

Стажування у військових частинах. Цей метод передбачає залучення курсантів до безпосередньої роботи з військовослужбовцями.

Педагогічна підготовка курсантів є важливою складовою їх загальної підготовки. Вона дозволяє курсантам стати більш ефективними командирами і вихователями, які можуть навчати і виховувати військовослужбовців, мотивувати їх до виконання завдань і вести за собою.

Ось деякі приклади того, як педагогічна підготовка допомагає курсантам:

Вона допомагає їм краще розуміти психологію військовослужбовців. Курсанти, які отримали педагогічну підготовку, краще розуміють потреби і

мотиви військовослужбовців, що дозволяє їм ефективніше їх навчати і виховувати.

Вона допомагає їм формувати у військовослужбовців необхідні знання, навички і якості. Курсанти, які отримали педагогічну підготовку, краще вміють навчати і виховувати військовослужбовців, що дозволяє їм формувати у них необхідні знання, навички і якості.

Вона допомагає їм мотивувати військовослужбовців до виконання завдань. Курсанти, які отримали педагогічну підготовку, краще вміють мотивувати військовослужбовців до виконання завдань, що дозволяє їм ефективно їх використовувати в бойових діях.

Педагогічна підготовка є важливим фактором, який забезпечує успішне виконання військовослужбовцями бойових завдань. Вона дозволяє їм ефективно навчати і виховувати підлеглих, мотивувати їх до виконання завдань і вести за собою.

У сучасних умовах, коли Україна веде війну з Росією, педагогічна підготовка курсантів є особливо важливою. Вона дозволяє їм ефективно навчати і виховувати військовослужбовців, мотивувати їх до виконання завдань і захищати Україну.

Ось деякі приклади того, як педагогічна підготовка допомагає курсантам у бою:

Вона допомагає їм ефективно навчати військовослужбовців бойових навичок. Курсанти, які отримали педагогічну підготовку, краще вміють навчати військовослужбовців бойових навичок, що дозволяє їм ефективно їх використовувати в боях.

Вона допомагає їм мотивувати військовослужбовців до виконання бойових завдань. Курсанти, які отримали педагогічну підготовку, краще вміють мотивувати військовослужбовців до виконання бойових завдань, що дозволяє їм успішно їх виконувати.

Вона допомагає їм підтримувати бойовий дух підлеглих. Курсанти, які отримали педагогічну підготовку, краще вміють підтримувати бойовий дух підлеглих, що дозволяє їм ефективно діяти в складних бойових умовах.

Юридична та педагогічна підготовка є важливим фактором, який забезпечує успішне виконання військовослужбовцями бойових завдань у сучасних умовах.

Список використаних джерел:

1. Про організацію морально-психологічного забезпечення участі Національної гвардії України в операції Об'єднаних сил: *наказ командувача НГУ від 23.04.2018 р. № 210*. URL: <http://surl.li/ruav> (дата звернення: 23.11.2023).

2. Про затвердження Положення про психологічну реабілітацію військовослужбовців Збройних Сил України, які брали участь в антитерористичній операції, під час відновлення боєздатності військових частин (підрозділів): *наказ Міноборони України від 09.12.2015 р. № 702*. URL: <http://surl.li/eeonk> (дата звернення: 23.11.2023).

Бондаренко Данііл Олександрович

курсант курсу №2 факультету службово-бойової діяльності Київського інституту Національної гвардії України

Зелений Володимир Іванович

*професор кафедри соціально-гуманітарних та правових дисциплін факультету забезпечення державної безпеки Київського інституту Національної гвардії України,
кандидат педагогічних наук, професор*

РОЗВИТОК ВІЙСЬКОВОЇ ПЕДАГОГІКИ В УКРАЇНІ

Військова агресія Російської Федерації проти України стала однією з основних причин того, що багато громадян України переглянули своє ставлення до рівня захисту Батьківщини. Нині здобуття військового фаху є одним з важливих критеріїв у становленні молодого людини. Саме тому, громадяни України часто виявляють бажання отримати військову спеціальність.

Досвід службової діяльності офіцера переконливо доводить, що одним з пріоритетних напрямків його роботи є навчання та виховання підлеглих, які є складовою військової педагогіки – галузі педагогічної науки.

Першооснови військової педагогіки мають досить глибоку історію, оскільки вона зародилась у зв'язку з необхідністю підготовки людей до ведення бойових дій. Розвиваючись емпірично, вона накопичувала досвід навчання і виховання воїнів у найрізноманітніших умовах. І лише у другій половині XIX століття – першій половині XX століття військова педагогіка сформувалась як самостійна наукова ланка. Саме у процесі її становлення було відмічено той факт, що чим динамічніше розвиваються військові формування країни, тим вища їх потреба у військово-педагогічній підготовці, де органічно поєднуються наука і педагогічна майстерність, що, відповідно, вказує на зростання ролі військової педагогіки та підвищення вимог до неї.

Військова педагогіка досліджує особливості навчання, виховання та розвитку воїнів у військових формуваннях. Вона об'єднує методи педагогіки з потребами військової сфери, спрямовані на формування військової дисципліни, професійної підготовки та патріотизму, створює педагогічні підходи для оптимізації процесу навчання та розвитку військовослужбовців, враховуючи особливості їхнього життя та служби.

Військова педагогіка орієнтується на формування не лише військових навичок, але й моральних цінностей, лідерських якостей та відповідальності перед державою та суспільством. Вона вивчає особливості військовослужбовців, сприяє створенню ефективних методик мотивації та управління групою в умовах військового колективу. Важливими напрямками військової педагогіки є використання сучасних технологій в освітньому процесі, адаптація навчальних програм до специфіки військової служби, а також підвищення професійної

кваліфікації військових педагогів. Основною метою військової педагогіки є підготовка висококваліфікованих, морально стійких воїнів, готових до захисту країни та здатних працювати у складних воєнних умовах.

Відомо, що багато українських ритуалів мають військово-педагогічний характер. Підвалини військових традицій закладали народи, що розвивались на території сучасної України: сармати, скіфи, венеди, склавіни, анти та ін. Утворення перших племінних союзів, княжих дружин, а в подальшому формування України як козацької держави, надзвичайно загострило проблему військового навчання та виховання, складовою якого завжди виступали цінності та надбання військової культури. Українська військова ментальність патріотів рідної землі культивувала почуття патріотизму, любові до Батьківщини, яка донесена до нас, в тому числі у безлічі пісень та інших творів про своїх захисників.

Мета підготовки працелюбної, чесної та патріотично вихованої людини, вірного сина своєї землі, чітко проглядалася у організаційній та педагогічній діяльності Богдана Хмельницького та інших видатних людей України того часу. Ці якості закладали основи менталітету українського війська.

В історії педагогіки поява проблем навчання і виховання воїнів набуває нового значення у часи створенням регулярної армії та флоту. Власне у цей період, на думку багатьох дослідників, було закладено підвалини військової педагогіки.

На початку ХХ століття в Україні спостерігалися спроби створення системи військової підготовки, а разом з нею і військової педагогіки в Україні. Цей період співпав з часом становлення та боротьби за незалежність Української Народної Республіки (1917-1921).

Формування збройних сил нової держави вимагало їхнього навчання та виховання з використанням сучасних на той час форм і методів. Основні аспекти військового виховання та навчання розглядалися у контексті необхідності створення сильних, дисциплінованих та морально стійких військ. На той час українські національні лідери й діячі робили спроби враховувати унікальність української ідентичності та культурно-історичних аспектів військово-педагогічного процесу. Вони намагалися поєднати військову підготовку з підтримкою національної самосвідомості, вихованням патріотизму та духовності серед військовослужбовців. На той час важливою була ідея створення особливих методик військового навчання, які б враховували національні традиції та специфіку українського народу. Вивчалися методи формування воїнського духу та патріотизму серед молоді, що потребувало не стандартних підходів до військового виховання. Цей період був підґрунтям для подальшого розвитку військової педагогіки в Україні, створення наукових основ та методичних підходів, які пізніше відобразилися у системі військової освіти та підготовки в українських військах.

У період з 1921 року до 1991 року українське суспільство та військова сфера перебували під ідеологічним впливом радянського режиму, що відбивалося на навчанні та вихованні військовослужбовців.

Після здобуття незалежності військова педагогіка в Україні пройшла через значні трансформації та адаптацію до нових умов. Цей період характеризувався активним пошуком національних цінностей у військовій педагогіці, підвищенням патріотизму та формуванням нових підходів до військової підготовки.

Важливим аспектом стало відмежування від радянської системи навчання та виховання, спрямування на створення власних унікальних методик військової освіти та виховання, що відповідали б сучасним вимогам та національній ідентичності. З'явилися нові підходи до військово-педагогічної діяльності, зокрема, акцентовано увагу на військово-патріотичному вихованні, формуванні здорового способу життя та розвиток лідерських якостей серед військовослужбовців. Паралельно змінилися підходи до організації військової освіти: було здійснено перегляд освітніх програм, зокрема, акцентовано увагу на військово-професійній підготовці, збільшено час для вивчення гуманітарних дисциплін, покращено психологічну підготовку військових. Важливим кроком в цей період було підвищення ролі підготовки висококваліфікованих кадрів, які були б здатні ефективно впроваджувати нові методики та підходи до військової освіти.

Цей етап відображає пошук і становлення національних цінностей в системі військової освіти в Україні, та її адаптацію до вимог сучасного світу і військових конфліктів.

На сучасному етапі розвитку військової педагогіки в Україні відбувається активний пошук та впровадження передових методик навчання та виховання, які враховують специфіку сучасних воєнних загроз і вимог. Однією з ключових складових стала підготовка воїнів до гібридних воєнних загроз та ведення реальних бойових дій. Вона включає в себе не лише бойову підготовку, але й розвиток навичок у сфері кібербезпеки, військової розвідки, психологічного військового опору та вміння працювати у складних інформаційних умовах.

Ще однією важливою складовою є використання сучасних технологій у освітньому процесі. Вони охоплюють використання віртуальної реальності, штучного інтелекту, військових симуляторів та інших інноваційних засобів для підвищення ефективності практичної підготовки та проведення ефективних тренувань. Також наразі велика увага приділяється психологічним аспектам військової підготовки. Розробляються програми психологічної підготовки військовослужбовців для підвищення їхньої психічної стійкості та адаптації до стресових ситуацій на полі бою. Окрім цього, важливим аспектом сучасної військової педагогіки є формування військових лідерів. Велика увага приділяється розвитку лідерських якостей військовослужбовців, їхньої здатності до прийняття рішень у складних умовах та управління групою. Цей етап відображає стрімкий розвиток військової педагогіки в Україні, спрямований на впровадження передових методик навчання та виховання, а також адаптацію до сучасних воєнних реалій та вимог.

Розвиток військової педагогіки в Україні є актуальним напрямком, спрямованим на підняття рівня професійної підготовки військовослужбовців. За

останні роки спостерігається зростання уваги до сучасних технологій, спрямованих на формування ефективних військових умінь та навичок, тактичного, оперативного, стратегічного мислення та високих стандартів моралі.

Впровадження новітніх підходів, підтримка наукових досліджень і навчання за міжнародними стандартами сприяють створенню сучасної системи військової підготовки, яка ґрунтується на досягненнях військової педагогіки та забезпечує підготовку висококваліфікованих військовослужбовців.

Список використаних джерел

1. Вітченко А. О. Технології навчання у вищій військовій школі: теорія і практика: [навч-метод. посіб.]. А. О. Вітченко, В. І., Осьодло, С. М. Салкупан / за заг. ред. професора В. М. Телеліма. – Київ: НУОУ ім. Івана Черняховського, 2016. 272 с.
2. Замотаєва Н. В. Військова педагогіка: історія, теорія, практика : навч. посіб. Н. В. Замотаєва. – Київ : Альфа Реклама, 2021. 364 с.
3. Нещадим М. І. Військова освіта України, історія, теорія, методологія, практика: монографія – Київ : Київський університет, 2003. 852 с.
4. Педагогіка вищої військової школи: підруч. – Київ :НУОУ ім. Івана Черняховського, 2017. 504 с.

Валюх Євгеній Ростиславович
курсант 130 навчальної групи
Київського інституту Національної
гвардії України

Градецька Наталія Миколаївна
доцент кафедри соціально-
гуманітарних та правових дисциплін
Київського інституту Національної
гвардії України,
кандидат юридичних наук, доцент

ФОРМУВАННЯ ГЕНДЕРНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ КУРСАНТІВ НГУ

У сучасному суспільстві актуальною є проблема гендерної рівності чоловіків і жінок, зміна загальних уявлень про роль обох статей та створення рівних можливостей для їх повної реалізації у всіх сферах суспільного життя, але щоб досягти цієї мети потрібно знайти взаєморозуміння між представниками обох статей, направити їх діяльність на досягнення загальної для всіх мети. Але цього важко досягти до поки жінки і чоловіки не почнуть розуміти істинний зміст поняття «гендер» та «гендерна рівність», ключем для розв'язання цієї проблеми є надання і роз'яснення основних понять цих напрямів діяльності, формування у людей гендерної компетентності. Необхідність набуття курсантами компетенцій в різних галузях наук є обов'язковим не лише з точки зору професійного розвитку і вдосконалення, а й важливим компонентом функціонування і взаємодії з сучасним суспільством. Постійний розвиток суспільних думок та ідей трактує все нові погляди на життя, а отже на виховання і навчання.

Гендерну компетентність можна розуміти, як динамічне утворення особистості студента, яке включає в себе уявлення про призначення чоловіка і жінки у суспільстві, особливостях особистої жіночої чи чоловічої індивідуальності, образі «Я-концепції», знань про гендерні особливості суб'єктів суспільної взаємодії; цінностях відносин до уявлень обох статей, їх взаємовідносинах.

Т.О. Грабовська гендерну компетентність окреслює «як процес спрямованих і спонтанних впливів на особистість, що допомагає засвоїти знання про гендер, норми, правила поведінки та установки відповідно до культурних уявлень про роль, становище й призначення представників різних статей у суспільстві, сприяє становленню повноцінних членів суспільного життя і залучає їх до усталеної системи гендерних ролей» [1, с. 142].

Використання гендерної теорії в культурологічній освіті курсантів буде ефективною, якщо виділити її основні принципи і розглянути, як вони можуть бути реалізовані у формуванні гендерної компетентності.

Педагогічний процес в вищих військових навчальних закладах має ґрунтуватись на таких принципах гендерної теорії:

а) гендерна соціалізація та інкультурація не мають бути пасивними процесами;

б) необхідна цілеспрямована педагогічна робота, яка б забезпечила формування гендерної компетентності, установок особистості на егалітаризм, гендерних нонконформістів;

в) необхідно заохочувати як дівчат, так і хлопців розвивати широкий спектр людських якостей, який би не був обмежений рамками статевої належності;

г) існуюча освітня система завдяки прихованому навчальному плану нав'язує патріархальні, андроцентричні, гетеросексистські стереотипи, цінності, установки і моделі поведінки;

д) формування егалітарної гендерної компетентності і культури можливе на основі використання принципу культурного релятивізму, уваги до власного досвіду та розвитку критичного мислення [2, с. 38–46].

В умовах сучасного суспільства формування гендерної компетентності курсантів має відбуватися в рамках егалітарної гендерної культури, яка направлена на реалізацію принципів гендерної рівності. Основними *компонентами* гендерної компетенції є: *загальнокультурний* елемент включає знання моделей різних народів, розуміння культурної обумовленості існуючих гендерних моделей, норм, стереотипів і установок; розуміння змін, які відбуваються в гендерній сфері сучасного суспільства; *ціннісний* елемент пов'язаний з ціннісними орієнтирами курсантів: знання, прийняття чи неприйняття таких цінностей, як гендерна рівність, гендерна толерантність, антисексизм, тобто орієнтованість курсантів на патріархальні чи егалітарні цінності; розуміння ціннісної природи гендерних схем і моделей, стереотипів і установок; *навчально-пізнавальний* елемент: вміння набувати знань з гендерних питань; вміння критично аналізувати гендерні схеми і моделі, які нав'язуються суспільством; навички реконструкції традиційних патріархальних стереотипів; уміння відрізняти факти від домислів; володіння різноманітними методами пізнання стосовно гендерних питань; *інформаційний елемент*: уміння і навички вільної орієнтації в інформаційному просторі, який торкається гендерної проблематики; *комунікативний* елемент включає знання, вміння і навички, які необхідні для ефективною комунікації в сфері гендерної взаємодії, навички відповідальної саморепрезентації; здатність критично оцінювати свою діяльність в сфері гендерної взаємодії; успішно розв'язувати гендерні проблеми і конфлікти; *соціально-трудова* елемент враховує оволодіння знаннями та досвідом в гендерних аспектах громадській, соціально-трудова сферах, в питаннях економіки, права, професійного самовизначення; *особистісний* аспект направлений на оволодіння способами саморозвитку суб'єкта; розуміння себе суб'єктом гендерного самоконструювання; самоактуалізації гендерної ідентичності особистості; розуміння власної відповідальності за конструювання власного гендера [3, с. 78–81].

Вагомим аспектом є те, що сама по собі гендерна компетенція є ціннісно-нейтральною: навіть якщо людина вибирає патріархальну систему цінностей, структурні елементи його компетентності залишаються тими самими. Проте подібний вибір вплине на всі елементи компетентності.

Таким чином, гендерна компетентність курсантів має включати:

- цінності гендерної рівності, гендерної толерантності, антисексизму;
- усвідомлення соціокультурної (ціннісної та ідеологічної) природи існуючих гендерних відмінностей;
- знання моделей гендерних культур різних народів, розуміння гендерних кодів» різних культур;
- знання основ гендерної теорії (основні терміни та поняття);
- вміння аналізувати гендерні стереотипи, гендерні ролі та навички їх реконструкції;
- навички вільно орієнтуватися в інформації, яка стосується гендерних питань;
- здатність не використовувати дискримінаційних суджень та практик;
- здатність успішно розв'язувати свої гендерні проблеми і конфлікти;
- досвід різноманітної навчально-трудова діяльності, які не залежать від статі чи гендера суб'єкта;
- досвід відповідальної гендерної самопрезентації;
- досвід самоактуалізації гендерної ідентичності.

Використання гендерної теорії в культурологічній освіті курсантів є основним фактором формування їх гендерної компетентності. В основі гендерної компетентності особистості лежить гендерна компетенція, реальний зміст якої залежить від нормативно-ціннісних настанов гендерної культури, що домінує у суспільстві. Тому необхідна цілеспрямована педагогічна робота, яка б сприяла формуванню гендерної компетентності, установок особистості на егалітаризм, гендерний нонконформізм [4, с. 71].

Список використаних джерел:

1. Грабовська Т. О. Шляхи гуманізації відносин педагогів з учнями. Навчально-методичні проблеми формування оптимального педагогічного клімату в шкільному колективі : *монографія*. Київ : МАУП, 1999. 134 с.
2. Романова Н. В. Гендерно-правова експертиза як складова механізму забезпечення гендерної рівності. *Вісник Південного регіонального центру Національної академії правових наук України*. 2019. № 19. С. 38–46.
3. Олійник В. В., Даниленко Л. І. Гендерний підхід в управлінні загальноосвітніми навчальними закладами : навч. посіб. Київ, 2004. 212 с.
4. Грицай І. О. Механізм забезпечення принципу гендерної рівності: теорія та практика : *монографія*. Київ: «Хай-Тек Прес», 2018. 560 с.

Волуйко Оксана Миколаївна
*старший викладач кафедри юридичної
психології Національної академії
внутрішніх справ України,
кандидат психологічних наук*

Мороз Аліна Миколаївна
*старший офіцер експертно-аналітичного
відділу Управління протоколу
Міністерства оборони України, майор*

МЕХАНІЗМ ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЗАКОННОСТІ В ДІЯЛЬНОСТІ НАЦІОНАЛЬНОЇ ГВАРДІЇ УКРАЇНИ

Законність, як відомо, є складним соціально-правовим інститутом в діяльності державних органів і, зокрема, правоохоронних органів, та проявляється в різноманітних за своїм змістом характеристиках. Водночас, саме від діяльності правоохоронних органів та їх посадових осіб в основному залежить чи утвердиться законність, як основний принцип діяльності не тільки правоохоронних органів і посадових осіб, але і громадян загалом. На сьогоднішній день важливе місце у цьому відіграють і військовослужбовці Національної гвардії України (далі – НГУ).

В науковій літературі існує декілька визначень поняття «законність». На нашу думку найбільш вдалим є:

Законність – це сукупність-демократичних нормативно-правових актів та їх суворе дотримання і виконання всіма суб'єктами суспільних відносин. Для досягнення «законності» держава створює специфічний державно-правовий режим, за допомогою якого забезпечується загальнообов'язковість юридичних норм у суспільстві та державі, її сутність полягає в обов'язковості виконання приписів правового характеру [1, с. 120].

Тобто, враховуючи визначення, законність необхідно розглядати у двох аспектах: 1) наявність нормативно-правових актів; 2) обов'язкове їх виконання.

Основні положення поняття «законності» перераховані в ст. 8 Закону України «Про національну поліцію», а саме: поліція діє виключно на підставі, у межах повноважень та у спосіб, що визначені Конституцією України та законами України; поліцейському заборонено виконувати злочинні чи явно незаконні розпорядження та накази; накази, розпорядження та доручення вищих органів, керівників, посадових та службових осіб, службова, політична, економічна або інша доцільність не можуть бути підставою для порушення поліцейським Конституції України та законів України [2].

Водночас, відповідно до ч.1 ст. 1 Закону України «Про національну гвардію України», Національна гвардія України є військовим формуванням з правоохоронними функціями, що входить до системи Міністерства внутрішніх справ України і призначено для виконання завдань із захисту та охорони життя, прав, свобод і законних інтересів громадян, суспільства і держави від

кримінальних та інших протиправних посягань, охорони громадської безпеки і порядку та забезпечення громадської безпеки, а також у взаємодії з правоохоронними органами - із забезпечення державної безпеки і захисту державного кордону, припинення терористичної діяльності, діяльності незаконних воєнізованих або збройних формувань (груп), терористичних організацій, організованих груп та злочинних організацій [3].

Діяльність останніх ґрунтується на принципах верховенства права, забезпечення дотримання прав і свобод людини і громадянина, позапартійності, безперервності, законності, відкритості для демократичного цивільного контролю, прозорості, відповідальності, централізованого керівництва та єдиноначальності [3]. Здійснюючи свої функції з охорони громадської безпеки і порядку, забезпечення захисту та охорони життя, здоров'я, прав, свобод і законних інтересів громадян, забезпеченні громадської безпеки та охороні громадської безпеки і порядку під час проведення зборів, мітингів, походів, демонстрацій та інших масових заходів, що створюють небезпеку для життя та здоров'я громадян та ін., Національна гвардія України виконує міри державного примусу відносно осіб, які є правопорушниками, і тим самим захищає суспільство від нових порушень законів. Військовослужбовці НГУ наділені великим об'ємом прав відносно осіб-правопорушників і зобов'язані під час виконання своїх функцій виконувати вимоги законів та інших нормативних актів і, одночасно гарантувати реалізацію встановлених законом прав осіб-правопорушників, не допускати приниження їх людської гідності, необґрунтованого заподіяння страждань.

Отже, можна зробити висновок, що законність у діяльності військовослужбовців НГУ полягає у тому, що:

1) всі рішення, які приймають військовослужбовці НГУ повинні відповідати Законам України та підзаконним нормативно-правовим актам України а також міжнародним договорам, які ратифіковані Верховною Радою України та є обов'язковими для виконання на території України;

2) рішення, що приймаються військовослужбовцями НГУ не повинні виходити за межі їх повноважень і прийматися з питань, які віднесені до їх компетенції відповідно до Закону України «Про національну гвардію України».

Ситуація, яка складається із станом законності в діяльності НГУ на теперішній час вимагає концептуально нових підходів до вироблення надійного механізму її забезпечення. При цьому термін «механізм» означає сукупність станів і процесів, з яких складається певне фізичне, хімічне та ін. явище [4]. Термін механізм, який застосовується при характеристиці правових явищ варто розглядати як сукупність методів, способів та процедури будь якої діяльності. Відповідно, беручи до уваги вказані визначення, під механізмом забезпечення законності необхідно розуміти певний вид державної організаційно-правової і громадської діяльності, що включає в себе різноманітні гарантії і систему способів її дотримання. Система включає комплекс чисельних заходів.

Відповідно до ст. 24 Закону України «Про національну гвардію України» контроль за діяльністю Національної гвардії України та нагляд за додержанням

законності в її діяльності, а також демократичний цивільний контроль за Національною гвардією України здійснюються відповідно до законодавства [3]. Проте вказаний Закон не містить чіткого переліку органів, які здійснюють контроль за діяльністю НГУ, але аналізуючи норми законодавчих актів можна зробити висновок, що контроль за законністю в НГУ можуть здійснювати: Верховна Рада України, Президент України, Кабінет Міністрів України, Міністр внутрішніх справ України, Міністр оборони України, судові органи, прокуратура, органи місцевого самоврядування, засоби масової інформації та громадськість.

Список використаних джерел:

1. Адміністративна діяльність Національної поліції: *навч. посібник*. Кол. авт. ; кер. авт. кол. к.ю.н., засл. юрист України В.А. Глуховець. Дніпро : Дніпроп. держ. ун-т внутр.. справ, 2017. 248 с.
2. Про Національну поліцію: *Закон України від 02.07.2015 № 580-VIII*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19#Text>.
3. 10. Про Національну гвардію України: *Закон України від 13.03.2014 № 876-VII*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/876-18#Text>.
4. Словник української мови. *Академічний тлумачний словник (1970—1980)*. URL: <http://sum.in.ua/s/mekhanizm>.

Волкович Олена Юріївна

доцент кафедри загальнотеоретичної, цивілістичної та конституційної юриспруденції Миколаївського навчально-наукового інституту права НУ «Одеська юридична академія»,

кандидат юридичних наук, доцент

РОЗВИТОК ГЕНДЕРНОГО ВПЛИВУ В ДІЯЛЬНОСТІ ВІЙСЬКОВИХ ФОРМУВАНЬ ПРИ РЕАЛІЗАЦІЇ ЗАВДАНЬ ДЕРЖАВНОЇ БЕЗПЕКИ

З точки зору гендерної рівності в галузі діють перешкоди на шляху кар'єрного зростання жінок, їх доступу до командних посад, певний дисбаланс між професійним та особистим життям, стереотипні гендерні упередження [1, с.20]. Під час військової агресії з боку росії стало вкрай актуальне питання щодо залучення жінок військових до рядів армії у сфері безпеки та оборони держави. Ці дії були підкріплено наступним правовим регулюванням, зокрема Державної стратегії забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків до 2030 року, де було переглянуто та Національний план дій на виконання Резолюції Ради безпеки ООН 1325 «Жінки, мир, безпека» у зв'язку із новими викликами, пов'язаними із повномасштабною агресією росії проти України, а також про реалізацію Рамкової програми співпраці між Урядом України та системою ООН щодо боротьби із сексуальним насильством під час війни [2; 3].

Виникла необхідність правового регулювання, оскільки «у секторі безпеки спостерігається значна кількість гендерних розривів. Вони простежуються в усіх напрямках діяльності сектору, особливо на рівні представництва жінок на керівних посадах. Це несприятливо впливає на повсякденну роботу установ сектору безпеки, їхній імідж серед громадськості, рівень довіри населення, а також на становище жінок, які працюють в означеному секторі» [1, с.20]. Ці виклики перш обумовлено різними факторами, зокрема соціальних цінностей, так під час військової агресії «серед жінок дещо актуалізується група соціальних цінностей, які відповідають за виживання: безпека, сила, порядок, нормативність та рівність. Серед чоловіків, навпаки, актуальність зазначених цінностей дещо слабшає, хоча все одно вказує на їх пріоритетний статус. Відповідно серед чоловіків посилюється актуальність двох з трьох цінностей з групи, яка відповідає за благополуччя (свобода та самостійність), а також усі цінності з групи, що відповідає за розвиток» [4, с.280].

Так, серед гендерних проблем прийнято висвітлювати наступне: «професійна гендерна сегрегація містить загалом у Збройних Силах України (ЗСУ) у 2019 році налічувалося майже 23% жінок, які працюють і несуть військову службу в армії. З них приблизно 12% – цивільні працівниці, 11% – військовослужбовці. Частка жінок, які несуть службу в районі проведення

Операції об'єднаних сил (ООС), становить 10% від загальної кількості залучених військових [5]. Серед рекомендацій закріплено, усувати перешкоди для наймання і просування по службі осіб менш представленої статі. Розробляти заходи для забезпечення балансу між роботою та приватним життям. Так, результати аналізу даних опитування, вказують на те, що домінуючим мотивом укладання контакту на проходження військової служби є бажання захищати Батьківщину (вказали 38,9% респондентів). Цей чинник займає перше місце з-поміж інших мотивів у їх ранжованому переліку. Окрім того, суттєву роль у професійному самовизначенні опитаних відіграють зацікавленість професією військового (25,3%) та перспектива кар'єрного зростання (21,9%). Ці мотиви займають другу та третю позиції відповідного переліку. Водночас, чоловіки та жінки дещо по-різному оцінюють значимість окремих чинників у процесі прийняття ними рішення на проходження військової служби за контрактом. Домінуючим мотивом щодо підписання контракту для обох статей є бажання захищати Батьківщину, але чоловіки на нього вказували частіше (40,0%) порівняно з жінками (34,2%). Вагоме значення як для жінок, так і для чоловіків мають зацікавленість професією 24 військового (відповідно 27,1% і 24,6%) та перспектива кар'єрного зростання (22,8% і 21,7%) [5, с.23-24].

Гендерна рівність, згідно зі Стратегією гендерної рівності Ради Європи на 2018–2023 роки, передбачає рівні права для жінок і чоловіків, дівчат і хлопців, а також їх однакову значущість, можливості, обов'язки та участь у всіх сферах суспільного й особистого життя. Так само вона означає рівний доступ жінок і чоловіків до ресурсів та розподіл цих ресурсів між ними [2].

Так правове регулювання має першочергове значення для формування гендерної рівності та гендерної культури в українському суспільстві. Його ефективність прямо залежить від юридичної грамотності, соціально-економічної обґрунтованості, активної позиції державних органів, недержавних інститутів громадян. Необхідність правового регулювання гендерних відносин зумовлена їх фундаментальністю та наскрізністю, а також тим, що гендерний дисбаланс сьогодні присутній у різноманітних сферах життя українського суспільства.

Європейська Комісія приділяє активну увагу досягнення гендерного балансу в процесі прийняття рішень. Жінки, як і раніше, є недостатньо представленими в політичній, економічній сфері. Це свідчить про дефіцит демократії як на європейському рівні, так і більш широкому міжнародному контексті.

Слушні висновки закріплені у праці автора Левченка В.В. «з метою протидії психологічній дискримінації жінок в секторі безпеки та оборони, пропонується розробити кодекс поведінки або статут, положення якого необхідно підкріплювати більш докладними правилами та інструкціями, які повинні чітко пояснювати наступне: які дії вважаються неприпустимою поведінкою і класифікуються як факти дискримінації, домагань, знущань або насильства і в чому відмінність між цими видами порушень; які дії містять склад злочину в зв'язку з дискримінацією, домаганнями, знущаннями або насильством; - яким чином службовці збройних сил можуть подати скаргу, якщо, на їхню

думку, вони стали жертвами подібних дій; які послуги і підтримка надаються жертвам [7, с.87-88].

Список використаних джерел:

1. Порадник щодо застосування гендерно-орієнтованого підходу в окремих галузях. Т. Іваніна, О. Кисельова, М. Колодій та ін. – Київ : Віваріо, 2020. – 48
2. Стратегія гендерної рівності Ради Європи на 2018–2023 роки ухвалена Радою Європи 7 березня 2018 року. URL: <https://rm.coe.int/prems-041318-gbr-gender-equality-strategy-2023-ukrnew2/16808b35a4>.
3. Про затвердження Національного плану дій з виконання резолюції Ради Безпеки ООН 1325 «Жінки, мир, безпека» на період до 2025 роки : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 28 жовтня 2020 р. № 1544-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1544-2020-%D1%80#Text>.
4. Українське суспільство в умовах війни. 2022: Колективна монографія. С. Дембіцький, О. Злобіна, Н. Костенко та ін.; за ред. член.-кор. НАН України, д. філос. н. Є. Головахи, д. соц. н. С. Макеєва. Київ: Інститут соціології НАН України, 2022. 410 с.
5. Підсумкові матеріали круглого столу «Впровадження гендерної рівності у секторі безпеки і оборони України: досягнення та виклики». URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-presshall/2837474-vprovadzenna-gendernoi-rivnosti-u-sektori-bezpeki-i-oboroniukraini-dosagnenna-ta-vikliki.html>.
6. Стан реалізації у Збройних Силах України гендерної політики держави: *аналіт. звіт за результ. соціол. дослідж. (заключний)* / НДЦ ГП ЗС України; викон. О.В. Шевчук, В.С. Михайлов, О.Д. Деточка [та ін.]. К.: 2020. 61 с.
7. Левченко В. В. Адміністративно-правовий механізм забезпечення гендерної рівності у секторі безпеки і оборони. *Магістер.робота за спеціальністю 081 «Право»*. Суми. 2020. URL: https://essuir.sumdu.edu.ua/bitstream-download/123456789/81943/3/Levchenko_Masters_thesis.pdf;jsessionid=3857367897ABD015F75944723E0CAF53.

Геник Віталій Васильович
слухач інституту
стратегічних комунікацій
Національного університету
оборони України

ОСОБЛИВОСТІ ПСИХОЛОГІЧНОЇ ГОТОВНОСТІ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ ДО ДІЙ В ЕКСТРЕМАЛЬНИХ УМОВАХ

Досвід російсько-української війни беззаперечно вказує, що навіть в епоху високорозвиненої бойової техніки, широкого запровадження безпілотних літальних апаратів, використання елементів штучного інтелекту головна роль на полі бою продовжує належати людині та її психологічній готовності до виконання бойових завдань.

Однією з форм психологічної готовності є готовність до дій в екстремальних ситуаціях.

ПСИХОЛОГІЧНА ГОТОВНІСТЬ – це взаємопов'язана система мотиваційних чинників, вольових ресурсів, а також професійної компетенції і витривалості особового складу, що забезпечує реалізацію ним поставлених завдань.

Психологічна готовність військовослужбовця до бою – один із основних компонентів готовності підрозділу до негайних бойових дій. Вона включає в себе, по-перше, усвідомлення військовослужбовцем відповідальності за долю Батьківщини, рідних, близьких; упевненість у собі, своїх товаришах, бойовій техніці і зброї, по-друге, бажання боротьби, прагнення випробувати себе, подолати свої слабкості, добитися перемоги над противником.

Основними ознаками психологічної готовності військовослужбовця до бою є: відсутність метушливості або замкнутості, обачлива, рівна поведінка; чітке, безпомилкове виконання наказів і команд; нормальний фізіологічний стан (частота пульсу, дихання, колір обличчя тощо).

Виділяють три рівні стану психологічної готовності до бою: низький, середній і високий.

Низький рівень виявляється в тому, що військовослужбовець невпевнений в собі, у нього відсутнє прагнення до протиборства, він нерішучий, зайве метушливий або замкнутий, припускається помилок під час виконання простих команд.

Для середнього рівня характерне поєднання упевненості в собі і інших з недостатнім прагненням до протиборства і рішучих дій. Військовослужбовець припускається незначних помилок під час виконання команд, його фізіологічний стан близький до норми.

Високий рівень відрізняють бажання боротьби, відсутність сумнівів, прагнення випробувати себе, добитися перемоги над противником. На такому рівні психологічної готовності військовослужбовець довго перебувати не може. Спрацьовують захисні механізми психіки людини.

Таким чином психологічна готовність військовослужбовців до виконання бойових завдань це стійке, багатоаспектне та ієрархізоване утворення особистості, яке включає набір компонентів (мотиваційний, когнітивний, операційний тощо), адекватних вимогам, змісту та умовам бойової діяльності, які в своїй сукупності дозволяють військовослужбовцям ефективно та успішно виконувати бойові завдання [4;5].

Список використаних джерел:

1. Дикун В. Г., Мороз В. М., Стасюк В. В., *Методологія дослідження морально-психологічного стану особового складу військ (сил): навч.-метод. посіб.* Київ : 7БЦ, 2023. 383 с.
2. Досвід організації морально-психологічного забезпечення підготовки та ведення бойових дій: нарис / за редакцією генерал-майора В. Клочкова. Київ : НДЦ ГП ЗС України, 2022. 165 с.
3. Витримка та виживання на полі бою: *підруч.* Київ : НУОУ, 2019. 188 с.
4. Шевченко В.Є. Психологічний аналіз забезпечення професійної надійності і боєздатності військовослужбовців Збройних Сил України / В.Є. Шевченко, Б.В. Кравченко//Психологія. — 2011. — №1. — С. 38—43.
5. Яковенко С.І. Психічна стійкість військовослужбовців до впливу екстремальних чинників / С.І. Яковенко, Т.М. Яковенко. — К.: КВГІ, 2008. — 265 с.
6. Самойленко О.О. Проблеми феноменології психологічної готовності військовослужбовців до здійснення службової діяльності в умовах бойових дій. Збірник наукових праць Національної академії Державної прикордонної служби України. Серія: психологічні науки. Хмельницький, 2015. № 2. С. 213–225.

Герасименко Дмитро Юрійович

*курсант курсу №2 факультету службово-
бойової діяльності Київського інституту
Національної гвардії України*

Зелений Володимир Іванович

*професор кафедри соціально-гуманітарних та
правових дисциплін факультету забезпечення
державної безпеки Київського інституту
Національної гвардії України,
кандидат педагогічних наук, професор*

ВІЙСЬКОВО-ПЕДАГОГІЧНИЙ ПРОЦЕС ТА ОСНОВНІ ФОРМИ ОРГАНІЗАЦІЇ НАВЧАННЯ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ

У військовій педагогіці провідним та найширшим поняттям є військово-педагогічний (освітній) процес. За своєю сутністю військово-педагогічний процес є соціально обумовленим. Це чітко і послідовно проглядається у одній з його цілей: підготовка воїна-громадянина, безмежно відданого Україні та її народу, майстерно вододіючого сучасною зброєю і технікою, стійкого у морально-психологічному плані, готового віддати всі свої сили для захисту Батьківщини.

Військово-педагогічний процес розглядається нами як організована, цілеспрямована діяльність офіцерів, сержантів, армійської громадськості щодо формування військовослужбовця як громадянина і захисника своєї держави, підготовки як окремих воїнів, так і підрозділів, частин в цілому до вмілих дій у сучасному бою. Внутрішнім змістом військово-педагогічного процесу є активна індивідуальна і колективна пізнавальна та практична діяльність воїнів. Її характер визначається не тільки змістом засвоєних гуманітарних та військових знань, норм та принципів поведінки, але й організацією та методикою занять, виховних заходів. Суттєве значення тут має загальна зацікавленість, спрямованість до пошуку, дух змагання, взаємодопомоги, доброзичливість, взаємна вимогливість.

Військово-педагогічний процес пронизує та об'єднує всі види військової діяльності особового складу. Він організується і здійснюється в будь-який час (як мирний, так і воєнний).

Його основним завданням є формування у особового складу переконаності, військової майстерності, військової технічної підготовленості, пильності та дисциплінованості, вірності військовому обов'язку, фізичної витривалості, психологічної стійкості та готовності, які вкрай необхідні у сучасній війні.

Організація військово-педагогічного процесу є однією з основних функцій кожного військового підрозділу.

Структурно військово-педагогічний процес складається з планових занять, тактико-спеціальних навчань, тренувань, педагогічних аспектів службової,

суспільної та інших видів військової діяльності, роботи з особовим складом, спортивної та культурно-просвітницької роботи. Його безпосередніми похідними та умовою ефективності є самоосвіта та самовиховання воїнів.

Системоутворюючими компонентами військово-педагогічного процесу є головне його призначення і ті завдання, які вирішуються під час проведення занять та у повсякденному житті підрозділу. Вони також визначають і його функції. Головне призначення військово-педагогічного процесу – забезпечення виконання службових і бойових завдань підрозділами і частинами. Завдання, які вирішуються під час проведення занять та у повсякденному житті – це суперечливі педагогічні ситуації, які об'єктивно зумовлені потребами повсякденної життєдіяльності воїнів, інтересами підвищення бойової готовності та боєздатності військових підрозділів і частин.

Організаційна структура військово-педагогічного процесу складається з певних елементів.

Передусім, це наявність конкретної мети: всебічно підготувати військовослужбовців і військові підрозділи та частини до якісного виконання покладених на них службових та бойових завдань. Конкретні цілі військово-педагогічного процесу визначаються наказами Верховного Головнокомандувача Збройних Сил України, Міністрів, Командувачів, організаційно-методичними вказівками щодо бойової підготовки, програмами та планами бойової та гуманітарної підготовки й низкою інших документів.

Характер мети в основному визначає складові цього багатофункціонального процесу, до яких можна віднести навчання, виховання, розвиток, психологічну підготовку, які водночас є його функціями. Безумовно, ці функції нерівнозначні.

Військово-педагогічний процес передбачає виникнення певних відносин між його учасниками: суб'єктами та об'єктами. Його ефективність в основному залежить від характеру і змісту взаємодії, яка виникає між ними. Ця взаємодія має бути активною, змістовною, усвідомленою.

Важливим елементом цього процесу є педагогічні впливи, під якими розуміють процес формуючого впливу військових педагогів на тих, хто навчається. Вони можуть бути прямі – безпосередній вплив офіцера, сержанта або військового колективу та опосередковані – вплив через організацію служби, розпорядок дня, дозвілля, інших вихованців тощо.

Наступним елементом структури військово-педагогічного процесу є його зміст, який складають колективні та індивідуальні пізнавальні та практичні дії воїнів. Цей зміст визначається певними наказами, директивами, програмами бойової та гуманітарної підготовки, а потім конкретизується у відповідних планах бойової та гуманітарної підготовки та низці інших документів.

Останнім елементом є результат цього процесу. Безумовно, основним критерієм результативності цього процесу і його ефективності є якість виконання воїнами та військовими підрозділами (частинами) службових та бойових завдань. Цей елемент є обов'язковим, він водночас є як результатом і

критерієм цього процесу, так і мірилом для внесення в нього необхідних корективів.

Зміст, хід і ефективність військово-педагогічного процесу обумовлюються і визначаються його особливостями: загально-педагогічними та військово-професійними, а також формами організації навчання військовослужбовців.

Форма організації навчання відображає організаційний бік дидактичного процесу як складової військово-педагогічного процесу і являє собою зовнішнє вираження узгодженої діяльності офіцерів (педагогів) і тих, хто навчається, що здійснюється в установленому порядку і в певному режимі.

Форма організації навчання визначає склад і групи тих, хто навчається, специфіку їх діяльності, структуру заняття (навчання), місце і тривалість його проведення.

Форми організації навчання поділяються на загальні та специфічні.

До загальних форм організації навчання відносять різноманітні навчальні заходи, які використовуються у всіх частинах та підрозділах.

Загальні форми організації навчання класифікуються:

– за спрямованістю підготовки особового складу – на теоретичні і практичні;

– за організації – на колективні, групові, індивідуальні;

– за місцем проведення заняття – на класні і польові;

– за місцем у дидактичному процесі – навчально-планові (теоретичні, практичні, тренувальні заняття та ін.), службово-планові (паркові дні, регламентні роботи тощо) і позапланові (технічні та інші гуртки, військово-спортивні секції, вікторини тощо) організаційні форми навчання військовослужбовців;

– за характером керівництва навчально-пізнавальною діяльністю тих, хто навчається, – під керівництвом військового педагога і самостійну роботу.

Специфічні форми організації навчання включають ті конкретні навчальні заходи, які використовуються тільки в певних частинах та підрозділах (наприклад, в авіації – різні види наземних тренувань).

Практика показує, що кожна форма організації навчання вирішує окремі навчальні завдання, і тільки об'єднання їх в дидактичні цикли дозволяє досягати мети професійного становлення військовослужбовців в частині та підрозділі.

Необхідність об'єднання окремих форм організації навчання в дидактичні цикли, а далі в систему навчання військового фахівця диктується також комплексним характером діяльності військовослужбовців та особливостями засвоєння ними здобутих знань.

Форми організації навчання безперервно удосконалюються, з'являються їх нові різновиди, особливо у сучасних умовах, коли ворог веде війну проти нашої країни.

Отже, форма організації навчання військовослужбовців характеризує зовнішню сторону військово-педагогічного процесу і тісно пов'язана з кількістю об'єктів навчання, часом і місцем проведення та порядком його організації.

Таким чином, знання офіцером мети, змісту, методики організації та здійснення військово-педагогічного процесу, врахування у своїй військово-професійній діяльності його особливостей забезпечують постійну бойову готовність військових підрозділів і частин, яка гарантує успішне виконання ними своїх функціональних обов'язків.

Список використаних джерел

1. Навчання підрозділів діям у бою: навч. посіб. для курсантів та студ. вищ. навч. закл. / В.М. Дзюба, В.І. Зелений та ін.; Нац. акад. внутр. справ. – Київ : Паливода А.В., 2011. 213 с.

2. Повсякденна діяльність військових частин. Частина II. Організація і методика бойової та мобілізаційної підготовки : підручник / О.М. Ісаєв, В.І. Куренков, Л.В. Олійник та ін. – Київ : НУОУ, 2011. 344 с.

3. Про організацію підготовки Національної гвардії України у 2022, 2023 роках. Директива КНГУ від 07.12.2021 № Д-25.

Глодан Денис Русланович
курсант 130 навчальної групи
Київського інституту Національної гвардії
України

Градецька Наталія Миколаївна
доцент кафедри соціально-гуманітарних та
правових дисциплін Київського інституту
Національної гвардії України,
кандидат юридичних наук, доцент

ФОРМУВАННЯ ЛІДЕРСЬКИХ КОМПЕТЕНЦІЙ КУРСАНТІВ ВВНЗ ЯК ПРОВІДНА МЕТА СУЧАСНОЇ ВІЙСЬКОВОЇ ОСВІТИ

Лідерство визначено як важлива характеристика успішної людини ХХІ століття.

Потреба у лідерах та лідерстві як механізмі підвищення ефективності життєдіяльності соціальних організацій існує практично у всіх сферах суспільного життя: економічній, політичній, науковій, культурній, освітній, військовій тощо.

Феномен лідерства у військово-професійній діяльності офіцера визначає його здатність динамічно застосовувати і проявляти у процесі реалізації посадових компетенцій знання та вміння ефективної й творчої міжособистісної взаємодії з іншими військовослужбовцями в соціальному контексті так само, як і в професійних ситуаціях. У сучасних умовах актуалізуються такі функції військовопрофесійної діяльності офіцера як мотивування, прогнозування, цілевизначення, планування, організації, координації, комунікації, що формують нешаблонність і нестандартність у прийнятті рішень, новаторство, що складають основу його лідерства у військовому підрозділі.

Проблеми лідерства ключові для досягнення організаційної ефективності. З одного боку, лідерство розглядається як наявність певного набору якостей, притаманних тим, хто успішно впливає на інших, з іншого, лідерство – це процес несилового впливу у напрямку досягнення організацією своїх цілей [1, с. 88].

Незважаючи на те, що емпіричні дослідження лідерства, проводилися протягом усього ХХ століття і продовжуються наразі, до сьогодні не існує однозначного визначення поняття «лідерство», розрізняються уявлення про природу і суть цього феномену, відсутнє єдине розуміння механізмів його формування.

Наукова думка розглядає лідерство як процес і як властивість. Лідерство визначається в термінах лідерської поведінки, рольових відносин, рівнем впливу на постановку цілей та способів їх досягнення тощо. Отже, широке розуміння лідерства включає в себе вплив: на постановку цілей і визначення стратегії розвитку; на узгодження поведінки для досягнення цілей; на групову підтримку; на організаційну культуру. Слід наголосити, що лідерство не пов'язане з

можливістю використання сили, насильства, тиску, які обумовлені положенням в організації або офіційними повноваженнями і передбачає лише взаємодію людей у підтримці лідера. Лідерство ґрунтується на взаємній довірі та відповідальності між керівником та підлеглими, завдяки чому вони трансформуються в лідера та послідовників. Лідер будує свої відносини з послідовниками на основі авторитету та впливу, а не влади та примусу, вказуючи глибоку зацікавленість у розвитку потенціалу кожного члена колективу [2, с. 5].

Сучасний військовий лідер має керуватися такими принципами:

- базуватися на людських ресурсах;
- укріплювати конкурентоспроможність;
- використовувати зовнішню перспективу;
- спиратися на гнучкість та здібність приймати рішення в умовах невизначеності;
- орієнтуватися на перспективу.

Фактор лідерства має охоплювати усі ланки військового підрозділу, а саме: вище керівництво, лінійне керівництво і лідерів-активістів з числа рядових співробітників. Тільки таким чином можна сформувати систему військового управління, яка надійно підтримується зворотним зв'язком. Саме тому військовий лідер відіграє важливу роль у процесі формування організаційної культури підрозділу [3, с. 109–115].

Лідерство в військовій освіті передбачає і вимагає системності, складниками якої повинні стати професійні цілі, система мотивів, визначальні ідеї і принципи, конкретні особистісно і суспільно орієнтовані задуми та потреби. Особливо важливим у цій системі визначаємо аксіологічну складову, а саме цінності, які повинні бути орієнтовані на благо людини і суспільства [4, с. 178].

Лідерство в сфері військової освіти дозволяє виявити перспективні напрями розвитку та прагнення, які можуть оновити процеси та допомогти в реформуванні системи освіти, а також підвищити авторитет країни, регіону, конкретної освітньої установи, окремих груп та особистостей. Тому вивчення лідерства в освіті представляє безперечний інтерес з практичної сторони [5, с. 61–62].

Показники освітнього лідерства в ВВНЗ: створення позитивних міжособистісних взаємин; знання особистих цілей кожного суб'єкта лідерського процесу; формування почуття приналежності до соціуму; конструктивне вирішення між суб'єктних конфліктів; навчання послідовників лідерської поведінки й управлінської взаємодії; заохочення ініціативності та поділ відповідальності; формування команди; діалогічність спілкування.

Військовим лідерам (до таких ми відносимо керівників усіх структурних підрозділів закладу вищої освіти) повинні бути притаманні такі характеристики: моральність (з урахуванням орієнтації на пріоритет інтересів іншої людини над власними); людська мудрість і свобода самовираження; здатність нести відповідальність за власні моральні вчинки та життя загалом; самовдосконалення та вміння керувати собою тощо.

Таким чином, лідерська компетентність майбутнього офіцера має включати такі складові: цінності та мотивацію його лідерської поведінки та діяльності в військовому середовищі; знання й розуміння (теоретичні знання, практична здатність знати й розуміти основи лідерства взагалі та військового, зокрема), знання, як діяти (практичне й оперативне застосування знань до конкретних військово-професійних ситуацій) і знання, як бути (цінності як невід'ємна частина способу сприйняття й життя з іншими у військово-соціальному контексті як суб'єкту військово-професійної діяльності); предметну область – військово-професійну діяльність офіцера, в якій майбутній офіцер добре обізнаний і виявляє готовність і здатність бути лідером у військово-професійній сфері; професійно важливі лідерські якості як офіцера та суб'єкта військово-професійної діяльності у ЗС України; професійна суб'єктність офіцера як військового лідера (чітке усвідомлення смислу “Я-лідер у військовому середовищі”, сприйняття лідерської ролі в військовому середовищі, лідерська поведінка та діяльність). Для цього військово-професійна освіта XXI ст. має враховувати найважливіші тенденції, принципи розвитку всієї системи освіти у світі та нашій державі, призначення ЗС України, основну мету професійної підготовки майбутніх офіцерів, забезпечення їх професійного, фахового та суб'єктного розвитку в умовах військової служби, завдання і зміст лідерства, загальнолюдського, національного і військового виховання тощо.

Отже, загальнонаукові, соціальні, психологічні, педагогічні, професійні та суб'єктні чинники розвитку військової освіти та наповнення її сучасним загальнолюдським, національним і військово-професійним змістом передбачають розроблення й обґрунтування педагогічною наукою педагогічної концепції формування лідерської компетентності майбутніх офіцерів, визначення методики її формування в освітньому процесі ВВНЗ, що передбачає вирішення таких педагогічних завдань: удосконалення цілей, конкретизацію цінностей, завдань, змісту, методів і форм професійної підготовки майбутніх офіцерів на основі вимог і принципів суб'єктно-діяльнісного, контекстного та компетентнісного підходів; забезпечення самореалізації і самоактуалізації майбутнього офіцера як суб'єкта навчальної та квазіпрофесійної діяльності у процесі професійної підготовки при вирішенні змодельованих навчальних і військово-професійних завдань; створення єдиного освітнього інформаційного середовища, що забезпечує обмін військово-професійним досвідом офіцерів зі курсантами, досягнення високого рівня педагогічної культури і майстерності викладачів вищої військової школи; формування у майбутніх офіцерів професійно важливих якостей і цінностей як військового лідера, розуміння і сприйняття ними еталонів (атрибутів) лідерської поведінки та діяльності у військово-професійному середовищі тощо [6, с. 7–8].

Список використаних джерел:

1. Кожушко Л. Ф., Щербакова А. С. Лідерство як передумова ефективної системи менеджменту організації. *Вісник Національного*

університету водного господарства та природокористування. *Економічні науки*. 2020. Вип. 4. С. 85–95.

2. Нестуля О. О., Нестуля С. І. Основи лідерства. Наукові концепції (середина ХХ – початок ХХІ ст.) : навч. посіб. Полтава : ПУЕТ, 2016. 375 с.

3. Чернов С. І., Гайдученко С. О. Вплив лідерства на формування та розвиток організаційної культури в публічному управлінні. *Ефективність державного управління*. 2014. Вип. 40. С. 109–115.

4. Чубінська Н. Б. Лідерство як детермінанта реформування суб'єкт-суб'єктної взаємодії в освіті. Освітнє лідерство: від теорії до практики: монографія. Київ–Кривий Ріг: Київський ун-т імені Бориса Грінченка, 2021. 296 с.

5. Гуменникова Т. Р., Боденчук С. В. Розвиток лідерських якостей працівників освіти в умовах реформування галузі. Освітнє лідерство: від теорії до практики: монографія. Київ–Кривий Ріг: Київський ун-т імені Бориса Грінченка, 2021. 296 с.

6. Бойко О. В. Теорія і методика формування лідерської компетентності офіцерів Збройних сил України : монографія. Житомир : Вид. О. О. Євенок, 2020. 667 с.

Градецька Наталія Миколаївна
*доцент кафедри соціально-гуманітарних
та правових дисциплін Київського
інституту Національної гвардії України,
кандидат юридичних наук, доцент*

ЩОДО ПИТАННЯ ФОРМУВАННЯ ТА РОЗВИТОК ПРАВОВОЇ ІДЕОЛОГІЇ

Будь-яка держава має формувати і реалізовувати правову ідеологію, здатну бути вираженням системи основних концептуальних ідей про право і правову систему суспільства. Саме на такій правовій ідеології повинна базуватись державність. Сформовані до сьогодні в теорії права і держави наукові погляди на правову ідеологію поки що далекі від досконалості.

Правова ідеологія є систематизованим науковим вираженням правових поглядів, уявлень, правових вимог верств, груп населення, суспільства загалом.

Правова ідеологія є органічним складником суспільно-правової культури. Правові ідеї, теорії, концепції, які відповідають вимогам та інтересам суспільства, самі по собі є правовими цінностями і позитивно впливають на формування індивідуальної правової культури громадян. Наприклад, праці Д. Локка, І. Канта, Ш. Монтеск'є стали теоретичною основою сучасної концепції правової держави, яка у свою чергу є невід'ємним елементом, ядром правової ідеології сучасних цивілізованих держав. Ознайомлення з працями зазначених вчених формує позитивну правосвідомість і підвищує рівень правової культури громадян. Але, крім позитивного впливу правових теорій, вчень, концепцій, правосвідомість окремих громадян, соціальних груп і суспільства загалом зазнає впливу ряду негативних чинників, які стають перешкодою на шляху формування позитивної, гуманістичної правової ідеології О. Краснокутський виділяє такі проблеми формування ідеології державотворення (яка безпосередньо пов'язана із правовою ідеологією) в Україні: 1) відсутність чітко вираженої спрямованості розвитку суспільства; 2) існування когнітивного державотворчо-ідеологічного дисонансу; 3) фрагментарність державотворчо-ідеологічного поля й різноплановість його напрямків; 4) зростання соціального песимізму; 5) існування синдрому дива; 6) певна кволість, розпорошеність у просторі й часі, безсистемність ідеологічно-державотворчої діяльності, відсутність у ній чіткого ядра, «мозкового центру», специфічної національної «фабрики державотворчої думки», де б відбувалась генерація та провадження такої діяльності; 7) недосконалість формату державотворчо-ідеологічної взаємодії, другої її форматної лінії (переважно асиметричний зворотній вплив правосвідомості на політичну свідомість у межах відповідної духовної матриці); 8) просування на перший план у суб'єктності державотворчої ідеології носіїв державної влади та відхід на другі плани інших суб'єктів цієї ідеології, й передусім широких народних мас; 9) укорінення в ідеальних обрядах суспільства ілюзорного державотворчо-ідеологічного кластеру, відособлення іншого, вищого та більш

визначального – наукового, унаслідок чого духовні сили ідеології державотворення залишаються сповна не задіяними, а її державотворчий потенціал – невикористаним; 10) зростання радикалізму [1, с. 27–28]. Загалом слід погодитись із такою характеристикою стану ідеології державотворення в Україні і пов'язати цю ситуацію з недоліками національної правової ідеології, яка, незважаючи на потужний потенціал вітчизняної юридичної науки, все ще перебуває на етапі початкового формування (зародження). Серед основних проблем формування правової ідеології в Україні слід назвати такі: відсутність чіткої правової основи для формування національної правової ідеології, негативний вплив процесів інформатизації та глобалізації на процес формування національної правової ідеології, низький рівень загальної культури, духовності та моральності сучасного суспільства, нав'язування стандартів правової ідеології інших держав українському суспільству [2, с. 100–104].

Проблеми формування та розвитку національної правової ідеології напряму пов'язані з проблемами формування громадянського суспільства. Так, в Україні ще наявний комплекс проблем, що є актуальними як для суспільства, так і для держави: зберігаються тенденції до непрозорості, закритості та бюрократизованості в діяльності органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування, замість налагодження ефективного діалогу з суспільством; недосконалість чинного законодавства створює штучні бар'єри для утворення та діяльності інститутів громадянського суспільства; механізми участі громадськості у формуванні та здійсненні державної політики належним чином не реалізуються; податкове навантаження не стимулює діяльність і розвиток інститутів громадянського суспільства та їх підтримку вітчизняними благодійними організаціями; більшість інститутів громадянського суспільства не має доступу до державної фінансової підтримки та вітчизняної благодійної підтримки; потенціал інститутів громадянського суспільства щодо надання соціальних послуг населенню повною мірою не використовується.

Враховуючи те, що правова ідеологія є невід'ємною частиною правової культури та правової системи відповідного суспільства, необхідно виділити такі напрями її формування та поширення: розробка на доктринальному рівні основних засад (ядра) національної правової ідеології (національної ідеї) із залученням представників громадських об'єднань та політичних партій; прийняття на рівні закону загальнодержавної стратегії (національної ідеї) розвитку України як європейської соціальної правової держави; популяризація національної стратегії (ідеї) розвитку України; правова освіта та правове виховання в класичному розумінні; утворення на законодавчому рівні національної дитячої та молодіжної організації, основним завданням якої стане патріотичне й правове виховання молоді; підтримка та розвиток національного кінематографу та літератури правовиховного змісту; прийняття на рівні закону оновленої загальнодержавної програми підтримки вітчизняного виробника; розвиток національного сектору Інтернет в частині патріотичного та правового контенту; інші напрями формування національної правової ідеології [3, с. 78–79].

Суб'єктами формування національної правової ідеології є найкращі представники наукових шкіл України, ті науковці, які консолідують зусилля навколо цієї ідеї – створити національну правову ідею, систему фундаментальних правових цінностей, на основі якої буде будуватись вся державна політика. Державна ідеологія в цьому випадку повинна бути похідною від ідеології правової, враховуючи принцип верховенства права над державою [4, с. 12–20].

Основним методом формування та поширення національної правової ідеології, безумовно, є метод переконання, адже правова ідеологія як частина правової культури передбачає тільки добровільне пізнання основних правових ідей, концепцій, вчень, теорій і формування на їхній основі власних правових переконань. До основних способів формування та поширення національної правової ідеології можна віднести: 1) проведення круглих столів, конференцій, семінарів з питань формування національної правової ідеології; 2) використання ЗМІ – телебачення, преси, радіо та Інтернет для вивчення громадської думки та поширення правових ідей, теорій, концепцій; 3) виробництво тематичних документальних і телевізійних програм, художніх фільмів, які пропагують основні правові ідеї, формують позитивні правові установки та переконання; 4) друк юридичної літератури ідеологічного спрямування; 5) ідеологічна правова робота в дитячих та молодіжних організаціях (тематичні лекції, ділові ігри, конкурси на правову тематику тощо); 6) загальнонавчальні способи правової освіти та виховання (правова агітація та пропаганда, зустрічі з трудовими колективами, проведення мітингів і зборів, розміщення агітаційних плакатів, стендів, бігбордів, соціальна реклама тощо); 7) інші способи формування національної правової ідеології.

Отже, формування національної правової ідеології як невід'ємної частини правової культури є складним і тривалим процесом, який вимагає використання всіх описаних напрямів, методів та способів, включаючи класичні способи й методи правової освіти та виховання. Мета формування концепції національної правової ідеології – створити ідеологічну основу для розвитку української державності, правового закріплення національної ідеї розвитку України як суверенної, незалежної, правової соціальної держави, у якій найвищою цінністю визнаються права і свободи людини [5, с. 17].

Список використаних джерел:

1. Краснокутський О. В. Взаємозв'язок політичної та правової свідомості: проблема формування ідеології державотворення : монографія. Запоріжжя: КСК-Альянс, 2014. 428 с.
2. Коцюба О. Правологія – наука третього тисячоліття, або новітня ідеологія прав, свобод і обов'язків людини. *Право України*. 2003. № 8. С. 100–104.
3. Луцький А. І. Формування та розвиток правової ідеології в Україні : монографія. Івано-Франківськ : Симфонія форте, 2015. 312 с.

4. Удовика Л.Г. Формування теорії правової системи у юридичній науці (Ч. 1). *Часопис Київського університету права*. 2019. № 3. С. 12–20.

5. Войтанович О.Й. Формування національної правової ідеології в умовах глобалізації. автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : 12.00.01. Запоріжжя, 2017. 20 с.

Грищенко Анатолій Іванович
*кандидат юридичних наук, доцент,
викладач Київського професійно-
педагогічного фахового коледжа
ім. А. Макаренка*

ПІДГОТОВКА ЮРИСТІВ У ВИЩИХ ВІЙСЬКОВИХ ТА ІНШИХ ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ УКРАЇНИ

В умовах воєнного стану для оборони країни зростає попит на фахівців-юристів різних галузей права, особливо кримінального, міжнародного, податкового та корпоративного. Такі спеціалісти необхідні для того щоб документувати юридичні факти, що виникають під час воєнних дій і мають ознаки правопорушень. Ними можуть бути терористичні акти, злочини проти людяності, воєнні злочини та інші тяжкі злочини, вчинені проти мирного населення військовими особами рф. Окремо слід розглядати протиправну або юридично легітимну підприємницьку діяльність вітчизняних корпоративних суб'єктів господарювання, прибуток від якої отримує країна-агресор рф, її громадяни та корпорації.

Незважаючи на публікації з даної теми, їх автори зосереджувалися, в основному, на дослідженні ролі освіти у сфері забезпечення національної або в цілому державної безпеки. Зокрема, доктор юридичних наук, професор Вікторія Вовк детально проаналізувала та запропонувала шляхи вдосконалення освіти як елементу національної безпеки.

Доктор наук з державного управління Олександр Боков дотримується точки зору, що забезпечення безпекової складової людського капіталу в умовах російсько-української війни є досить важливим напрямом у системі функціонування національної безпеки держави. Кандидат юридичних наук, доцент Олексій Волуйко вбачає забезпечення державної безпеки у поліпшенні взаємодії її суб'єктів із громадянським суспільством, вдосконалення форм і напрямів такої взаємодії. Сергій Загородній пропонує основні підходи щодо підготовки військових кадрів для системи МВС України, базуючись на досвіді країн НАТО та організації з ними співпраці по даному напрямку.

Аналіз вказаних та інших подібних публікацій показує, що в них не до кінця розкриті деякі питання щодо підвищення якості юридичної освіти у вищих військових та інших вищих навчальних закладах. Це не означає, що нерозкриті питання є менш актуальними. Просто потрібні більш наполегливі зусилля для їх дослідження. Особливо потребують подальшої розробки пропозиції щодо вдосконалення викладання корпоративного права в умовах повномасштабної війни та в контексті євроінтеграції України.

Загальні вимоги щодо підвищення якості підготовки здобувачів освіти, в тому числі юридичної, передбачені відповідними законами і підзаконними нормативними актами. Конкретно і детально вони визначаються в розроблених

освітньо-професійних навчальних програмах у вищих військових та інших навчальних закладах.

Так, у статті 10 Закону України «Про Національну гвардію України» в редакції Закону України № 2863-IX від 12.01.2023р. відмічається, що підготовка, перепідготовка і підвищення кваліфікації осіб офіцерського складу для Національної гвардії України проводиться згідно із законодавством України у вищих військових навчальних закладах Нацгвардії, інших вищих навчальних закладах, а також за кордоном.

У відповідності з вказаним законом та рекомендаціями МОН України у Київському інституті Національної гвардії України розроблена і затверджена рішенням Вченої ради КИНГУ освітньо-професійна програма «Правове забезпечення службово-бойової діяльності частин та підрозділів національної гвардії України». Програмою, зокрема, передбачена підготовка здобувачів вищої освіти ступеня бакалавр в галузі знань 08 Право, а також оволодіння спеціальними (фаховими, предметними) компетентностями СК-7.

Як зазначено в програмі, вказані компетентності означають здатність застосовувати норми та інститути права, щонайменше з таких галузей, як: конституційне право, адміністративне право і адміністративне процесуальне право, цивільне і цивільно-процесуальне право, трудове право, кримінальне і кримінально-процесуальне право. На наш погляд, цей перелік навчальних дисциплін доцільно доповнити курсом «корпоративне право» з огляду на його актуальність як у мирний так і в воєнний час, а також необхідність отримання нових інноваційних знань здобувачами освіти.

У цьому контексті начальник КІ НГУ доктор технічних наук, професор Олександр Морозов наголошує про те, що другий рік Україна чинить гідний та ефективний опір країні агресору, змушуючи увесь світ поглянути на українську військову, правоохоронну та безпекові школи з повагою та цікавістю. Українські воїни довели, що навіть під час повномасштабної агресії РФ є місце пошуку інновацій, нового знання, вдосконалення [1, с.15].

ЗСУ та Національна Гвардія України мають також високий авторитет і в українському суспільстві. За даними соціологічного опитування, проведеного Центром Разумкова серед державних та громадських інститутів, українці найбільше довіряють збройним силам України, волонтерським організаціям, добровольчим загонам та Національній гвардії України. Так, Нацгвардії довіряє 86% опитаних [2]. Безумовно, що такий високий ступінь довіри в українському суспільстві Національній гвардії сформувався завдяки також якійсь освіті її військовослужбовців. Разом з тим, необхідність її підвищення залишається актуальною проблемою, яка потребує свого вирішення.

Не випадково Президент України Володимир Зеленський під час виступу на Всеукраїнському форумі «Україна. Освіта і наука» у Києві підкреслив, що країна, яка прагне бути конкурентоспроможною в світі, має визначити освіту та науку своїми стратегічними сферами. Адже розвиток демократичного, успішного, активного суспільства, розвиток будь-яких сфер – чи то безпека й

оборона, завжди актуальна економіка, медицина, промисловість, ІТ чи агро – все це неможливо без добре освічених, ерудованих, креативних наших громадян [3].

Не можна сказати, що українська влада нічого не робить для підвищення якості освітньої діяльності. Як відмітив Президент Національної академії педагогічних наук України Василь Кремень, затверджена розпорядженням Кабінетом Міністрів України від 10 липня 2019р. №526-р. «Стратегія розвитку інноваційної діяльності на період до 2030р.» передбачає вирішення питань підвищення рівня освітньої діяльності [4].

Доктор юридичних наук, професор Григорій Мамка, аналізуючи стан української освіти під час війни, робить висновок про те, що навмисне нанесення рф ударів по цивільній інфраструктурі створює нові загрози для життя, здоров'я дітей та навчального процесу. Одним із більш важливих напрямів державної політики у сфері освіти залишається питання облаштування надійних бомбосховищ та укриттів у закладах освіти [5].

Ми підтримуємо думку автора про те, що безпека здобувачів освіти в умовах війни є найпершим і найголовнішим завданням держави та учасників освітнього процесу. Разом з тим, це не знімає з порядку денного питання підвищення якості їх знань, оскільки війна поставила низку серйозних викликів у різних сферах суспільного життя, в тому числі юридичній. На ці виклики необхідно давати кваліфіковані відповіді і вирішувати проблеми, що виникають, акцентуючи при цьому основну увагу на питаннях оборони. Тому слід погодитися із точкою зору Міністра освіти України Оксена Лісового проте, що зважаючи на контекст, в якому живуть Українці, міністерство повинно стати частиною стратегії оборони [6]. Не даремно значну увагу якості освіти приділяє також командувач Національної гвардії України Олександр Півненко [7].

Під час війни фахівцям з юридичною освітою необхідно швидко і рішуче реагувати на велику кількість викликів та практичне вирішення задач, які виникають із корпоративних правовідносин учасників бізнесу. Тому в освітньому процесі для здобувачів юридичної спеціальності потрібно враховувати такі виклики і передбачати в робочих навчальних програмах дисципліни корпоративне право, окрім тем ,які вивчаються на постійній основі, також наступні теми для теоретичного освоєння і, що особливо важливо, практичного відпрацювання на основі модельних ситуацій:

-яким чином, на підставі норм міжнародного і національного права, регламентована правова процедура заборони участі у бізнесовій діяльності на території України суб'єктів господарювання, беніфіціарними власниками (повністю чи частково) яких є фізичні та/або юридичні особи країн-агресорів рф та білорусі? При цьому необхідно звернути увагу здобувачів освіти на те, що господарська діяльність як на національному так міжнародному рівнях проводиться у відповідності з принципами вільного руху капіталів та свободи договорів;

- наступним викликом є необхідність належного правового забезпечення з позицій міжнародного і національного права блокування капіталу та інших активів корпоративних суб'єктів підприємницької діяльності – резидентів країн

військових агресорів рф і білорусі (корпорацій, акціонерних товариств, товариств з обмеженою відповідальністю та інших організаційно-правових форм). Вказані активи потрібно націоналізувати і використовувати для відновлення зруйнованої війною економіки України. Здобувачі освіти повинні розуміти-правова позиція тут потрібна тому, що фізичні чи юридичні особи країн агресорів, чиї капітали та інші активи заблоковані українськими або іноземними судами (чи іншими компетентними органами), будуть захищатися як в національних господарських так і в міжнародних арбітражних судах;

- також здобувачі освіти повинні вміти робити юридичний аналіз і на його основі готувати пропозиції щодо дотримання принципу законності при забороні здійснення фінансових платежів українськими корпоративними суб'єктами бізнесу контрагентам країн агресорів під виглядом виконання або навіть дійсного виконання договірних зобов'язань. З цієї теми доцільно провести практичне заняття, на якому відпрацювати з його учасниками вміння надавати докази і довести перед опонентами їх переконливість про дотримання принципів свободи договорів та вільного руху капіталів;

Для подолання вказаних викликів, у тому числі в галузі корпоративного права, в Україні, як до війни так і після її початку, створена правова база. Зокрема, прийняті закони «Про Національну гвардію України», «Про правовий режим воєнного стану», «Про оборону України», «Про санкції», «Про віртуальні активи», «Про застосування ринків капіталу та організовані товарні ринки» та ін. Саме на їх опануванні викладачам корпоративного права потрібно зосереджувати увагу на лекціях, семінарських і практичних заняттях. При цьому слід використовувати відповідні матеріали Верховного Суду, Європейського Суду з Прав Людини, міжнародних арбітражних судів по корпоративним справам, а також резолюцій Ради Безпеки ООН, рішень Ради ЄС та РНБО України про застосування санкцій щодо вітчизняних фізичних і юридичних осіб, а також резидентів рф.

Список використаних джерел

1. Морозов О. Актуальні проблеми забезпечення державної безпеки: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Київ, 26 травня 2023 р.). Київ: Київський інститут Національної гвардії України, 2023. – С. 15.
2. Конюченко А. Військові «Гвардії наступу» виконують бойові завдання на фронті. *Дзеркало тижня*, 03 серпня 2023 р.).
3. За інформацією Офіційного інтернет-представництва Президента України.
4. Кремень В.Г. Україна не повинна упустити додаткові можливості для активізації інноваційного вектору розвитку. *Дзеркало тижня*, випуск №34. 14-20 вересня 2019р. За інформацією Офіційного інтернет-представництва Президента України.
5. Мамка Г. Стан та реалії української освіти в умовах повномасштабної війни. *Юридична газета*. 1 квітня 2023 р.

6. Лісовий О. Прогнозуємо дефіцит кадрів у галузі освіти. *Дзеркало тижня*. 20 квітня 2023 р.
7. Укрінформ, 19.08.2023р.

Валюх Євгеній Ростиславович
курсант 130 навчальної групи
Київського інституту Національної
гвардії України

Градецька Наталія Миколаївна
доцент кафедри соціально-
гуманітарних та правових дисциплін
Київського інституту Національної
гвардії України,
кандидат юридичних наук, доцент

ФОРМУВАННЯ ГЕНДЕРНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ КУРСАНТІВ НГУ

У сучасному суспільстві актуальною є проблема гендерної рівності чоловіків і жінок, зміна загальних уявлень про роль обох статей та створення рівних можливостей для їх повної реалізації у всіх сферах суспільного життя, але щоб досягти цієї мети потрібно знайти взаєморозуміння між представниками обох статей, направити їх діяльність на досягнення загальної для всіх мети. Але цього важко досягти до поки жінки і чоловіки не почнуть розуміти істинний зміст поняття «гендер» та «гендерна рівність», ключем для розв'язання цієї проблеми є надання і роз'яснення основних понять цих напрямів діяльності, формування у людей гендерної компетентності. Необхідність набуття курсантами компетенцій в різних галузях наук є обов'язковим не лише з точки зору професійного розвитку і вдосконалення, а й важливим компонентом функціонування і взаємодії з сучасним суспільством. Постійний розвиток суспільних думок та ідей трактує все нові погляди на життя, а отже на виховання і навчання.

Гендерну компетентність можна розуміти, як динамічне утворення особистості студента, яке включає в себе уявлення про призначення чоловіка і жінки у суспільстві, особливостях особистої жіночої чи чоловічої індивідуальності, образі «Я-концепції», знань про гендерні особливості суб'єктів суспільної взаємодії; цінностях відносин до уявлень обох статей, їх взаємовідносинах.

Т.О. Грабовська гендерну компетентність окреслює «як процес спрямованих і спонтанних впливів на особистість, що допомагає засвоїти знання про гендер, норми, правила поведінки та установки відповідно до культурних уявлень про роль, становище й призначення представників різних статей у суспільстві, сприяє становленню повноцінних членів суспільного життя і залучає їх до усталеної системи гендерних ролей» [1, с. 142].

Використання гендерної теорії в культурологічній освіті курсантів буде ефективною, якщо виділити її основні принципи і розглянути, як вони можуть бути реалізовані у формуванні гендерної компетентності.

Педагогічний процес в вищих військових навчальних закладах має ґрунтуватись на таких принципах гендерної теорії:

а) гендерна соціалізація та інкультурація не мають бути пасивними процесами;

б) необхідна цілеспрямована педагогічна робота, яка б забезпечила формування гендерної компетентності, установок особистості на егалітаризм, гендерних нонконформістів;

в) необхідно заохочувати як дівчат, так і хлопців розвивати широкий спектр людських якостей, який би не був обмежений рамками статевої належності;

г) існуюча освітня система завдяки прихованому навчальному плану нав'язує патріархальні, андроцентричні, гетеросексистські стереотипи, цінності, установки і моделі поведінки;

д) формування егалітарної гендерної компетентності і культури можливе на основі використання принципу культурного релятивізму, уваги до власного досвіду та розвитку критичного мислення [2, с. 38–46].

В умовах сучасного суспільства формування гендерної компетентності курсантів має відбуватися в рамках егалітарної гендерної культури, яка направлена на реалізацію принципів гендерної рівності. Основними *компонентами* гендерної компетенції є: *загальнокультурний* елемент включає знання моделей різних народів, розуміння культурної обумовленості існуючих гендерних моделей, норм, стереотипів і установок; розуміння змін, які відбуваються в гендерній сфері сучасного суспільства; *ціннісний* елемент пов'язаний з ціннісними орієнтирами курсантів: знання, прийняття чи неприйняття таких цінностей, як гендерна рівність, гендерна толерантність, антисексизм, тобто орієнтованість курсантів на патріархальні чи егалітарні цінності; розуміння ціннісної природи гендерних схем і моделей, стереотипів і установок; *навчально-пізнавальний* елемент: вміння набувати знань з гендерних питань; вміння критично аналізувати гендерні схеми і моделі, які нав'язуються суспільством; навички реконструкції традиційних патріархальних стереотипів; уміння відрізняти факти від домислів; володіння різноманітними методами пізнання стосовно гендерних питань; *інформаційний елемент*: уміння і навички вільної орієнтації в інформаційному просторі, який торкається гендерної проблематики; *комунікативний* елемент включає знання, вміння і навички, які необхідні для ефективної комунікації в сфері гендерної взаємодії, навички відповідальної саморепрезентації; здатність критично оцінювати свою діяльність в сфері гендерної взаємодії; успішно розв'язувати гендерні проблеми і конфлікти; *соціально-трудова* елемент враховує оволодіння знаннями та досвідом в гендерних аспектах громадській, соціально-трудова сферах, в питаннях економіки, права, професійного самовизначення; *особистісний* аспект направлений на оволодіння способами саморозвитку суб'єкта; розуміння себе суб'єктом гендерного самоконструювання; самоактуалізації гендерної ідентичності особистості; розуміння власної відповідальності за конструювання власного гендера [3, с. 78–81].

Вагомим аспектом є те, що сама по собі гендерна компетенція є ціннісно-нейтральною: навіть якщо людина вибирає патріархальну систему цінностей, структурні елементи його компетентності залишаються тими самими. Проте подібний вибір вплине на всі елементи компетентності.

Таким чином, гендерна компетентність курсантів має включати:

- цінності гендерної рівності, гендерної толерантності, антисексизму;
- усвідомлення соціокультурної (ціннісної та ідеологічної) природи існуючих гендерних відмінностей;
- знання моделей гендерних культур різних народів, розуміння гендерних кодів» різних культур;
- знання основ гендерної теорії (основні терміни та поняття);
- вміння аналізувати гендерні стереотипи, гендерні ролі та навички їх реконструкції;
- навички вільно орієнтуватися в інформації, яка стосується гендерних питань;
- здатність не використовувати дискримінаційних суджень та практик;
- здатність успішно розв'язувати свої гендерні проблеми і конфлікти;
- досвід різноманітної навчально-трудова діяльності, які не залежать від статі чи гендера суб'єкта;
- досвід відповідальної гендерної самопрезентації;
- досвід самоактуалізації гендерної ідентичності.

Використання гендерної теорії в культурологічній освіті курсантів є основним фактором формування їх гендерної компетентності. В основі гендерної компетентності особистості лежить гендерна компетенція, реальний зміст якої залежить від нормативно-ціннісних настанов гендерної культури, що домінує у суспільстві. Тому необхідна цілеспрямована педагогічна робота, яка б сприяла формуванню гендерної компетентності, установок особистості на егалітаризм, гендерний нонконформізм [4, с. 71].

Список використаних джерел:

5. Грабовська Т. О. Шляхи гуманізації відносин педагогів з учнями. Навчально-методичні проблеми формування оптимального педагогічного клімату в шкільному колективі : *монографія*. Київ : МАУП, 1999. 134 с.

6. Романова Н. В. Гендерно-правова експертиза як складова механізму забезпечення гендерної рівності. *Вісник Південного регіонального центру Національної академії правових наук України*. 2019. № 19. С. 38–46.

7. Олійник В. В., Даниленко Л. І. Гендерний підхід в управлінні загальноосвітніми навчальними закладами : навч. посіб. Київ, 2004. 212 с.

8. Грицай І. О. Механізм забезпечення принципу гендерної рівності: теорія та практика : *монографія*. Київ: «Хай-Тек Прес», 2018. 560 с.

*Даценко Григорій Григорович
провідний інспектор відділення
воєнно-історичної роботи
Іміджево-видавничий центр
Національна гвардія України*

НАЦІОНАЛЬНА ГВАРДІЯ УКРАЇНИ У ВІДСІЧІ ТА СТРИМУВАННІ ЗБРОЙНОЇ АГРЕСІЇ ПІД ЧАС ГІБРИДНОГО ПРОТИСТОЯННЯ З РОСІЙСЬКОЮ ФЕДЕРАЦІЄЮ.

Історія має бути чесною. Особливо – воєнно-історична наука. Хоча саме тут є найбільша спокуса закамуювати свої прорахунки та гіперболізувати особистий внесок у досягнення звитяг. Бо у перемоги багато батьків, а от поразка завжди буде сиротою.

Найбільш об'єктивно висвітлюються воєнні події саме по гарячих слідах, а не тоді, коли вже визначиться, у чиїх інтересах слід подавати результати воєн чи конфліктів. Тому протягом 2020-2021 років у Національній гвардії України проводилась воєнно-історична робота зі збору, обробки, класифікації матеріалів, присвячених участі Головного управління, оперативно-територіальних об'єднань, з'єднань та військових частин НГУ у захисті незалежності, суверенітету і територіальної цілісності України під час гібридної війни 2014-2021 років. Підготовлена книга під назвою «Бойовий шлях Національної гвардії України». Повномасштабне вторгнення Російської Федерації в нашу державу відтермінувало видання цього дослідження на 2 роки. Сьогодні вирішені усі питання щодо його публікації.

Збірка побудована відповідно до структури НГУ та визначених їй Законом України місця і завдань у системі сил оборони України.

Розділ I присвячений діяльності Головного управління НГУ щодо організації керівництва військами, їх матеріально-технічного, соціально-психологічного, медичного забезпечення під час виконання завдань за призначенням. Особовий склад ГУ НГУ брав безпосередню участь у зонах бойових дій. Загинули Герой України генерал-майор Сергій Кульчицький та полковник Юрій Бойко.

Розділи II, III, IV, V, VI надають інформацію про участь у бойових діях на сході України особового складу оперативно-територіальних об'єднань НГУ, а саме: розблокуванні Харківської обласної державної адміністрації, звільненні Слов'янська, Маріуполя, боях під Іловайськом, Дебальцевим, у захисті Луганська, Щастя, Донецького аеропорту та інших населених пунктів і важливих об'єктів.

Розділи VII та VIII висвітлюють виконання завдань за призначенням та участь у бойових діях особового складу військових частин з охорони особливо важливих державних об'єктів, атомних електростанцій, дипломатичних представництв та військових частин прямого підпорядкування.

Розділ ІХ присвячений діяльності Асоціації ветеранів внутрішніх військ та НГУ в інтересах виконання Національною гвардією України завдань за призначенням.

У розділі Х публікується список 193 військовослужбовців НГУ, які загинули під час гібридного протистояння з Російською федерацією та їхніми поплічниками з ОРДЛО.

Збірка матеріалів містить понад 1000 фотографій з місць бойових дій та виконання службових завдань, управлінської діяльності, інформацію про Героїв України, фото усіх загиблих та нагороджених згідно з указами Президента України, діяльність волонтерів та ветеранських осередків.

Кропітка щоденна воєнно-історична робота, збір, узагальнення історичних фактів та подій – основа правдивої історії, підґрунтя для глибокого аналізу, досліджень та висновків щодо героїчного минулого майбутніми поколіннями українських істориків.

Воєнно-історична робота потребує якісної підготовки кадрів для її ведення, обміну досвідом та матеріалами проведених досліджень на сторінках «Воєнно-історичного вісника» науково-дослідного центру воєнної історії Національного університету оборони України.

Дручек Олена Василівна

доцент кафедри правового забезпечення діяльності Національної гвардії України Київського інституту Національної гвардії України, кандидат юридичних наук, доцент

КРИТИЧНЕ МИСЛЕННЯ: ОСОБЛИВОСТІ ЗМІСТУ ТА ФОРМУВАННЯ У ПРОЦЕСІ ПІДГОТОВКИ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ- ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ НГУ

Успішне оволодіння критичним мисленням і використання його в якості фундаментального підходу у процесі реалізації професійних якостей є необхідністю для людини ХХІ століття. Разом із креативністю, комунікацією і кооперацією, критичне мислення складає так звану «систему 4-К» – ключових особистісних компетентностей, які висуваються роботодавцями і суспільством до працівника та співгромадянина. Про це, зокрема, зазначалося у тексті Програмного міжнародного оцінювання тих, хто навчається, представленому на Всесвітньому економічному форумі у Давосі 2016 р., а також на відповідному форумі у 2020 р., де прозвучала теза, що в умовах постіндустріального суспільства уміння критично й аналітично мислити у проблемних ситуаціях має цілком замінити попередню стратегію вирішення проблем за допомогою наявних знань і вмінь [1, с. 8]. Зазначене цілком корелюється із змістом ст. 12 Закону України «Про освіту», у якій при визначенні переліку ключових компетентностей, необхідних сучасній людині для успішної життєдіяльності, визначено необхідні для їх забезпечення уміння, зокрема, «... уміння висловлювати власну думку усно і письмово, критичне та системне мислення, здатність логічно обґрунтовувати позицію, творчість, ініціативність, вміння конструктивно керувати емоціями, оцінювати ризики, приймати рішення, розв'язувати проблеми, здатність співпрацювати з іншими людьми» [2]. Саме тому розвиток навичок критичного мислення у здобувачів вищої освіти є одним із пріоритетних напрямів у системі ЗВО України, зокрема, тих, які здійснюють підготовку військовослужбовців НГУ.

Оволодіння критичним мисленням, уміння будувати свою освітню, службову, професійну діяльність відповідно до його теоретико-методологічних засад виступає важливою складовою формування особистості, здатної до самостійності та відповідальності у професійній (службовій) діяльності та громадському житті, самовдосконалення, успішного кар'єрного зростання.

Розвиток критичного мислення є одним із завдань, визначених метою освітньо-професійних програм за спеціальностями 081 «Право», 251 «Державна безпека», 253 «Військове управління (за видами збройних сил)», що реалізуються у Київському інституті Національної гвардії України, а саме – здійснення підготовки висококваліфікованих фахівців, які можуть займати

первинні офіцерські посади в підрозділах оперативного призначення та інших підрозділах НГУ, інших військових формуваннях сектору безпеки та оборони, що володіють необхідними компетентностями, вміють системно та інноваційно мислити, спроможні вирішувати складні прикладні проблеми в умовах динамічних змін та сучасних викликів для виконання функцій забезпечення державної безпеки в мирний та воєнний час. Водночас, розвиток критичного мислення також є однією із ключових педагогічних технологій процесу формування передбачених освітньо-професійними програмами програмних компетентностей. Зокрема, інтегральної компетенції – здатності розв'язувати складні спеціалізовані задачі у сфері забезпечення державної безпеки, а також загальних, таких як: а) здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел; б) здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях; в) здатність виявляти, ставити та вирішувати проблеми, приймати обґрунтовані рішення; г) здатність до адаптації та дії в новій ситуації. Безсумнівно, зазначені компетентності формуються комплексом навчальних дисциплін, що опановуються здобувачами у Київському інституті Національної гвардії України, проте найбільшу роль у виконанні цього завдання належить дисциплінам соціально-гуманітарного та юридичного спрямування.

Педагогічна проблема розвитку критичного мислення за останні кілька десятиріч набула міждисциплінарного характеру, і, попри те, ще є предметом вивчення у форматі педагогічних, психологічних, філософських досліджень, окремі питання, пов'язані із сутністю зазначеного поняття та механізму його формування, до цього часу не знайшли свого розв'язання.

Як відомо, ідея розвитку критичного мислення зародилася у середині ХХ ст. у США, швидко поширилася у наукових колах Європи, а її найактивнішими розробниками були В. Джемс, Дж. Д'юї, Д. Весс, Н. Дауд, А. Кроуфорд, А. Ліпман, С. Метьюз, Р. Стернберг, П. Х'юстон та ін. Серед вітчизняних науковців найбільш вагомий внесок у розробку проблематики критичного мислення як педагогічно технології здійснили Т. Воропай, О. Колесова, Л. Києнко-Романюк, В. Конаржевська, О. Марченко, В. Попков, О. Рязанова, С. Терно, О. Тягло та ін.

Аналізуючи поняття критичного мислення, зазначимо, що найчастіше його визначають як систему суджень, що використовуються для аналізу явищ об'єктивної реальності з критичної точки зору з наступним формулюванням обґрунтованих висновків, що уможливорює створення їх об'єктивних оцінок, інтерпретації, а також можливість застосування отриманих результатів до вирішення конкретних ситуацій і проблем. Першим термін «критичне мислення» обґрунтував Дж. Д'юї, зокрема, як рефлексивне мислення, для якого характерним є активний, послідовний і обережний розгляд будь-якого переконання або існуючої форми знання у світлі підстав, які його підтримують. Р. Пауль визначав критичне мислення як «мислення про мислення, коли ви розмірковуєте з метою вдосконалити своє мислення» [3, с. 7]. Д. Халперн розкривав сутність критичного мислення через використання когнітивних технік або стратегій, які збільшують імовірність отримання бажаного кінцевого

результату [там само, с. 7]. Провідний вітчизняний фахівець з проблем розвитку критичного мислення у здобувачів вищої освіти О. Тягло визначає критичне мислення як «активність розуму, спрямованого на виявлення й виправлення своїх помилок, точність тверджень і обґрунтованість міркувань» [4, с. 243]. На думку О. Марченко, в основу критичного мислення покладено оцінну розумову діяльність особистості щодо вдосконалення процесу мислення, пошуку й виправлення помилок у власній і партнерській діяльності, аналіз власних думок, дій, вчинків, поведінки [5, с. 27]. В. Конаржевська розглядає критичне мислення як «особливий вид розумової діяльності, характерними ознаками якого є вироблення стратегій прийняття рішень у вирішенні завдань, проблемних ситуацій на основі здобуття і опрацювання інформації; здійснення рефлексивних дій (аналітичних, контролювальних, оцінних) стосовно будь-якого об'єкта чи явища, у тому числі власного процесу мислення; виважений аналіз різних думок і поглядів, виявлення власної позиції; об'єктивне оцінювання результатів як своєї, так і сторонньої діяльності» [6, с. 15].

Вирішуючи питання призначення критичного мислення, науковці найчастіше вказують на те, що його функція полягає у розв'язанні неординарних практичних проблем, зокрема, шляхом вирішення задач, формулювання висновків, визначення оцінки та ухвалення об'єктивного, виваженого рішення.

Зазначені підходи дозволяють визначити критичне мислення як особливий, науковий тип мислення, що використовується для розв'язання неординарних практичних задач, поєднує в собі загальне та предметне мислення, передбачає рефлексію власного мислення, і характеризується усвідомленістю, самостійністю, цілеспрямованістю, обґрунтованістю, контролюваністю та самоорганізованістю. Серед інших ознак критичного мислення також називають: а) логічність – уміння будувати логіку доказовості розв'язання проблеми; б) дисциплінованість – уміння дисциплінувати своє мислення, міркувати послідовно, спираючись на попередні результати думання, розвивати наступні; в) асоціативність – уміння установлювати асоціації з раніше вивченими фактами; г) системність – уміння розглядати проблему в цілісності зв'язків і характеристик, добудовуючи при цьому відсутні ланки системи, а при відсутності необхідних даних робити правильні висновки; д) самостійність – уміння побачити і поставити нове питання чи проблему, а потім вирішити їх власними силами. Вочевидь, зазначений характер поняття, що розглядається, дозволяє більшості дослідників позиціонувати критичне мислення як інноваційне та наукове. Зокрема, професор О. Тягло вважає критичне мислення «мисленням вищого порядку» [4, с. 255].

Аналіз підходів до структури критичного мислення свідчить, що найчастіше її елементами вважають явища (чинники) методологічного характеру, виділяючи при цьому: а) принципи; б) стратегії; в) процедури. У контексті методики формування критичного мислення як педагогічної технології, до його принципів, на нашу думку, слід віднести: а) переконання у необхідності самокорекції методу дослідження; б) увага до процедури дослідження; в) врахування інших точок зору; г) готовність бути критичним та

самокритичним. До *стратегій* реалізації критичного мислення слід відносити: а) розділення проблеми на частини; б) розв'язання більш простих проблем, що відбивають окремі аспекти основної проблеми; в) використання смислових і графічних організаторів з метою уявлення проблеми всебічно; г) аналіз засобів і цілей на предмет їх можливої зміни; г) розгляд найбільш типових та окремих прикладів прояву предмету чи явища, що осмислюється. Що стосується *процедури* критичного мислення, то професор С. Терно такими діями у процесі критичного осмислення справедливо вважає: а) усвідомлення проблеми та діалектичного зв'язку між суперечностями; б) доведення; в) знаходження контраргументів; г) пошук фактів, що суперечать власній думці; г) обґрунтування; д) оцінювання; е) спростування; є) узагальнення; ж) побудова гіпотез; з) формулювання висновків [7, с. 40].

Аналіз процесуальної складової критичного мислення виводить нас на проблему його стадій (рівнів). Узагальнююча оцінка наявних поглядів на зазначену проблему дозволяє стверджувати, що у цілому процес критичного мислення здійснюється поступово – від простого оцінного судження до уміння здійснювати багатофакторний аналіз. Більшість дослідників виділяють чотири основні стадії (рівні) критичного мислення: 1) висловлення простого оцінного судження на основі безпосереднього погляду на предмет (нижчий рівень); 2) формулювання двох полярних, екстремальних і свідомо неприйнятих поглядів на розв'язування поставленої проблеми та пошук «золотої середини»; 3) виявлення суперечностей у твердженні шляхом послідовного розкриття невідповідності цього твердження низці загальноприйнятих положень і принципів; 4) усесторонній, багатоплановий та багатофакторний аналіз, у процесі якого виявляється максимально можлива кількість чинників та умов, що впливають на предмет, оцінюється ступінь їх впливу, з'ясовується найбільш і найменш значущі чинники, а також встановлюються умови, за яких первісно знехтуваний фактор набуває значущості, а первісно значущий втрачає її (найвищий рівень критичного мислення).

З урахуванням виявлених характеристик критичного мислення як рівня розумової діяльності, важливим є питання методики його формування. Так, професор О. Тягло найголовнішим елементом процесу формування критичного мислення у процесі взаємодії викладач-студент вважає постановку «правильних запитань», які відповідають послідовним стадіям аналізу, розуміння і критичної оцінки проблемного твердження [4, с. 241]. У інших випадках, як складові методики розвитку критичного мислення також розглядають: а) створення проблемних ситуацій, задач; б) створення ситуацій вибору; в) розкриття змісту принципів, стратегій, процедур критичного мислення; г) використання інтерактивних форм і методів навчання; г) використання письмового викладу міркувань над завданням із подальшою рефлексією; д) аналіз допущених помилок та моделювання ситуації їх виправлення.

Зазначене вище дозволяє констатувати:

1. Критичне мислення – це особливий, науковий тип мислення, що використовується для розв'язання неординарних практичних задач, поєднує в

собі загальне та предметне мислення, характеризується усвідомленістю, самостійністю, рефлексивністю, цілеспрямованістю, обґрунтованістю, контрольованістю та самоорганізованістю.

2. Основне призначення критичного мислення полягає у розв'язуванні практичних проблем шляхом розв'язання задач, формулювання висновків, оцінки ситуації та ухвалення рішень.

3. Теоретичні основи педагогічної технології розвитку критичного мислення у процесі підготовки здобувачів-військовослужбовців НГУ обумовлюються сукупністю таких чинників, як: 1) інтелектуалізація службово-професійної діяльності зазначеної категорії осіб, вимога набуття уміння розв'язувати складні спеціалізовані задачі у сфері забезпечення громадського порядку, державної безпеки, безпеки державного кордону; 2) необхідність організації освітнього процесу відповідно до потреб здобувача у саморозвитку, самопізнанні та самовизначенні; 3) нагальність такого порядку організації освітнього, виховного процесів та порядку організації служби, який відповідав би основним психолого-педагогічним закономірностям розвитку особистості військовослужбовця НГУ, параметрам галузі знань і напрямів підготовки, особливостям освітньо-професійних програм та програмним результатам навчання.

Список використаних джерел:

1. Саух П. Розвиток критичного мислення як провідний тренд сучасного освітнього процесу. *Неперервна професійна освіта: теорія і практика* (Серія: педагогічні науки). Вип. № 2 (67). 2021. С. 7–15. URL: <https://doi.org/10.28925/1609-8595.2021.2.1>.

2. Про освіту: Закон України від 05.09.17 № 2145. Ст. 12. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19?lang=uk#Text> (дата звернення: 19.11.2023).

3. Кейсбук методів і прийомів технології розвитку критичного мислення в Новій українській школі : навч.-метод. посіб. для вчит. поч. класів ЗЗСО та студ. спец. 013 Початкова освіта / Анна Лякішева, Валентина Вітюк, Ірина Кашуб'як. 2-ге вид., переробл. і доповн. Луцьк : ФОП Іванюк В. П., 2022. 116 с.

4. Тягло О. Досвід засвоєння критичного мислення в українській вищій школі. *Філософія освіти*. № 2. 2017. С. 240-257.

5. Марченко О. Г. Формування критичного мислення школярів. Харків: Вид. група «Основа», «Тріада +», 2007. 160 с.

6. Конаржевська В. І. Формування критичного мислення майбутніх офіцерів у процесі професійної підготовки: автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04. Харків, 2009. 20 с.

7. Терно С.О. Методика розвитку критичного мислення старшокласників у процесі навчання історії: авотреф. дис. д-ра пед. наук: 13.00.02 – теорія та методика навчання (історія та суспільствознавчі дисципліни). Київ, Нац. пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова. 2015. 44 с.

Стадник Степан Петрович

*курсант курсу №2 факультету службово-
бойової діяльності Київського інституту
Національної гвардії України*

Зелений Володимир Іванович

*професор кафедри соціально-гуманітарних та
правових дисциплін факультету забезпечення
державної безпеки Київського інституту
Національної гвардії України, кандидат
педагогічних наук, професор*

ТЕХНОЛОГІЇ ТА МЕТОДИ НАВЧАННЯ

Створення сучасних технологія навчання – один із напрямків прикладної педагогіки, який забезпечує досягнення відповідного рівня навчання, підвищує ефективність освітнього процесу, гарантує його високий рівень.

На даний момент, освіта в Україні, в тому числі і військова, вийшла на новий рівень за рахунок впровадження таких технологій, як технологія модульного навчання; контекстного навчання; проблемного навчання; імітаційні технології навчання; технологія особистісно-орієнтованого навчання; розвитку критичного мислення; дистанційного навчання; інтерактивного навчання та інші.

Із зазначених вище технологій навчання, звернемо увагу на загальне розуміння деяких з них.

Модульне навчання – це технологія, яка передбачає вибір форм, методів і засобів навчання, організацію самостійної роботи, діагностику й контроль рівня знань, умінь та навичок за модульним принципом.

Ця технологія передбачає раціональний поділ навчального матеріалу дисципліни на модулі (задокументовані завершені частини освітньо-професійної програми (навчальної дисципліни, практики, державної атестації), що реалізуються у відповідних видах навчальної діяльності здобувача освіти: лекції, груповому, практичному, семінарському, індивідуальному заняттях, груповій вправі, самостійній роботі під керівництвом викладача, стажуванні, різних видах практик); перевірку якості підготовки здобувачів вищої освіти до кожного лабораторного, практичного чи семінарського заняття та засвоєння ними теоретичного і практичного матеріалу кожного модуля; використання широкої шкали оцінювання знань; вирішальний вплив суми балів, одержаних протягом семестру, на підсумкову оцінку з навчальної дисципліни; стимулювання систематичної самостійної роботи здобувачів вищої освіти протягом усього семестру і підвищення якості їх знань; підвищення об'єктивності оцінювання знань здобувачів вищої освіти; запровадження здорової конкуренції в навчанні; виявлення та розвиток творчих здібностей здобувачів вищої освіти.

Контекстне навчання забезпечує використання в якості основної навчальної процедури моделювання професійного змісту (контексту) майбутньої

професійної діяльності здобувачів освіти. Занурення здобувачів освіти до відповідного контексту при вирішенні запропонованих завдань покликане сформувати в їхній свідомості взаємозв'язок ключових понять і технологій діяльності, яка вивчається, сприятиме набуттю практичного досвіду моделювання, розвитку в здобувачів освіти психологічної готовності застосовувати отримані знання в майбутній практичній діяльності.

Імітаційні технології, які досить часто називають технологіями «активного навчання», забезпечують навчання на практиці, організацію командної діяльності та використання групи як механізму розвитку особистості. Адже традиційний метод навчання полягає суто у взаємодії педагога з тим, хто навчається, але практика доводить, що засвоюється інформація саме в процесі спілкування з іншими людьми.

Імітаційні технології навчання дозволяють побудувати навчання не на готових рішеннях, а на вирішенні проблем в процесі групової діяльності. В ході обговорення конкретної проблеми у колективі, вона стає для людини значимою та більш зрозумілою.

Імітаційні технології навчання включають широкий спектр можливостей розвитку сучасної освітньої системи як у вищих військових навчальних закладах, так і у військах. До них відносять: ігрові технології, соціальнопсихологічні тренінги, дискусійні технології, навчання у співробітництві.

Здобувачі освіти мають змогу дискутувати, обговорювати способи вирішення проблем, будувати логіку дослідження, а також приймати певні рішення. Адже для того, щоб бути професіоналом у свої справі необхідно володіти як інтелектуальними, так і комунікативними здібностями.

Всі зазначені технології передбачають застосування відповідних методів навчання.

В педагогічній практиці метод виступає як упорядкований спосіб діяльності по вирішенню навчально-виховних задач. Він поєднує навчальну роботу військового педагога (викладання); навчально-пізнавальну діяльність об'єктів навчання (учіння); специфіку їх роботи по досягненню цілей навчання.

При цьому викладання і учіння тісно пов'язані між собою і знаходяться в активній взаємодії.

Виходячи з цього, науковий термін "метод навчання" означає спосіб спільної діяльності суб'єктів і об'єктів навчання, що спрямована на оволодіння відповідними компетентностями, різнобічний розвиток розумових і фізичних здібностей військовослужбовців, формування у них якостей, необхідних для виконання службових обов'язків.

Однією з актуальних проблем сучасної як загальної, так і військової дидактики є проблема класифікації методів навчання.

Аналіз різноманітних підходів до їх класифікації свідчить про те, що ця проблема досить актуальна, складна.

Враховуючи зміст і особливості дидактичного процесу у військових навчальних закладах, частинах та підрозділах, можна запропонувати наступну

класифікацію методів навчання військовослужбовців. Вони поділяються на традиційні та активні.

Методи, які використовувалися протягом тривалого часу, визначаються як традиційні. Вони не втратили свою методичну цінність і сьогодні, тому успішно застосовуються на всіх рівнях освіти, у тому числі й військової.

Відносно воєнної дидактики, до них належать словесні, наочні, практичні методи, методи самостійної роботи та контролю.

Розглянемо деякі з них.

Словесні методи умовно можна поділити на групи усного викладання навчального матеріалу та обговорення матеріалу, що вивчається.

Основними методами усного викладення навчального матеріалу у військовій дидактиці є розповідь та пояснення, а методами обговорення матеріалу, що вивчається – бесіда та дискусія.

Серед наочних методів найчастіше у навчанні військовослужбовців застосовується метод показу. Суть його полягає в застосуванні різних прийомів і дій, за допомогою яких у воїнів створюється наочний образ (найбільш близький до реального) предмету, який вивчається. У методі показу особливо яскраво реалізується дидактичний принцип наочності в навчанні. В основі методу показу знаходяться ілюстрація і демонстрація.

Глибоке опанування воїнами теоретичним матеріалом в суттєвому ступені залежить від практичного закріплення його, тому що практика є критерієм і показником ефективності всього процесу навчання.

Особливе та надзвичайно важливе місце серед практичних методів навчання посідають вправи та практичні роботи.

У бойовій та гуманітарній підготовці воїнів особливе місце займає самостійна робота військовослужбовців над матеріалом, що вивчається.

Формування всебічно розвиненої особистості воїна відбувається не тільки під впливом організованих освітніх заходів, але й завдяки власним індивідуальним намаганням самих воїнів. Відомо, що ніхто просто так не отримує певну сукупність компетентностей, а може набути їх тільки завдяки власним зусиллям.

Остання група методів навчання це – методи контролю і самоконтролю. Наявність цієї групи є обов'язковою тому, що вона дає досить повну картину всього процесу навчання військовослужбовців, сприяє виявленню рівня дійсних досягнень воїнів у навчанні, з'ясуванню недоліків цього процесу і шляхів їх подолання, внесення певних необхідних коректив у цей процес.

Основними методами контролю навчання воїнів у військово-дидактичному процесі та визначення ефективності цього процесу є спостереження, усне опитування, практичні роботи і вправи, письмові роботи, тести тощо.

У Національній гвардії України опрацьована і успішно використовується низка активних методів навчання військовослужбовців. За ступенем активності об'єктів навчання чи характером їх навчально-пізнавальної діяльності можна виокремити імітаційні та неімітаційні активні методи навчання.

Імітаційні активні методи навчання ґрунтуються на моделюванні певної військово-професійної діяльності і розподіляються на ігрові та неігрові.

Основними різновидами імітаційних ігрових методів навчання є розігрування ролей і ділові ігри.

До імітаційних неігрових методів навчання, можна віднести аналіз конкретної ситуації, мозковий штурм, круглий стіл тощо.

Таким чином, військові педагоги мають достатньо міцний арсенал як загальних, так і специфічних методів навчання військовослужбовців. Під час їх використання необхідно враховувати психолого-педагогічні закономірності процесу навчання воїнів, характер і зміст навчальної дисципліни, сучасні вимоги до організації та здійснення освітнього процесу, наявність дидактичної інфраструктури у військовому навчальному закладі, військовій частині, рівень підготовленості суб'єктів і об'єктів навчання. Безумовно, ніякий окремо взятий метод не вирішує всіх проблем, якщо не використовується творчо, у взаємозв'язку з іншими методами.

Список використаних джерел

1. Військова психологія і педагогіка: підручник / [Л. А. Снігур О. А. Хижняк, Є. М. Подтергера та ін.]; за заг. ред. Л. А. Снігур – Луцьк: ПВД «Твердиня», 2010. 576 с.

2. Вітченко А. О. Технології навчання у вищій військовій школі: теорія і практика: [навч-метод. посіб.] / А. О. Вітченко, В. І., Осьодло, С. М. Салкуцян / за заг. ред. професора В. М. Телеліма. – Київ : НУОУ ім. Івана Черняхівського, 2016. 272 с.

3. Педагогіка вищої військової школи: підруч. / А. О. Вітченко, В. І. Осьодло. – Київ : НУОУ ім. Івана Черняхівського, 2017. 504 с.

Сімороз Микола Олексійович

курсант факультету службово-бойової діяльності Київського інституту Національної гвардії України

Ярема Вадим Ігорович

курсант факультету службово-бойової діяльності Київського інституту Національної гвардії України

Волуйко Олексій Миколайович

начальник кафедри правового забезпечення діяльності НГУ факультету забезпечення державної безпеки Київського інституту Національної гвардії України, кандидат юридичних наук, доцент

ДЕЯКІ ПИТАННЯ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА МІЖНАРОДНІ ЗЛОЧИНИ

За останні десятиліття ми стали свідками численних збройних конфліктів, як міжнародного, так і неміжнародного характеру, які супроводжуються серйозними порушеннями норм міжнародного гуманітарного права та вчиненням злочинів проти людяності. Гарантування міжнародним правом відповідальності за такі порушення стає ключовим для відновлення міжнародного миру та стабільності. Зокрема, події в Сирії та, особливою, міжнародний збройний конфлікт в Україні є прикладами сучасних конфліктів, де міжнародне співтовариство обговорює можливість встановлення відповідальності за вчинення міжнародних злочинів.

Злочини, які вчиняються під час збройних конфліктів: атаки на мирне цивільне населення, масові вбивства цивільного населення, катування та згвалтування, бомбардування з використанням хімічних засобів, примусове переміщення населення та численні інші порушення норм міжнародного гуманітарного права переконують в тому, що визначення відповідальності за такі дії є важливим питанням міжнародної безпеки.

Для початку розглянемо, які ж дії учасників збройних конфліктів можуть кваліфікуватися, як міжнародні злочини.

У юрисдикції Нюрнберзького трибуналу було лише три міжнародні злочини: злочини проти миру; воєнні злочини; злочини проти людяності. Не було окремої категорії геноциду попри злочини Голокосту (геноцид вважався частиною злочинів проти людяності). Міжнародний кримінальний суд в Гаазі (МКС), який діє від 1 липня 2002 року, розглядає чотири види міжнародних злочинів: геноцид, злочини проти людяності, воєнні злочини, злочин агресії (від

17 липня 2018 року). Якщо би не був визначений останній вид міжнародного злочину, вторгнення росії в Україну було би дуже важко підкреслити відповідальність конкретної фізичної особи – президента російської федерації, хоча, враховуючи правову рису МКС, це не просте завдання. Римський статут стверджує, що вперше Радбез ООН має визнати акт агресії на основі власної резолюції, щоб можна було говорити про кримінальну відповідальність за злочин. Однак зважаючи, що рф залишається постійним членом Ради Безпеки ООН, який має право на вето, визнання акту агресії на основі резолюції цього органу є практично неможливим [1].

Відповідальність за міжнародні злочини є важливою складовою сучасного міжнародного права та міжнародного судового процесу. Для забезпечення розгляду цих злочинів і відповідальності винних осіб були створені міжнародні трибунали, такі як Міжнародний кримінальний суд (МКС) та Міжнародний трибунал з прав іншого кола. МКС є ключовим міжнародним органом, що вирішує справи щодо міжнародних злочинів, і має юрисдикцію над такими злочинами, включаючи військові злочини, злочини проти людяності, геноцид і військову агресію.

Міжнародний кримінальний суд заснований на міжнародній угоді, яка називається Римський статут. Римський статут МКС був створений 17 липня 1998 р., набрав чинності 1 липня 2002 р. [2].

Україна не ратифікувала Римський статут, не є учасницею Римського статуту (в 2000 році Україна підписала Римський статут, але у 2001 році було винесено рішення Конституційного суду про те, що ратифікацію Римського статуту не буде відповідати конституції). Україна визнала юрисдикцію МКС щодо міжнародних злочинів на території України, що мали місце з 21 листопада 2013 року. Звернення 41 держави-учасниці Римського статуту до Прокурора МКС щодо злочинів в Україні (звернення дозволило уникнути додаткових процесуальних кроків) [2].

Основною метою МКС є запобігання безкарності та забезпечення справедливості у відношенні винних осіб, які вчинили міжнародні злочини. Варто зазначити, що злочини проти людяності досі не мають своєї міжнародної конвенції. Однак, міжнародні злочини не мають строків давності та мають універсальну юрисдикцію, тобто будь-яка країна має юридичне зобов'язання щодо розслідування, засудження, покарання осіб, що скоїли міжнародні злочини без зв'язку з їх національністю чи територією вчинення злочину [1].

Згідно із міжнародним кримінальним правом, що передбачає відповідальність за воєнні злочини, злочини проти людяності та геноцид, винні особи несуть кримінальну відповідальність за свої дії або бездіяльність. Відповідальними за ці злочини можуть бути визнані лише фізичні особи, а не такі суб'єкти, як організовані збройні групи, політичні партії, організації чи держави. Поведінка, яка може призвести до індивідуальної відповідальності, включає: фактичне вчинення злочину, співучасть, сприяння вчиненню злочину (наприклад, шляхом збирання жертв в одному місці, щоб пізніше вбити їх, надання зброї, планування злочину, який пізніше вчиняється іншими особами,

підбурювання або спонукання іншої особи до вчинення злочину), або наказ про вчинення злочину. Особи, які виконують незаконні накази, також можуть бути визнані індивідуально відповідальними за злочини, вчинені відповідно до таких наказів [3].

Ті, хто несе відповідальність за вчинення або покарання за такі злочини, мають, з юридичної точки зору, командування або вище стоячого керівника. Для того, щоб нести кримінальну відповідальність за поняттям вищої відповідальності, не обов'язково бути начальником у військовому сенсі (наприклад, командиром у війську). Людина може бути керівником і в цивільному сенсі. Отже, до керівництва належать не лише військові командири, а й поліцейські та керівники цивільні (як, наприклад, під час конфлікту в Руанді) або, навіть, мери міст чи керівники підприємств. Важливим є не формальний зв'язок між однією людиною та іншою, а той факт, що одна особа в змозі запобігти вчиненню злочину або сприянню його припиненню, а також покарати тих, хто вчиняє міжнародні злочини. Тобто, начальник повинен вчинити дії, щоб запобігти злочину або покарати винного, незалежно від обставин. Невиконання цієї вимоги може призвести до кримінальної відповідальності [3].

Враховуючи вищевикладене, можна зробити висновок, що механізм притягнення фізичної особи до відповідальності за вчинення міжнародних злочинів не є досконалим, зважаючи на складність умов розкриття та розслідування міжнародних злочинів, відсутність досвіду у правоохоронних органів та суддів у цьому питанні. Водночас, важливо зазначити, що прагнення розвивати та вдосконалювати механізм притягнення фізичної особи за вчинення міжнародних злочинів з боку державних органів має свої результати.

Список використаних джерел:

1. Томаш Ляховський. Міжнародні злочини та відповідальність: міжнародно-правові можливості розслідування російських злочинів. URL: <https://institutedd.org/blog/posts/miznarodni-zlocini-ta-vidpovidalnist-miznarodno-pravovi-mozlivosti-rozsliduvannya-rosiiskix-zlociniv>.
2. Нуріджанян Гаяне. Міжнародні злочини: визначення, відмінності, кримінальна відповідальність. URL: <https://advokatpost.com/mizhnarodni-zlochyny-vyznachennia-vidminnosti-kryminalna-vidpovidalnist-iuryst-nuridzhanian-gaiane>.
3. Chantal Meloni. Command Responsibility: Mode of Liability for the Crimes of Subordinates or Separate Offence of the Superior? *Journal of International Criminal Justice*, Volume 5, Issue 3, July 2007, Pages 619–637, <https://doi.org/10.1093/jicj/mqm029>

Клюшнікова Катерина Вячеславівна
*студентка 2 курсу кафедри військової
підготовки, Національний університет
цивільного захисту України,*

ПОСТТРАВМАТИЧНИЙ СТРЕСОВИЙ РОЗЛАД У ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ: КОМПЛЕКСНИЙ ПІДХІД

Проблема посттравматичного стресового розладу (ПТСР) у сучасному світі стала досить актуальною особливо останні роки. Реалії сьогодення спонукають різні прояви стресу. Кожна людина незалежно від статі, віку, виду діяльності, вподобань та способу життя може пережити травматичну подію і як наслідок підтвердити у себе ПТСР.

Посттравматичний стресовий розлад – це розлад психічного здоров'я, який починається після травматичних подій. Травматичні події включають в себе реальні або передбачувані загрози травми і навіть смерть [1]. Травматичними подіями можуть бути катастрофи, стихійні лиха, війни, насильство фізичне або сексуальне, ДТП, фінансові та матеріальні втрати. Загалом цей перелік можна ще довго продовжувати та з часом доповнювати. Після того як людина пережила травматичну подію у неї може розвинутиися ПТСР [2].

Поштовхом для розвитку посттравматичного розладу у людини може стати навіть невідкладна медична допомога. Вона може бути такою ж травматичною як і стихійне лихо або насильство. Люди з посттравматичним розладом відчують підвищене почуття небезпеки. Природні реакції таких людей змінюються, змушуючи їх відчувати страх або стрес, навіть коли вони у безпеці [4].

Симптоми ПТСР мають різний прояв, вони виникають деколи раптово, а деколи поступово або час від часу. З'явитися можуть нізвідки або можуть бути викликані чимось, що травмувало людину у минулому. Розвиток ПТСР актуалізується саме травматичними подіями, які не є стандартними для звичайного людського досвіду[3].

Всі люди з посттравматичним розладом різні. Особливості симптомів унікальні для кожної людини в залежності від її психофізіології та пережитої травми. Відмічається, що люди з ПТСР можуть мати аномальний рівень гормону стресу, що може викликати надмірну реакцію боротьби або втечі. Деякі вчені стверджують, що існують реальні зміни мозку у людей з посттравматичним розладом. Але у цій сфері ще потрібно проводити багато досліджень.

Деякі люди краще переживають стрес, ніж інші. У більшості людей, які стикнулися з травмуючими подіями, згодом не виникає проблем, але у невеликого відсотка все ж таки з'являється ПТСР.

Майже десять років на території України точаться кровопролитні бойові дії. Тисячі людей вмирають та втрачають близьких людей. Навіть там де, не проходять прямі бойові дії, трапляються повені, пожежі у яких гине значна

кількість людей. Трагедій вистачало, ще до початку війни, але актуальність теми дослідження зросла останні декілька років.

Питання дослідження ПТСР у військовослужбовців стрімко набирає обертів в Україні у зв'язку з бойовими діями. В умовах воєнних дій ПТСР, стає однією із найбільш поширених патологій. Військовослужбовці майже весь час перебувають у зоні бойових дій. Посттравматичний розлад у них виявляють дуже часто. Саме з цієї причини дана тема буде актуальною ще десятки років.

Військовослужбовці це та категорія людей, яка найбільш вразлива до психічних травм. Посттравматичний стресовий розлад дуже поширений серед військовослужбовців. Особливо у тих військовослужбовців, які перебували саме у зоні бойових дій, дуже багато факторів, які можуть спричинити розвиток посттравматичного стресового розладу. Поштовхом до розвитку посттравматичного стресового розладу може стати будь-яка травматична подія від гибелі побратима до застосування зброї, яка потягне за собою летальні наслідки.

У військовослужбовців причин для появи посттравматичного розладу достатньо. Але за загальною статистикою найчастішими поштовхами для виникнення цього стану є загибель товаришів або ж застосування летальної зброї з відповідними наслідками. У таких випадках посттравматичний розлад розвивається приблизно через місяць.

У певної частини військовослужбовців посттравматичний розлад призводить до появи додаткових розладів, наприклад, алкогольна або наркотична залежність, депресія. Окрім, вище зазначених розладів, дуже зростає ризик суїциду.

Також, оскільки питання стоїть дуже гостро, а у після воєнні часі воно буде ще більше актуальним, проблема потребує якнайбільше кваліфікованих спеціалістів, які зможуть працювати з людьми, які мають посттравматичний стресовий розлад. Тому дослідження та напрацювання ефективних методик має проходити з більшою інтенсивністю.

Отже, питання посттравматичного розладу у військовослужбовців вимагає спеціального комплексного підходу. Актуальність цього питання з кожним роком буде підвищуватися.

Список використаних джерел

1. Мері Бет Вільямс, Сойлі Пойола. Робочий зошит: Ефективні методики подолання симптомів травматичного стресу. Київ: Видавництво Ростислава Бурлаки, 2023. 528 с.
2. Католик Г., Корнієнко І. Техногенні катастрофи: психологічна допомога очевидцям та постраждалим. Львів: Червона Калина, 2003. 124 с
3. A multidimensional metaanalysis of psychotherapy for PTSD / Bradley R., Greene J., Russ E., Dutra L., & Westen D. // American Journal of Psychiatry. P. 214–217.
4. Cloitre M. Effective psychotherapies for posttraumatic stress disorder: A review and critique / M. Cloitre // CNS Spectrums. 2009. Vol. 14(Suppl 1). P. 32–43.

Крутіков Павло Дмитрович
*курсант 153М навчальної групи
факультету забезпечення державної
безпеки Київського інституту
Національної гвардії України*

Беньковський Сергій Юрійович
*начальник кафедри соціально-
гуманітарних та правових дисциплін
факультету забезпечення державної
безпеки Київського інституту
Національної гвардії України,
кандидат юридичних наук, доцент*

ІНТЕГРАЦІЯ СОЦІАЛЬНО-ГУМАНІТАРНИХ НАУК В ДІЯЛЬНІСТЬ НАЦІОНАЛЬНОЇ ГВАРДІЇ УКРАЇНИ

Соціально-гуманітарні науки грають важливу роль у підготовці військових, допомагаючи їм розуміти та взаємодіяти з різними соціокультурними, етичними та політичними аспектами військової служби. А саме при охороні стратегічних об'єктів роль соціально-гуманітарних наук є важливою для ефективності та легітимності діяльності Національної гвардії (НГУ).

Вивчення та застосування соціально-гуманітарних наук у процесі підготовки військовослужбовців НГУ виявляється на високому рівні для створення компетентних та етичних силових структур. Вивчення наук вносять вагомий внесок у формування особового складу, сприяючи розвитку не лише фізичних, а й соціальних та психологічних навичок.

Етичне навчання, базоване на принципах військової етики та міжнародного гуманітарного права, забезпечує військовому глибоке розуміння моральних аспектів служби та повну їх здатність ухвалювати етично обґрунтовані рішення у різних ситуаціях. Крім того, соціально-гуманітарні науки сприяють розвитку комунікативних та міжособистісних вмінь, сприяючи побудові ефективних команд та покращенню спілкування з громадськістю за межами військової служби та під час несення служби.

Аспект стресостійкості та психологічної стійкості, відіграє ключову роль у забезпеченні психічного благополуччя військового складу під час служби в умовах великої напруги. Фахівці з соціальних наук також можуть вносити вагомий внесок у вирішення соціальних проблем, розробляючи соціальні програми та сприяючи покращенню взаємодії з місцевим населенням служби. Знання соціокультурних особливостей регіону може допомогти військовим легше взаємодіяти та запобігти можливим конфліктам.

Узагальнено, роль соціально-гуманітарних наук у підготовці військового складу у створенні висококваліфікованих та етичних професіоналів, здатних ефективно взаємодіяти з різними викликами військової служби та сприяти збереженню контролю і стабільності на об'єкті та в країні в цілому.

Пропоную розглянути такі питання, як вплив кожної науки на формування військовослужбовців:

Психологія: досліджує психічні процеси та поведінку людей, що може бути корисним для керування стресом та взаємодії в команді. Розуміння психологічної групи покращить роботу команди та довіру в центральному військовому колективі. Розвиток, спонукання, заохочення допомагає розуміти фактори мотивації та важливість дисципліни військової служби.

Географія: допомагає розуміти географічні умови та культурні особливості різних регіонів, стратегічне розташування, природні бар'єри. Географія вказує на наявність гір, річок, лісів та інших природних бар'єрів, які можуть вплинути на вибір та особливість несення служби з охорони стратегічних об'єктів, доступні транспортні мережі, що важливо для організації постачання та маневреності особового складу у критичних ситуаціях.

Антропологія: досліджує людське суспільство та культуру, надає виявлення різних аспектів людського життя.

Комунікаційні науки: надають навички ефективної комунікації та взаємодії, особливості комунікації, варіанти подачі інформації.

Філософія: допомагає розуміти філософські та етичні аспекти військової діяльності, покращення розвитку критичного мислення, сприяння розвитку лідерських якостей, таких як відданість цілям, вміння мотивувати та вести команду.

Літературознавство та мовознавство: розвиває аналітичні та комунікативні зміни через вивчення текстів та мов. Вивчення літератури військовим допомагає розуміти культурні контексти, традиції та цінності різних націй і груп населення.

Знання мовознавства корисне для вивчення різних мов, особливо в умовах міжнародних операцій, де військові можуть мати взаємодію та обмін досвідом. Вивчення текстів покращення розвитку аналітичних та комунікаційних навичок, що корисно для ефективного висловлювання думок та ідей військових може бути корисним для аналізу складних ситуацій та стратегічного мислення.

Усі ці аспекти сприяють формуванню високого рівня професіоналізму, який є місцем у будь-якій сфері діяльності військових НГУ. Отже всебічна розвиненість, запорука ефективності підрозділу і визначає його особливості та підіймає його на щабель вище. Взаємодія з гуманітарними аспектами підкреслює необхідність інтеграції соціально-гуманітарних наук у стратегії та практику Національної гвардії для досягнення більшої ефективності та легітимності в її діяльності при охороні стратегічних об'єктів.

Список використаних джерел:

1. Педагогіка вищої військової школи: *підруч.* / А. О. Вітченко, В. І. Осьодло. – Київ : НУОУ ім. Івана Черняхівського, 2017. 504 с.
2. Тополь О.В. Соціально-психологічна реабілітація учасників антитерористичної операції. *Вісник Чернігівського національного педагогічного університету. Серія «Педагогічні науки».* 2015. Вип. 124. С. 230–233.

Коба Марія Миколаївна

*старший викладач кафедри правового забезпечення діяльності НГУ Київського інституту Національної гвардії України
доктор філософії в галузі права, доцент*

Коба Олександр Васильович

доцент кафедри управління підрозділами НГУ Київського інституту Національної гвардії України, кандидат педагогічних наук, старший дослідник

ОКРЕМІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ ПРАВОВОЇ КУЛЬТУРИ КУРСАНТІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ ГВАРДІЇ УКРАЇНИ У ПРОЦЕСІ НАВЧАННЯ У ВИЩИХ ВІЙСЬКОВИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ

Формування правової культури курсантів Національної гвардії України є важливим аспектом їх професійної підготовки. Це процес, спрямований на виховання у майбутніх офіцерів високої свідомості та поваги до закону, що є необхідною умовою для ефективної роботи виконання службово-бойових завдань.

Оскільки термін «правова культура» увійшло в науку на початку ХХ століття, то на основі узагальненого аналізу визначень, представлених О. В. Аграновською, В. І. Камінською, О. Ф. Скакун, І. Ф. Фарбером та іншими, можемо визначити правову культуру, як глибоке знання джерел права, правильне розуміння завдань правового регулювання, позитивне ставлення до права та його застосування в повсякденному житті. На зв'язок між правовою культурою особи та його ставленням до виконання своїх професійних і громадянських обов'язків свого часу звертали увагу Х. С. Гуцерієв, І. М. Кейзеров, А. Ф. Нікітін, А. П. Семітко та ін. [1].

Правова культура передбачає, з одного боку, необхідність володіння обов'язковим обсягом правової інформації, а з іншого – відповідальне ставлення до неї та готовність і вміння здійснювати правове виховання в процесі професійного і особистого спілкування усіх військовослужбовців Національної гвардії України. Механізм правового регулювання складається із системи засобів, кожен з яких має своє призначення для регулювання суспільних відносин [2, 24-25].

Освітній процес в закладах вищої освіти проєктується з урахуванням культурних функцій освіти. Культурологічний зміст освіти є джерелом становлення особистості майбутнього фахівця, а озброєння правовими знаннями і вироблення відповідної правової поведінки є, таким чином, невідкладним завданням усієї системи освіти і виховання. З залученням індивіда до системи правового навчання і виховання, котра покликана озброїти його необхідними правовими знаннями й соціальними нормами, усвідомленні операції дій перетворюються на внутрішні засоби засвоєння значень. Відкриваються широкі

можливості для оволодіння узагальненими значеннями (всезагальними ідеями), тобто поняттями. Відтак, над чуттєвим рівнем свідомості надбудовується всезагальний рівень [3].

Розуміємо правову культуру курсанта Національної гвардії України як інтегральну особистісну властивість, яка відображається у його ціннісному ставленні до права та свідомому використанні правових знань у професійній діяльності. Ця якість базується на інтелектуальних, моральних, рефлексивних та комунікативних здібностях особистості.

Необхідно відмітити, що формування правової культури молодих гвардійців великою мірою залежить від опанування різноманітних навчальних дисциплін, які викладаються у ВВНЗ, а це: теорія держави та права, історія держави та права, конституційне право України, державне (конституційне) право зарубіжних країн, юридична деонтологія, права людини та громадянина та ін. Також велику роль у формуванні правової культури майбутніх офіцерів Національної гвардії відіграє світоглядне виховання, яке здійснюється військовими командирами за допомогою передачі знань, власного досвіду та цінностей, що відповідають загальнолюдським цінностям, у межах їх світогляду.

Також не менш важливим аспектом в процесі формування правової культури курсантів НГУ є їх залучення до роботи з громадськістю. Це відбувається завдяки їх активному залученню до різних соціальних проєктів, сприянню встановленню довіри між владою та громадою, а також розвитком навичок комунікації та врегулювання конфліктів. Всі ці заходи спрямовані на формування правової культури курсантів Національної гвардії України, що є важливим елементом їх професійного зростання та успішної роботи у сфері правоохоронної діяльності.

Таким чином, процес формування правової культури курсантів Національної гвардії України під час навчання у ВВНЗ необхідно здійснювати таким чином, щоб отримані правові знання, вміння та навички, а також професійно важливі якості, ставали ціленаправленою ціннісною орієнтацією для майбутніх офіцерів цієї військової формації.

Список використаних джерел:

1. Коба О.В., Коба М.М. Формування правової культури курсантів Національної гвардії України у процесі професійної підготовки. *Науковий вісник Сіверщини. Серія: Право: науковий журнал*. Чернігів: Академія ДПтС, 2020. № 1 (3). 256 с. URL: <http://sjlaw.academysps.edu.ua/wp-content/uploads/Koba-O.V.-Koba-M.M.-1.pdf>
2. Голосніченко І.П. Правосвідомість і правова культура у розбудові Української держави. *Право України*. 2005. №4. С. 24–25.
3. Костенко О.М. Що є право? Про основи «натуралістичної» юриспруденції у світлі соціального натуралізму. Соціальна мережа науковців. URL: <https://www.science-community.org/ru/node/1390>

Козак Валентина Андріївна
*доцент кафедри мовної
підготовки Київського інституту
Національної гвардії України,
кандидат філологічних наук*

ВИКОРИСТАННЯ ПЛАТФОРМИ CLASSTIME У ПРОЦЕСІ ВИКЛАДАННЯ ГУМАНІТАРНИХ ДИСЦИПЛІН

Онлайн-інструменти надають викладачам гуманітарних дисциплін додаткові можливості для викладання. «Сучасні інформаційно-комунікаційні технології не замінять живого спілкування здобувачів освіти з педагогом, але кожна проблема породжує нові можливості: для здобувачів освіти – навчитися вчитися самостійно, для педагогів – навчитися використовувати цифрові технології у навчанні» [2, с.96].

Один із сучасних онлайн-ресурсів – платформа Classtime. Це безкоштовний онлайн-ресурс, ефективний та результативний інструмент в навчальному процесі, призначений для реалізації тестового контролю знань. Використання означеного сервісу в процесі викладання гуманітарних дисциплін дозволяє швидко перевірити рівень знань здобувачів освіти в режимі реального часу. Це можна зробити як за допомогою комп'ютера чи планшета, так і з використанням мобільних телефонів. Обов'язковою умовою тестування на платформі Classtime є наявність стабільного інтернет-з'єднання. Classtime не потребує встановлення на гаджет, працює за посиланням.

Використання ресурсу Classtime не вимагає від викладача особливих навичок, адже сервіс має інтерфейс українською мовою (мову можна змінити за потреби), зручну навігацію, що максимально спрощує процес створення тестів. Результати тестування одразу з'являються на екранах гаджетів здобувачів освіти і викладача.

Завдання для тестування на платформі Classtime доцільно створювати самостійно, хоча можна підібрати також із наявної бази. Сервіс пропонує розділ «Бібліотека», де вміщено завдання з різних дисциплін, не тільки гуманітарного циклу.

Кожна сесія, яку створює викладач, маркується унікальним кодом, що дозволяє долучитись до тестування. На розсуд викладача можна обмежити час виконання тестів, використавши таймер і планувальник сесій; відстежувати прогрес у режимі реального часу; скористатися налаштуваннями “показувати відповіді одразу” та “дозволити одну відповідь на питання”; прокоментувати найбільш поширені помилки за допомогою PDF-експорту; призначати кількість балів за завдання; здійснювати часткове оцінювання; повторно переглядати сесії конкретної групи [1].

Тестування за допомогою платформи Classtime суттєво економить час викладача і здобувачів освіти, адже перевірка результатів здійснюється

автоматично. Відкриті відповіді можна перевірити за допомогою штучного інтелекту (поки що в тестовому режимі). Що, знову ж таки, на розсуд викладача.

Використання сучасних онлайн-інструментів у навчальному процесі дозволяє підвищити ефективність процесів визначення рівня засвоєння матеріалу здобувачами освіти: зменшує затрати часу на перевірку відповідей, автоматизує аналіз результатів тестування, робить навчальний процес більш цікавим і доступним. Платформу Classtime можна ефективно використовувати на всіх етапах навчального процесу.

Список використаних джерел:

1. Вебресурс Classtime. URL: <https://www.classtime.com> (дата звернення: 19.11.2023).
2. Ткаченко Л.В., Хмельницька О.С. Особливості впровадження дистанційного навчання в освітній процес закладу вищої освіти. Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах. № 75, Т. 3. 2021 р. С. 91 – 96.

Кондратюк-Антонова Тетяна Вячеславівна
*професор кафедри соціально-гуманітарних та
правових дисциплін факультету забезпечення
державної безпеки Київського інституту
Національної гвардії України, кандидат
філософських наук, доцент*

ВПЛИВ СОЦІОЛОГІЧНОГО ЗНАННЯ НА ФОРМУВАННЯ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ НГУ

Актуальність даної проблематики обумовлена сучасним станом підготовки військовослужбовців НГУ, яка відбувається у період військового стану у нашій країні та ведення військових дій на нашій території. Звернення уваги на соціологію в цілому, та на військову соціологію зокрема, допомагає майбутнім фахівцям НГУ більш точно зрозуміти соціальні явища, пов'язані з військовими конфліктами, військовою діяльністю та військовими організаціями у секторі безпеки та оборони.

Серед дослідників даної тематики можна виділити роботи А. М. Алімпієва, І. В. Толока [1], І. І. Севрук, М. І. Товма [2] та ін.

Досліджуючи проблеми військової соціології, майбутні фахівці НГУ отримують важливу інформацію щодо розуміння впливу війни на суспільство, включаючи її економічні, політичні та психологічні наслідки. Важливим фактором звернення до військової соціології при підготовці висококваліфікованих фахівців НГУ є те, що ця галузь соціології допомагає аналізувати соціальні аспекти військових конфліктів, такі як мобілізація населення, публічна думка, військова культура і соціальна підтримка ветеранів; допомагає розвивати стратегії військового управління, зокрема в галузі військового навчання, комунікацій та психологічної підготовки.

Військова соціологія - галузева соціологія, об'єктом якої є сфера військово-соціальної життєдіяльності суспільства по створенню внутрішньої і зовнішньої безпеки, необхідних умов функціонування і діяльності суспільства, держави, їх суб'єктів (спільнот, індивідів, громадян) чи структурних елементів (інститутів, організацій, установ тощо).

Предметом військової соціології є військова організація суспільства, її силові інститути й органи, відповідні професійні спільноти — озброєні групи людей, організованих на основі спеціалізованих до їх функцій соціально-воєнізованих норм (законів, постанов, статутів, інших нормативних регуляторів і правил), система внутрішніх і зовнішніх військово-соціальних відносин, що складаються в процесі їх власного функціонування та у взаємодії з підсистемами, інститутами та організаціями даного суспільства чи іншими соціальними системами - суспільствами, державами.

У зв'язку зі стажуванням у арміях країн НАТО, майбутні фахівці НГУ повинні оволодіти певним спектром знань щодо військового співробітництва та міжнародних відносин, ролі військових сил у міжнародних відносинах,

взаємодії різних країн у контексті міжнародних конфліктів і безпеки; розуміння суспільних вимог до військових дій та забезпечення прав військовослужбовців.

Важливість такої підготовки стає особливо актуальною в умовах глобальних загроз, таких як тероризм, кібербезпека, гібридні війни та інших викликів, подолання яких призводить до покращення суспільного розвитку та забезпечення стійкого миру.

Предметною сферою військової соціології є закономірності та тенденції розвитку військ, організації суспільства, її елементів, зокрема збройних сил, сукупність різноманітних процесів, явищ і відносин, що виникають у сфері військово-соціальної життєдіяльності суспільства як у системі силових інститутів, так і в їх взаємодії з суспільством у цілому та його різноманітними структурами. Це широкий комплекс соціальних відносин та проблем, котрі складають особливий тип соціальних відносин і класифікуються як військово-соціальні.

Звернення до проблем військової соціології допомагає військовослужбовцям НГУ у нинішніх умовах краще усвідомити сутність військового конфлікту та його впливу на населення, включаючи біженців, військовополонених і жертв війни; зрозуміти стратегії гуманітарної допомоги та шляхи відновлення суспільства після завершення конфлікту.

Важливими для усвідомлення майбутніх професіоналів НГУ є питання війни та миру, взаємодії війська і суспільства, специфіки військ, діяльності, матеріального та духовного життя збройних сил, особливості формування військових колективів та особистості військовослужбовця, їх потреб, інтересів, соціальних цінностей та норм, адаптації та соціалізації військовиків та членів їх сімей, проблеми військової дисципліни, статутних та позастатутних відносин, військ, побуту та ін. Одні з них породжуються військовим середовищем, інші виникають на перетині систем «суспільство - військо».

Необхідною умовою становлення майбутніх фахівців НГУ є їх залучення до вивчення усіх аспектів військової культури, які включають в себе цінності, норми та традиції військової спільноти, котрі допомагають покращити дисципліну та ефективність військових підрозділів.

У підсумку можна сказати, що вплив соціологічного знання, зокрема військово-соціологічного, відіграє важливу роль у формуванні особистості майбутніх фахівців НГУ. Сьогодні військова соціологія сприяє розумінню і вирішенню складних проблем, пов'язаних з військовими конфліктами та їхніми наслідками для суспільства і міжнародних відносин. Вона сприяє збереженню миру, безпеки і стабільності у сучасному світі.

Список використаних джерел:

1. Моніторинг якості підготовки військових фахівців у вищих військових навчальних закладах та військових навчальних підрозділах вищих навчальних закладів Збройних Сил України: *наук.-метод. посіб.* / А. М. Алімпієв та ін. ; за заг. ред. генерал-майора І. В. Толока. Харків : ХНУПС, 2017. 243 с.

2. Соціологічні основи військово-професійної діяльності. *Навчальний посібник*/ Севрук І.І., Товма М.І. Х.: НА НГУ, 2017. 137 с.

3. Філософсько-методологічні проблеми військово-соціального управління: *підручник* /В.Ф. Баранівський, Л.М. Будагьянц, В.С. Чорний та ін. К. : НУОУ, 2011. 305 с.

Лемберський Олександр Юрійович
викладач кафедри мовної підготовки
Одеського інституту ВМС НУ «ОМУ»
України

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ЮРИДИЧНОЇ НАУКИ СЬОГОДЕННЯ

Становлення України як правової, демократичної та соціальної держави вимагає забезпечення належного правопорядку, досягнення якого неможливе без удосконалення нормативно-правової бази, що регулює діяльність органів державної влади. Насамперед це стосується діяльності органів внутрішніх справ України. Слід зазначити, що важливим кроком у реформуванні діяльності органів внутрішніх справ України, спрямованим на підвищення рівня правопорядку в державі, стала ліквідація міліції та Національної поліції, яка, як слушно зазначається в літературі, з інструменту "силової" підтримки політичного режиму має перетворитися на соціальний інститут, що гарантує дотримання законності і правопорядку в державі. соціальним інститутом, який гарантує ефективний захист особи, суспільства і держави від злочинних посягань [1, с.25].

На сьогодні законодавча база новоствореного органу є, по-перше, недостатньою, а по-друге, не повною мірою відповідає реаліям сьогодення. Крім того, загальновідомо, що успішна реалізація повноважень будь-якого державного органу, в тому числі й Національної поліції, та дотримання принципів її діяльності не в останню чергу залежить від якості нормативно-правових актів, що регулюють її діяльність. Слід зазначити, що певні неточності, неоднозначні тлумачення, непорозуміння у змісті нормативно-правових актів знижують їх ефективність [2, с.35]. Тому питання вдосконалення нормативно-правових актів, які регулюють діяльність Національної поліції, приведення їх у відповідність до міжнародних стандартів Національної поліції, приведення їх у відповідність до міжнародних стандартів є надзвичайно актуальним. Категорії "верховенство права" та "правова держава" є наріжними каменями сучасної європейської правової системи, взаємозв'язок між якими має діалектичний характер.

Таким чином, верховенство права означає, що державна влада повинна бути обмежена справедливим законом в його найвищому Божественному сенсі, в тому сенсі, що такі духовні цінності, як добро, істина, мораль, совість і справедливість походять від Бога. Таке сприйняття верховенства права є вродженою європейською суспільною традицією, яка, на жаль роз'їдена антиклерикалізмом. Таким чином, в оновленій моделі верховенства права правової держави як відповідальний індивідуалізм, так і відповідальний суверенітет мають бути формуватися не лише правовими важелями, але й моральними настановами, що містяться в євангельських заповідях [3, с.46].

Але це не означає, що українська влада не намагається виправдати порушення прав людини порушення прав людини так званою політичною доцільністю, яка часто часто маскується під національні інтереси та безпеку.

Спроби деяких чиновників регулювати порядок звершення церковних таїнств, визначати наявність апостольської спадкоємності Церков, а також закривати на це очі на силове захоплення приміщень релігійних громад, виправдовуючись волею якихось пасіонарних меншин, є прикладами бруталного атавізму більшовицької практики порушення прав і свобод людини. Принцип свободи совісті, що полягає у невтручанні держави у приватне духовне життя у приватне духовне життя, водночас передбачає індивідуальну відповідальність людини за вибір власного шляху до Бога (щодо дітей таку відповідальність несуть батьки). Колізії, які знову виникли в цій сфері і сколихнули громадську думку в європейських країнах, особливо в Україні, поставили питання: чи буде сучасна концепція верховенства права розвиватися в напрямку збалансування різних свобод у суспільстві, чи вона надаватиме привілеї націоналістичній владі або привілеї націоналістичній владі або маргінальним меншинам для нав'язування свого розуміння прав людини? Розвиток принципів європейського права на основі християнських моральних цінностей дасть відповідь на це питання і допоможе впоратися з новими викликами, що постали перед Європою.

Прагнення до відродження християнських цінностей має перестати бути спекулятивним гаслом націоналістів і правих консерваторів, а має стати щоденною законотворчою місією європейської влади. В умовах демократії втілення християнських цінностей має стати щоденною законотворчою місією європейської влади. Використовуючи позитивний досвід поєднання принципів європейського права та християнських цінностей сприятиме вдосконаленню української правової системи [4, с.55]. Тому що принципи європейського права живляться з джерела християнського гуманізму, маючи в якості моральної такі цінності, як право на життя, людську гідність, свободу, рівність та солідарність. Християнський дух лежить в основі установчих документів та основних правових актах ЄС та Ради Європи, навіть якщо вони декларують свободу віросповідання. Таким чином, можна вважати доведеним, що християнські цінності становлять аксіологічну основу європейського права.

Ці норми навіть у секуляризованій Європі мають залишатися потужним чинником регулювання суспільних відносин, особливо в таких чутливих сферах як сім'я, народження і виховання дітей, піклування про тих, хто цього потребує.

Список використаних джерел:

1. Гетьман А. П. Юридична наука в умовах глобалізації / А. П. Гетьман // Особистість. Суспільство. Право : зб. наук. статей за матеріалами Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Полтава, 21.04.2017 р.). Харків : Точка, 2017. С. 25,
2. Андрейцев В. І. Актуальні проблеми науки екологічного права / В. І. Андрейцев // Екологічне право в системі міждисциплінарних зв'язків: методологічні засади : матеріали «круглого столу» (м. Харків, 15.10.2016 р.). Харків : Право, 2016. С. 35,
3. Попов В. К. Наукові основи екологічного законодавства України / В. К. Попов // Вісн. Акад. правових наук України. 2015. № 6. С. 46,
4. Пашун А. В. Адміністративно-правове регулювання надзорно-контрольного в Україні: авто-реф. дис. канд. юрид. наук / А. В. Пашун. Київ, 2016. 55 с.

Лобунов Денис Олександрович

курсант курсу №4 факультету забезпечення державної безпеки Київського інституту Національної гвардії України

Кондратюк-Антонова Тетяна Вячеславівна

*професор кафедри соціально-гуманітарних та правових дисциплін факультету забезпечення державної безпеки Київського інституту Національної гвардії України,
кандидат філософських наук, доцент*

ЦІННОСТІ У СТАНОВЛЕННІ ОСОБИСТОСТІ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ ГВАРДІЇ УКРАЇНИ

Становлення та формування цінностей особистості людини є ключовим етапом у формуванні її характеру та психологічної зрілості. Цінності відіграють ключовий фактор у формуванні світогляду людини загалом, а особливо у становленні особистості військовослужбовців Національної гвардії України. Оскільки Національна гвардія України є новоствореним військовим органом, формування цінностей відбувалися під впливом сучасної історії та російсько-української війни, саме війна зіграла ключову роль у формуванні нових життєвих та особистісних цінностей військовослужбовців.

Наукова література посилається на те, що переоцінка цінностей відбувається під впливом зовнішніх змін [3]. Українське сьогодення не може не впливати на систему цінностей військових.

Сучасні події зруйнували стару та класичну модель життєвих цінностей, що породило втрату віри у щось ідеальне та стале. Це вплинуло на усвідомлення нової сутності соціальних цінностей українського народу. Філософія була сформована як вчення про людину і світ. Ці філософські роздуми перепліталися між собою, а у найкритичніші моменти розвитку людства завжди актуалізувалось питання цінностей людського життя.

Одним з головних аспектів філософського вчення є осягнення людиною світу – ціннісний підхід, що поклав свій початок у загальній теорії цінностей (аксіології). Проблематику цінностей у філософії досліджували такі вчені як: А. А. Кавалеров, Є. Р. Борінштейн, Є. М. Причепій та багато інших. На даному етапі аксіологія посідає окреме місце в філософії і є окремою філософською течією. Перші згадки та узагальнені значення поняття «цінності» надали Сократ та Платон. На їх думку однією з найвищих цінностей було «благо».

Середньовічна філософія базувалася на етико-релігійних засадах, на понятті реальності буття Бога. Епоха Відродження виділяла гуманізм та вільнодумство. У Новий час цінності сприймалися з точки зору раціоналізму, наукової доцільності [1]. Сучасна філософія містить безліч підходів до визначення цінностей. У кожному суспільстві цінності є об'єктом виховання суспільства. Вони дають про себе знати, як у площині свідомого, так і в площині

несвідомого й віддзеркалюють розв'язання особою внутрішніх суперечностей, мотивації (боротьба між обов'язком і бажанням тощо).

Наявність стійких ціннісних орієнтацій характеризує зрілість людини як особистості. Конструктивні ціннісні орієнтації виявляються в діяльності людини як певна ієрархія переваг, котрі людина надає матеріальним чи духовним цінностям. У результаті виокремлюються такі ціннісні орієнтації особистості як: дружба, братерство, взаємодопомога, взаєморозуміння, підтримка та інші.

Брак стійких ціннісно-світоглядних підвалин породжує непослідовність у поведінці військовослужбовців. Окремо потрібно згадати найвищі цінності, які є основоположними для військовослужбовців НГУ. Вищими цінностями є життя, здоров'я, свобода, мир, істина тощо. Вищі цінності дають сенс існування життя та мотивацію до дій та вчинків.

Поняття «цінність» досліджувалося у багатьох науках та не має чіткого визначення. Хтось описує цінність як сутність речей чи предмету, інші як грошову цінність чи значимість. Ціннісні орієнтації чітко визначають уявлення про світ, цільові задачі, рівень вподобань [2].

У філософському розумінні цінності розмежовуються на релігійні, етичні, естетичні, економічні, культурні, правові тощо. Соціальні цінності формують сам соціум. Вони є загальнолюдськими і притаманні великій кількості людей. Данні цінності є основоположними для будь якого соціального організму, у тому числі і військового. Найбільш визначний період у побудові ієрархії цінностей відбувається у момент навчання, розвитку, накопичення досвіду. У свідомості людини особистісні цінності відображаються як соціальні орієнтації, або «вісь свідомості».

Військовослужбовці НГУ виконують дуже важливі завдання у секторі безпеки та оборони нашої країни, тому ціннісний набір якісних характеристик особистості військових впливає на їх виконання та налагодження відносин у підрозділі.

Якість виконання службово-бойових завдань залежить безпосередньо і від морально-психологічного клімату у колективі та стосунків між особовим складом у підрозділі. З перших днів військової служби починає складатися армійська дружба та братерство.

Постає питання: на кого покластися, хто прийде на допомогу? Відповідно до морально-особистісних якостей починають формуватися такі цінності як дружба і повага у колективі, коли новобранці стають справжніми братами по життю. Вміння бути товаришем та підтримувати добрі стосунки з оточуючими є головним фактором створення міцного військового колективу. Військовослужбовці доволі залежні між собою та від своїх товаришів, це стає життєвою нормою та спонукає до взаємодопомоги та взаємовиручки. Підтримка, готовність прийти на допомогу не зважаючи на загрозу власному життю, братерська турбота та згуртованість є найбільшими цінностями у становленні особистості військовослужбовців НГУ.

Необхідно пам'ятати про важливість військової дружби та взаємовиручки, підтримки як однієї з найбільших цінностей життя у ієрархії цінностей

військовослужбовців. Про них згадували ще за часів Запорізької Січі, і це стало невід'ємним принципом військового життя впродовж років для кожного військового колективу. Сьогоднішній день вимагає від кожного, хто причетний до формування особистості військовослужбовців НГУ, зберігати і примножувати високі моральні, духовні, культурні та соціальні цінності, на яких базується «вісь свідомості» майбутніх фахівців НГУ.

Список використаних джерел:

1. Бакрадзе А. Т. Ідеал людяності і цінності людського життя // Філософська думка. 1989. №1
2. Целякова О. М. Духовність і ціннісні орієнтації студентської молоді України в трансформаційному суспільстві / О. М. Целякова / Гуманітарний вісник ЗДІА. 2009. Вип. 38/ URL/ http://zgia.zp.ua/gazeta/VISNIK_38_22.pdf.
3. Бутківська Т. В. Проблема цінностей у соціалізації особистості / Т. В. Бутківська // Цінності освіти і виховання: наук.-метод. зб. / за заг. ред. О. В. Сухомлинської; АПН України. К., 1997. С. 27–31.

Лосюк Тараса Тарасович

*Командир 3 відділення 112 навчальної групи
факультету ЗДБ Київський інститут
Національної гвардії України*

Беньковський Сергій Юрійович

*начальник кафедри соціально-гуманітарних та
правових дисциплін факультету забезпечення
державної безпеки Київського інституту
Національної гвардії України, кандидат
юридичних наук, доцент*

ВПЛИВ ФІЛОСОФІЇ НА ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ГВАРДІЇ УКРАЇНИ

Філософія тісно переплітається з людським існуванням, прагне дослідити глибокі питання про природу реальності, знання, мораль і сенс життя. Хоча на перший погляд філософія може здаватися абстрактною та відстороненою від практичних проблем, вона відіграє життєво важливу роль у формуванні нашого розуміння світу та нашого місця в ньому.

Авторство слова «філософія» приписують давньогрецькому мислителю Піфагору (VI–V ст. до н. е.). Він був проти того, щоб його називали мудрецем, і вважав себе філософом (любителем мудрості, від грецького *phileo* — любов і *sophia* – мудрість), бо мудрим, на його думку, є тільки Бог, оскільки під мудрістю давні греки розуміли не просто мислення, а єдність способу мислення і способу життя. Тим самим з часів Піфагора у понятті «філософія» фіксується прагнення людини до самовдосконалення, до досягнення ідеалу. Ідеал традиційно включає в себе три найвищі цінності — Істину, Добро і Красу. Філософи Давньої Греції вивчали начала й закономірності світобудови, а під філософією розумілась наука взагалі [2, с. 40].

Мудрою людина вважається тоді, коли вона має не просто багато знань, а тоді, коли має певне розуміння того, як облаштовано світ, яким є ставлення людини до світу тощо. [1, с. 10].

По суті, філософія служить компасом на життєвому шляху. Вона надає людям можливість правильно ставити запитання, критично мислити та досліджувати фундаментальні аспекти буття. Поринаючи у філософію, ми починаємо краще розуміти себе та світ, у якому живемо.

Філософія здатна впливати на людей із усіх верств суспільства. Хоча вимоги військової служби можуть здаватися відмінними від філософських досліджень, все ж ця наука може надати військовослужбовцям безцінні знання для набуття: з метою ефективного прийняття етичних рішень, критичне мислення, стійкість, формування лідерських якостей та відповідальності, рефлексія.

Прийняття етичних рішень

Під час виконання своїх обов'язків військовослужбовці часто стикаються зі складними етичними дилемами. Завдяки вивченню філософської етики військовослужбовці можуть отримати уявлення про такі поняття, як теорія справедливої війни, моральна відповідальність і невід'ємна гідність людського життя. Ця етична основа може дати їм змогу орієнтуватися в складних ситуаціях і дотримуватися принципів справедливості.

У контексті російсько-української війни етичне прийняття рішень відіграє особливо важливу роль. Військовослужбовці стикаються з безліччю викликів щодня, включно із питаннями про використання сили, захист цивільних осіб та дотримання правил міжнародного гуманітарного права. Філософія пропонує основу для роздумів над цими питаннями та допомагає приймати обґрунтовані рішення у складних умовах бойових дій.

Критичне мислення

Філософія розвиває навички критичного мислення, які є невід'ємними для військовослужбовців Національної гвардії України. Ретельний аналіз аргументів, оцінка доказів та розпізнавання помилок дозволяють військовослужбовцям підходити до будь-якої ситуації надзвичайно якісно. Філософія спонукає до сумнівів та дослідженню різних точок зору. Ця здатність до критичного мислення дозволяє оцінювати ризики та адаптуватися до динамічних та непередбачуваних обставин на полі бою.

У контексті Національної гвардії України критичне мислення відіграє особливо важливу роль у прийнятті важливих рішень. Воно допомагає швидко та правильно оцінювати інформацію, аналізувати стратегії та прогнозувати результати своїх дій.

Стійкість

Філософія сприяє розвитку моральної та розумової стійкості, надаючи військовослужбовцям ширший погляд на природу людського існування та важливість особистих цінностей. Філософія заохочує до саморефлексії, самоусвідомлення та розвитку внутрішньої сили, необхідної для того, аби впоратися з проблемами.

Окрім фізичної підготовки та тактичних навичок, необхідних для військової служби, у Національній гвардії України визнають важливість психологічної та філософської підготовки, які допомагають зберегти емоційну рівновагу.

Лідерство та відповідальність

Філософія може багато чого запропонувати з точки зору розвитку ефективних лідерських якостей у військовослужбовців. Вивчаючи різні вчення військовослужбовці можуть покращити своє розуміння ролі лідера та відповідальності перед підлеглими та суспільством. Філософія підкреслює важливість прозорості, підзвітності та прагнення до загального блага. Таким чином, військовослужбовці можуть створити атмосферу довіри.

У Національній гвардії України лідерство та підзвітність є надзвичайно цінними, і філософія відіграє значну роль у їхньому розвитку серед військовослужбовців. Вивчаючи філософськими теоріями та концепціями,

пов'язаними з лідерством, етикою та зв'язком із суспільством, військовослужбовці можуть покращити розуміння своїх обов'язків як керівників.

Рефлексія

Філософія продовжує впливати на військовослужбовців і поза межами служби. Коли військовослужбовці повертаються до цивільного життя, філософські роздуми можуть допомогти в розумінні досвіду, осмисленні моральних складнощів і пошуку сенсу служби.

Філософія виступає рушійною силою, яка дає військовослужбовцям можливість орієнтуватися у викликах, властивих військовій службі. Крім того, філософія розвиває навички критичного мислення військовослужбовців. Вона також виховує у військовослужбовців стійкість і силу духу.

Отже, філософія має значний потенціал для формування мислення та дій військовослужбовців Національної гвардії України. Вона надає військовослужбовцям безліч можливостей, покращує навички критичного мислення, виховує стійкість і сприяє розвитку лідерства. Вплив філософії на військовослужбовців Національної Гвардії України є значущим і корисним з багатьох аспектів. Філософія, яка досліджує глибокі питання про природу реальності, знання, мораль і сенс життя, вчить нас критично мислити і розуміти світ навколо нас. Ця наука ставить перед нами завдання самовдосконалення і досягнення ідеалу. Вона допомагає вирішувати етичні питання, формує стійкість та розумову силу, розвиває лідерські якості та відповідальність. Все це робить філософію незамінною складовою підготовки та розвитку військових кадрів в Національній Гвардії України. Вона здатна забезпечити їхню більш ефективну службу і робить їх більш свідомими громадянами і захисниками своєї країни.

Список використаних джерел:

1. Данильян О. Г., Дзьобань О. П. Філософія : підручник. Харків : Право, 2013. 432 с. URL: https://library.nlu.edu.ua/POLN_TEXT/POSIBNIKI_2019/Filosofia_2013_uchebnik.pdf (дата звернення: 06.06.2023).
2. Радіонова Л. О. Філософія : навч. посіб. Харків : ХНАМГ, 2006. 142 с. URL: <https://core.ac.uk/download/11323263.pdf> (дата звернення: 06.06.2023).

Мазуренко Людмила Іванівна,
доцент кафедри мовної підготовки
Інституту Військово-Морських Сил
НУ «Одеська морська академія»,
кандидат політичних наук

МОРАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПІДРОЗДІЛІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ ГВАРДІЇ УКРАЇНИ В КОНТЕКСТІ ПІДТРИМКИ І ВІДНОВЛЕННЯ ЇХ БОЄЗДАТНОСТІ

Застосування в бою важкого озброєння може завдати підрозділам значних втрат та порушити системи управління і забезпечення. Боездатність підрозділів може бути втрачена частково або повністю[1, с. 5]. Тому боездатність підрозділів необхідно підтримувати і оперативно відновлювати до такого рівня, за якого буде забезпечуватися успішне виконання бойових завдань. Аналіз наукових джерел[1–8] показав, що вирішення проблеми підтримання і відновлення боездатності підрозділів Національної гвардії України є актуальним завданням органів управління і роботи з особовим складом щодо морально-психологічного забезпечення(МПЗ) НГУ.

Підтримка і оперативне відновлення боездатності підрозділів у бойових умовах є першочерговим завданням органів військового управління та структур МПЗ і полягає в проведенні заходів щодо забезпечення їхньої життєдіяльності, можливості протистояти ударам противника і оперативно відновлювати боездатність підрозділів за такими напрямками[1–8]: – розвідка та знищення засобів нападу противника; – виконання завдань з мінімальними втратами; – ефективна протиповітряна оборона; – вчасний ремонт техніки; – надійне управління; – підтримка МПЗ військовослужбовців на рівні, що забезпечує виконання завдань. Відповідно, МПЗ підтримки боездатності підрозділів НГУ повинно поліпшувати морально-психологічний стан, психічну стійкість і психологічну готовність, що сприяє ефективному виконанню поставлених завдань, а при необхідності – оперативному відновленню боездатності.

МПЗ відновлення боездатності підрозділів НГУ має такі напрями роботи [2–8]: – відновлення управління та співпраці з органами по роботі з військовослужбовцями, органами управління територіальних об'єднань НГУ, ЗСУ, СБУ, державного управління тощо; – обрахунок втрат; – проведення поповнення особового складу підрозділів; – воєнні почесті загиблим і надання допомоги родинам; – медична допомога пораненим та психічно травмованим; – направлення військовослужбовців на психологічну реабілітацію; – проведення заходів МПЗ для злагодження підрозділів; – інформування, культурні заходи та відпочинок військових; – відновлення, техобслуговування, ремонт і доукомплектування техніки і обладнання; – заохочення і представлення до нагородження військових; – роз'яснення військовослужбовцям правил безпеки; – пояснення військовослужбовцям правил поведінки з місцевим населенням і негативних наслідків порушення; – популяризація прикладів мужності

військовослужбовців; – узагальнення та передача передового досвіду виконання завдань; – виявлення недоліків організації МПЗ і визначення шляхів подолання.

Значна кількість теоретичних напрацювань щодо підтримки та відновлення боєздатності підрозділів НГУ під час бойових дій в умовах сучасної війни ще не виведена на рівень практичних рекомендацій та застосування.

Розглянувши питання морально-психологічного забезпечення підтримки і відновлення боєздатності підрозділів НГУ, можна зробити такі висновки, що МПЗ підтримки боєздатності підрозділів НГУ має позитивно впливати на морально-психологічний стан, психічну стійкість та психологічну готовність військовослужбовців, що сприяє ефективному виконанню бойових завдань, а за необхідності – оперативному відновленню їхньої боєздатності. У подальших дослідженнях можна провести аналіз дієвості заходів, що проводились у підрозділах НГУ, щодо підтримки і відновлення їхньої боєздатності під час ведення бойових дій у сучасних умовах.

Список використаних джерел:

1. О.В. Лавніченко та ін. Організація відновлення боєздатності підрозділу (військової частини) Національної гвардії України після виконання службово-бойових завдань: практ. рек. Харків: НА НГУ, 2016. 47 с.

2. Про організацію морально-психологічного забезпечення участі Національної гвардії України в операції Об'єднаних сил: наказ командувача НГУ від 23.04.2018 р. № 210. URL: <http://surl.li/guav> (дата звернення: 23.11.2023).

3. Про затвердження Положення про психологічну реабілітацію військовослужбовців Збройних Сил України, які брали участь в антитерористичній операції, під час відновлення боєздатності військових частин (підрозділів): наказ Міноборони України від 09.12.2015 р. № 702. URL: <http://surl.li/eeonk> (дата звернення: 23.11.2023).

4. Про внесення змін до наказу Міністерства оборони України від 09 грудня 2015 року № 702: наказ Міноборони України від 11.12.2019 р. № 629. URL: <http://surl.li/eeonk> (дата звернення: 23.11.2023).

5. Організаційно-методичні вказівки щодо організації морально-психологічного забезпечення Збройних Сил України на 2019 рік: затв. ГШ ЗСУ. Київ, 2018. 21 с.

6. І.І. Ліпатов та ін.; за заг. ред. Я.Б. Сподара Бойові документи морально-психологічного забезпечення виконання службово-бойових завдань силами Національної гвардії України: навч. посіб. Харків: НА НГУ, 2021. 184 с.

7. Ліпатов І.І., Пасічник В.І., Ліпатова С.Л. Морально-психологічне забезпечення дій формувань Національної гвардії України: навч. посіб. Харків: НА НГУ, 2017. 173 с.

8. І.І. Ліпатов та ін. Організація підготовки та проведення командно-штабного навчання: навч. посіб. Харків: НА НГУ, 2022. 237 с.

Медведкіна Анастасія Олександрівна
*курсант факультету № 3 Харківського
національного університету внутрішніх
справ, капрал поліції.*

ПСИХОЛОГІЧНА ГОТОВНІСТЬ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ НГУ ДО ВИКОНАННЯ МИРОТВОРЧИХ ОПЕРАЦІЙ

Психологічна готовність військовослужбовців Національної гвардії України (НГУ) до виконання миротворчих операцій є важливим аспектом, який впливає на їхню ефективність та успішність у військовій справі. Готовність до цієї діяльності включає не лише фізичну підготовку, але й психологічні аспекти, такі як ментальна стійкість, мотивація, дисципліна, вміння працювати в команді та стресостійкість.

Для досягнення оптимальної психологічної готовності, військовослужбовці НГУ проходять психологічне навчання, тренування та консультування. Вони навчаються стримувати свої емоції, адаптуватися до змінних умов, аналізувати ситуації та приймати раціональні рішення в стресових ситуаціях. Однак, варто зауважити, що психологічна готовність може бути індивідуальним поняттям. Так як кожна людина має свої особливості та досвід, підхід до формування готовності до служби може змінюватися в залежності від потреб особи. Також важливим аспектом психологічної готовності є формування військово-патріотичних цінностей та світогляду. Це можна досягати через заняття патріотичними заходами, вивчення військово-історичного матеріалу, а також підтримкою соціальної взаємодії між військовими колегами.

Миротворча операція – міжнародні дії або заходи, спрямовані на виконання миротворчих чи гуманітарних завдань, які здійснюються за рішеннями Ради Безпеки ООН відповідно до Статуту Організації Об'єднаних Націй, ОБСЄ, інших міжнародних організацій, які несуть відповідальність у сфері підтримання міжнародного миру і безпеки, згідно з положеннями глави VIII Статуту ООН, а так само дії і заходи багатонаціональних сил, багатонаціональних військових формувань високої готовності, які проводяться під загальним контролем Ради Безпеки ООН [2].

Психологічна готовність військовослужбовця до виконання миротворчих операцій розуміється як інтегративне особистісне утворення, яке складається з тривалої короткочасної готовності та забезпечує його психологічну придатність до миротворчої діяльності. Психологічна готовність військовослужбовців до виконання миротворчих операцій складається з таких двох її видів, як тривала та короткочасна готовність. Перша формується впродовж тривалого часу військово-професійної підготовки та діяльності військовослужбовця та характеризує його потенційну психологічну здатність до виконання різних завдань під час здійснення миротворчих операцій. Друга базується на основі першої та характеризує наявну на даний період часу (від дня до кількох днів) психологічну здатність до виконання конкретних миротворчих завдань. Тривала

психологічна готовність військовослужбовців до виконання миротворчих операцій включає дві основні складові: особистісну й функціональну готовність. Особистісна готовність передбачає наявність 4 компонентів: моральної, вольової, комунікативної та загальнопсихологічної готовності. Функціональна – 6 компонентів: мотиваційної, когнітивної, креативної, орієнтаційної, операційної та оцінювальної готовності [1, с. 55].

В цілому, психологічна готовність військовослужбовців НГУ до виконання миротворчої діяльності є комплексним процесом, що вимагає постійного навчання та самовдосконалення. Вона є ключовим фактором успіху та ефективності в роботі військових підрозділів НГУ.

Список використаних джерел

1. Кокун О.М., Пішко І.О., Лозінська Н.С., Копаниця О.В. Діагностування психологічної готовності військовослужбовців військової служби за контрактом до діяльності у складі миротворчих підрозділів: Методичний посібник. – К.: НДЦ ГП ЗСУ, 2011. – 153 с.
2. Миротворча операція – Вікіпедія, офіційний вебсайт URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0> (дата звернення 19.11.2023).

Мудра Світлана В'ячеславівна

*завідувач кафедри мовної підготовки
Київського інституту Національної
гвардії України, кандидат педагогічних
наук, доцент*

МОВЛЕННЄВА КОМПЕТЕНТНІСТЬ КУРСАНТІВ В КОНТЕКСТИ РОЗВИТКУ ГУМАНІТАРНОЇ ПІДГОТОВКИ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ НГУ

Професійна діяльність конкурентоздатних фахівців випускників ЗВО України вимагає від них не тільки професійної майстерності, а й широкої загальної освіти, оскільки вона пов'язана з інтенсивним усним і писемним спілкуванням, передбачає широку мовленнєву практику, потребує точного вираження понять і категорій у різних сферах професійної діяльності. Під час виконання своїх професійних та службових обов'язків фахівець виступає в різних комунікативних ролях: веде ділове листування, складає законопроекти, проекти постанов, договори й угоди, спілкується з іншими фахівцями та громадянами різного рівня культури. Недотримання та порушення мовних норм може стати причиною непорозуміння, викликати заперечну реакцію. Саме тому формування мовленнєвої компетентності сьогодні – це формування здатності поєднувати мислення і мови, навчання точності вираження думок, почуттів, чіткості та зрозумілості смислових зв'язків і міння нюансів значеннєвого спектра слів, і розрізнення мовних засобів за їх стилістичним забарвленням, і досконале володіння способами побудови різноструктурних речень та текстів засобами цієї мови, і знання національних особливостей мовленнєвого етикету країни, мовою якої ми говоримо, а також уміння навідношень одиниць мови в мовленні зв'язкам і відношенням предметів і явищ у реальній дійсності. Культурі мовлення, як і культурі спілкування, потрібно вчити на всіх етапах підготовки, перепідготовки конкурентоздатних фахівців. Володіння мовою виступає багатокомпонентним, складним, комплексним поняттям, яке передбачає й індивідуальне багатство словникового запасу особистості, і чистоту, ясність, точність, виразність, нормативність її мовлення, і розудати фонетико-інтонаційної виразності своєму усному мовленню. Мовна та мовленнєва компетентності стають потужними факторами у професійній підготовці високваліфікованих фахівців [1, с. 197].

При аналізі феномену мовленнєвої компетентності за основу беруться досягнення таких наук як риторика, соціопсихолінгвістика, неориторика, етносоціопсихолінгвістика тощо, що дозволяє побачити у процесі мовленнєвої діяльності людини наявність мовних та мовленнєвих знань, умінь та навичок, на яких базується професійно-мовленнєва комунікація, власний повсякденний, соціальний, практично-технологічний, комунікативний, професійний досвід, інтелектуальні, художні й організаційні (лідерство, комунікабельність) здібності, моральні, етичні, релігійні та інші цінності. Так було визначено такі критерії

оцінки показника «мовної та мовленнєвої компетенції та компетентність особистості»: досконале володіння та уміння правильно використовувати у процесі комунікації вербальні та невербальні знакові системи, норми мови та техніку мовлення.

Отже, що означає знати мову? Чи рівнозначні такі поширені в наш час поняття як «вивчити мову» й «опанувати мову»? Науковці не випадково розмежують ці актуальні поняття. Відомо, що можна добре завчити правила і навіть свідомо застосовувати багато граматичних конструкцій, проте не бути здатним вільно, легко, влучно, доцільно, досконало й оперативно користуватися цими знаннями у різних комунікативних ситуаціях поза навчальним середовищем. Опанувати мову — це не просто її розуміти і знати, це мати здатність мобілізувати набуті мовні знання для розв'язання певних комунікативних завдань у різних контекстах, ситуаціях, сферах навчальної, наукової та професійної діяльності, бо ж «знання про те, що треба робити, і саме діяння мають різні механізми, і одне не перекриває інше» [4, с. 158]

Список використаних джерел:

1. Грішнова О.А. Людський капітал: формування в системі освіти і професійної підготовки. – К.: Т-во «Знання», КОО, –2015. –254 с.
2. Дарійчук Л. Система освіти в Україні: реформування чи оновлення? *Вища школа*. – 2018. – №1. – с. 29 – 40.
3. Радкевич О.Д., Алькема В.Г. Формування кадрового потенціалу вищого навчального закладу – основний чинник підвищення якості вищої освіти. *Персонал - 2018. - №5(53), додаток № 4 - С.84-86.*
4. Веніг Н. Формування мовленнєвої компетенції особистості як методична проблема. *Наук. праць (Педагогічні науки)*. - Херсон, 2020. - Вип. 5.

Молдавчук Василь Степанович
*перший заступник голови ради Асоціації
ветеранів внутрішніх військ та
Національної гвардії України, к.істор.н.,
доцент*

НАЦІОНАЛЬНА ГВАРДІЯ УКРАЇНИ У ВІДСІЧІ ЗБРОЙНОЇ АГРЕСІЇ ПІД ЧАС РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ

Підрозділи Національної гвардії України з перших годин повномасштабного вторгнення російської федерації на територію України вступили у бойові зіткнення з ворогом. Вони брали участь у боях з оборони Києва, Сум, Чернігова, Харкова, Херсона, Запоріжжя, Миколаєва, Одеси. Понад три місяці тримали оборону Маріуполя, чим скували значні сили противника та затримали їх рух на інших напрямках, дали можливість керівництву держави організувати міжнародну дипломатичну, фінансову та військово-технічну підтримку України, а силам оборони мобілізуватись, доозброїтись, підготуватися до оборони та подальшого переходу в наступ.

Згідно з наказом МВС України на період дії воєнного стану сформовано 6 нових військових частин для охорони і оборони важливих державних установ і підприємств, бригаду оперативного призначення «Хартія», 5 нових військових частин забезпечення, 3 окремих батальйони НГУ переформовані у полки. У кожному оперативно-територіальному об'єднанні створені окремі загони спеціального призначення.

Військові навчальні заклади НГУ (Національна академія та військовий інститут) здійснили прискорений випуск офіцерів. У закладах удосконалили програми підготовки кадрів згідно з вимогами воєнного часу. Міжнародний міжвідомчий багатопрофільний центр підготовки підрозділів НГУ, навчальний центр з підготовки молодших командирів та фахівців збільшили інтенсивність навчання курсантів та обсяг роботи за програмами НАТО. Значна кількість військовослужбовців пройшла військовий вишкіл у навчальних закладах та на полігонах західних партнерів.

У лютому 2023 року на виконання рішення Президента України наказами МВС України на базі військових частин оперативного призначення НГУ створені бригади наступу «Азов», «Буревій», «Рубіж», «Кара-Даг», «Спартан», «Червона калина» та «Хартія», які сьогодні активно і професійно діють на Куп'янському, Бахмутському, Запорізькому, Південному напрямках.

Військовослужбовці військових частин Південного ОТО, особливо – 16 окремого Херсонського батальйону охорони громадського порядку НГУ, здійснили значну роботу з ліквідації наслідків терористичного акту російських збройних сил з підриву Каховської ГЕС.

Інженерно-саперні підрозділи військових частин НГУ активно проводять роботи з розмінування деокупованих територій у Київській, Харківській, Херсонській, Запорізькій, Миколаївській областях.

Силами Гвардійської авіаційної бази НГУ здійснюються доставка особового складу військових частин гвардії, озброєння та боєприпасів до місць проведення бойових дій, а також вогнева підтримка наступальних дій бригад наступу.

Військові частини з охорони громадського порядку забезпечують охорону спокою та дотримання комендантської години у містах та на дорогах України.

Військовослужбовці Національної гвардії у боях за суверенність і територіальну цілісність держави виявляють патріотизм, високі бойові та професійні якості, мужність, хоробрість, стійкість у бою. За період гібридного та відкритого збройного протистояння з російськими агресорами **44** гвардійці стали Героями України, **26** із яких – посмертно. **3** офіцери НГУ нагороджені відзнакою Президента України «Хрест бойових заслуг». **23** військові частини отримали почесні найменування, а **10** – відзнаку Президента України «За мужність та відвагу».

Національна гвардія України – важлива ланка Сил оборони нашої держави у сфері захисту незалежності, територіальної цілісності і суверенітету України. Свої завдання за призначенням вона виконує професійно, ефективно та якісно, має високий авторитет у керівництва держави та в українському суспільстві.

Наумкін Михайло Владиславович
курсант 213 навчальної групи
Київського інституту Національної
гвардії України

Градецька Наталія Миколаївна
доцент кафедри соціально-гуманітарних
та правових дисциплін Київського
інституту Національної гвардії України,
кандидат юридичних наук, доцент

ВПЛИВ ЦІННІСНИХ ОРІЄНТАЦІЙ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ НГУ НА ВИКОНАННЯ ПРАВООХОРОННИХ ФУНКЦІЙ

Дослідження ціннісних орієнтацій військовослужбовців НГУ становить великий науковий і практичний інтерес, оскільки вони несуть відповідальність за забезпечення громадського порядку і безпеки громадян нашої країни.

Система цінностей і ціннісних орієнтацій визначає змістовий бік розвитку та саморозвитку особистості й акумулює засади її ставлень до: навколишнього світу, інших людей, самої себе; формує основу світогляду та життєвої активності; сприяє позитивній мотивації щодо подальшого професійного та особистісного самовизначення. Ціннісні орієнтації – це найважливіші елементи структури особистості, що формуються в процесі засвоєння соціального досвіду та проявляються в цілях, ідеалах, переконаннях, уявленнях. Вони є фактором регуляції поведінки та взаємовідносин людини.

Система ціннісних орієнтацій виражає внутрішню основу відносин особистості до дійсності та створює змістовну сторону її спрямованості. Зумовлюючи лінію поведінки людини, її конкретні вчинки, ця система виступає в якості мотивів, тобто показує, в ім'я чого людина чинить так чи інакше, або проявляє бездіяльність; які цілі переслідує (моральні чи аморальні, з особистою вигодою чи з користю для суспільства). Тобто ціннісні орієнтації можуть бути каталізатором як позитивних вчинків (високоморальних), так і негативних (аморальних). Ціннісним орієнтаціям особистості притаманна характеристика проактивності. Тобто, поведінка людини виявляє залежність від прийняття конкретних рішень, особа приймає відповідальність за власне життя, спроможна підкоряти почуття цінностями за власним вибором, ініціює життєдіяльність і за неї відповідає. Ціннісні орієнтації, виконуючи селекційну функцію щодо напрямів діяльності людини, здійснюють відповідний вплив на функції цілепокладання, прогнозування, планування, самоорганізації, контролю і корекції поведінки, комунікації тощо. Зазначені функції безсумнівно притаманні правоохоронній діяльності військовослужбовців НГУ, що й визначає актуальну необхідність діагностики розвитку професійно-важливих якостей особистості, необхідних для ефективної реалізації цих функцій. Крім того, ціннісні орієнтації відіграють певну роль у детермінації мотивації через консолідацію спрямованості на життєві цілі, ідеали, прагнення тощо [1, с. 465–475].

Ціннісні орієнтації є однією з пріоритетних складових діяльності військовослужбовців НГУ при виконанні правоохоронних функцій. Також варто відмітити, що ціннісні орієнтації можна розглядати як важливий та потужний інструмент при створенні настрою військовослужбовців НГУ на високу ефективність професійної діяльності, високу якість службово-бойової діяльності.

Професійна поведінка, притаманна військовослужбовцям НГУ, повинна проходити через оцінку її відповідності системі внутрішніх (особистісних) та зовнішніх (людських) цінностей. Така поведінка вирізняється професійністю та успішністю. При цьому поняття «успішність професійної поведінки військовослужбовця НГУ», ґрунтуючись на соціальних цінностях, починає визначатися цінністю такої поведінки не тільки для військовослужбовця безпосередньо, але й для оточення. При цьому відбувається поєднання особистісного, корпоративного та загальносоціального рівнів як таких, що формують належну поведінку військовослужбовця НГУ.

Можна говорити про те, що під час діяльності військовослужбовця НГУ відбувається тісний зв'язок між діяльністю та ціннісними орієнтаціями самого працівника. Важливість ціннісних орієнтацій військовослужбовця НГУ для належного виконання ним професійних обов'язків пояснюється тим, що вони співвідносяться з категоріями норм та цінностей, а також нормативно-ціннісними системами, в яких провідне місце посідає професійна етика, що поєднує професійні стандарти реалізації правоохоронних функцій.

На формування ціннісних орієнтацій значно впливає професійна підготовка, практична діяльність, а також система норм, які утворюють етичні стандарти поведінки військовослужбовця НГУ. Ураховуючи те, що етичні норми за своєю сутністю є вираженням цінностей суспільства, можна стверджувати, що утворені зовнішньо ціннісні орієнтації військовослужбовця НГУ є результатом усвідомлення та практичного застосування ним етичних норм та стандартів. Окреслене дає підстави підсумувати, що (поєднуючись з етичними стандартами професійної діяльності) ціннісні орієнтації військовослужбовця НГУ формують самобутній аксіологічний вимір правоохоронної професійної діяльності [2, с. 68–73].

Вищий навчальний заклад здійснює істотний вплив на формування ціннісних орієнтацій, виконуючи функцію трансляції цінностей і залучаючи особистість до цінностей соціуму та культури майбутньої професії. Важливу роль при формуванні ціннісних орієнтацій військовослужбовців НГУ відіграє цикл соціально-гуманітарної підготовки. Соціально-гуманітарна підготовка – це неперервний процес, який включає комплекс організаційних, соціологічних, педагогічних, психологічних, інформаційно-пропагандистських, правових, культурно-просвітницьких, соціальних та індивідуальних заходів, які спрямовано на усвідомлення курсантами гуманітарної політики держави і системи цінностей. Тому вона сама по собі є соціально цінною як спосіб впровадження гуманістичного ставлення, формування світогляду та життєвої позиції, гармонійного розвитку, формування громадян-патріотів і фахівців

високого рівня, сприяє реалізації громадянських прав і свобод, гуманітарної політики держави.

Адекватний рівень соціально-гуманітарної підготовки дозволить вільно орієнтуватись у системі політичних, суспільних, громадських інститутів, а також реалізувати свої права, свободи і обов'язки. Суспільство формує запит на фахівців з високим розвитком пізнавальних здібностей, креативним мисленням, аналітичними здібностями, здатного до прояву ініціативи і самостійності, відповідальності, наполегливості у досягненні цілей. Соціально-гуманітарна підготовка в навчальному процесі дозволяє здійснювати науковий аналіз потреб і запитів суспільства, ефективно впроваджувати державну політику, удосконалювати методи і засоби навчання й управління [3, с. 507–510].

Модернізація військової її освіти означає необхідність професіоналізації та гуманізації освітнього середовища закладу вищої освіти, створення умов морального виховання офіцера, формування його загальної та професійної культури. Предмети соціально-гуманітарного циклу можуть сприяти формуванню особистої моральної культури курсанта, що безпосередньо впливає на загальну систему моральних цінностей при службі в майбутньому. Зміцнення морально-духовних якостей курсантів ВВНЗ освіти буде сприяти високій патріотичній позиції, що допомагає майбутнім офіцерам гідно виконувати обов'язок перед державою та народом.

Список використаних джерел:

1. Андросюк В. Г. Ціннісні орієнтації особистості як критерій інформаційної компетентності слідчого Національної поліції України. The 6 th International youth conference «*Perspectives science and education*» (December 14, 2018) SLOVO/WORD. С. 465-475.

2. Новіков М. М., Погрібний І. М. Роль ціннісних орієнтацій особи у формуванні аксіологічного виміру діяльності працівника Національної поліції України. *Юридичний бюлетень*. 2020. № 16. С. 68–73.

3. Духаніна Н. М., Лесик Г. В. Взаємозв'язок ціннісних орієнтацій молоді та соціально-гуманітарних дисциплін вузівського циклу. *Молодий вчений*. 2018. № 5(2). С. 507–510.

РОЛЬ І МІСЦЕ ГУМАНІТАРНИХ ТА ПРАВОВИХ ДИСЦИПЛІН В СИСТЕМІ ПІДГОТОВКИ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ

Формування гуманітарних цінностей є необхідним аспектом професійної підготовки військовослужбовців. Соціально-гуманітарні дисципліни відіграють важливу роль у розвитку особистості військовослужбовця, сприяючи високому рівню етичності, моралі та культурного розмаїття. Ці дисципліни вчать не лише історії, але й надають важливі уроки про важливість гідності та поваги до прав людини, що є невід'ємними складовими військової етики. Такий підхід сприяє формуванню військовослужбовців, які не лише ефективно виконують свої військові обов'язки, а й мають глибоке розуміння важливості гуманітарних цінностей в сучасному світі.

Вивчення історії допомагає розуміти контекст військових подій, філософія та етика розвивають моральні принципи, соціологія - розуміння соціальних взаємодій, а психологія підвищує психологічну стійкість. Мовознавство і комунікації розвивають навички ефективного спілкування, правознавство - розуміння правових аспектів військової служби, а література та мистецтво сприяють креативності і естетичному сприйняттю. Ці дисципліни взаємодіють, формуючи комплексні знання та навички, необхідні для успішної військової служби та взаємодії з різними соціокультурними середовищами.[1]

Також, важливим аспектом для військових є сприяння міжкультурній взаємодії. Студіювання соціальних дисциплін розширює світогляд військовослужбовців, допомагаючи їм краще розуміти та ефективно взаємодіяти з представниками різних культур. Знання правових аспектів міжнародних відносин сприяє спокійному вирішенню конфліктів та підтриманню стабільності на міжнародному рівні. Такий підхід допомагає військовим у встановленні конструктивного взаєморозуміння та співпраці з різними культурними групами.[2]

Соціальна адаптація та розвиток лідерських якостей є важливими аспектами для військовослужбовців. Вивчення соціології допомагає їм краще розуміти соціальні групи, з якими можуть зіштовхуватися під час служби. Психологія надає інструменти для ефективного управління стресом та власними емоціями. Комунікаційні навички важливі для побудови ефективних взаємин зі співробітниками та керівництвом.

Ці знання та навички стають невід'ємною частиною процесу адаптації до різних соціальних ситуацій. У випадку стресових чи несподіваних обставин, військовослужбовець, оснащений цими навичками, може краще впоратися з викликами та виконувати роль лідера, сприяючи ефективній роботі команди. Такий підхід до соціальної адаптації враховує не лише індивідуальні аспекти

військової служби, але й важливість колективного взаємодії та лідерства у вимогливих умовах.[1]

Правове забезпечення військових дій необхідно будується на глибокому знанні військовослужбовцями як міжнародного, так і внутрішнього права. Це важливо не лише для забезпечення ведення військових операцій у визначених рамках закону, але і для забезпечення поваги до прав людини в умовах конфліктів.

Знання міжнародного права дозволяє військовослужбовцям працювати в межах норм і стандартів, що регулюють міжнародні конфлікти та взаємовідносини. Це включає в себе засади Гаазького та Женевського конвенцій, які визначають права та обов'язки військових у час війни.

Внутрішнє право, у свою чергу, встановлює рамки для дій військовослужбовців на національному рівні та регулює їхні взаємовідносини з цивільним населенням. Це охоплює аспекти військового права, включаючи ведення війни згідно з законом, захист прав громадян та забезпечення правопорядку в областях військових дій.

Правове оснащення військовослужбовців стає гарантією того, що їхні дії відповідають етичним та юридичним стандартам, сприяючи виконанню завдань у рамках закону та забезпеченню захисту прав людини під час ведення війни.[3]

Глибоке вивчення гуманітарних наук відіграє значущу роль у формуванні військовослужбовців як професіоналів з високим ступенем моральності та дисципліни. Це не лише розширює їхні знання про суспільство, історію та культуру, але і сприяє розвитку етичних принципів, які є основою професійної етики військової служби.

Вивчення гуманітарних наук допомагає військовослужбовцям розуміти глибину моральних питань, пов'язаних із суспільством та їхнім власним професійним обов'язком. Це включає в себе етичні аспекти ведення війни, взаємодії з цивільним населенням, а також збереження гідності та поваги до прав людини в умовах військових конфліктів.

Високий рівень моральності та дисципліни, які формуються завдяки гуманітарним наукам, визначає професійну етику військовослужбовців і сприяє побудові довіри як у колективі, так і взаємодії з громадськістю. Це важливий елемент для створення ефективної та відповідальної військової сили, яка працює в інтересах безпеки та захисту загального добробуту.

Крім того, освоєння навичок ефективної комунікації та медіа-грамотності важливо для військовослужбовців, оскільки це сприяє успішному взаємодії з громадськістю. Володіння цими навичками дозволяє військовим ефективно спілкуватися з громадськістю, а також здійснювати належне висвітлення військових подій. Це сприяє забезпеченню взаєморозуміння та побудові позитивних відносин між військовослужбовцями та громадою.[2]

Підтримка морального та психічного здоров'я військовослужбовців може включати в себе вивчення гуманітарних дисциплін, де враховуються різні аспекти психології та соціальної роботи. Це сприяє наданню військовослужбовцям не лише поглиблених знань у своїй професійній галузі, але

і розвитку навичок самопізнання та емоційного інтелекту. Здатність розуміти власні емоції та ефективно управляти стресовими ситуаціями стає ключовим елементом підтримки психічного благополуччя в умовах військової служби. Такий підхід сприяє формуванню військовослужбовців, які не лише відзначаються високою професійною компетентністю, але й мають витримку та стійкість у вирішенні різноманітних життєвих викликів.[1]

Отже, соціально-гуманітарні і правові дисципліни грають ключову роль у формуванні повноцінної та відповідальної особистості військовослужбовця, а також сприяють ефективній взаємодії з громадськістю та дотриманню етичних стандартів у військовій діяльності.

Список використаних джерел:

1. Кучерявий А. Психологічна підготовка військовослужбовця в системі педагогічної діяльності військового лідера / А. Кучерявий // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Військово-спеціальні науки. - 2022. - Вип. 3. - С. 5-10. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VKNU_vsn_2022_3_3.

2. Петрухін В. С. Національна психологія військовослужбовця як об'єкт інформаційно-психологічного впливу / В. С. Петрухін, П. П. Черник // Військово-науковий вісник. - 2009. - Вип. 12. - С. 201-213. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vnv_2009_12_17.

3. Фальковський А. О. Міжнародне право та сучасні проблеми безпеки (аналіз поглядів Ю. Габермаса) / А. О. Фальковський // Актуальні проблеми держави і права. - 2005. - Вип. 25. - С. 30-33. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/apdp_2005_25_7.

Пантелєсва Олена Яковлївна
*старший викладач кафедри філології,
перекладу та стратегічних комунікацій
Національної академії Національної
гвардії України*

РОЛЬ ВИВЧЕННЯ ІНОЗЕМНИХ МОВ У ПСИХОЛОГІЧНІЙ ПІДГОТОВЦІ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ.

Вивчення іноземних мов відіграє ключову роль у психологічній підготовці військовослужбовців та має цілу низку психологічних переваг. Ось які аспекти психологічної підготовки воно може покращити:

Упевненість у собі: володіння іноземною мовою, підвищена впевненість у нормальному способі поведінки, що важливо для військовослужбовців, які працюють у багатомовних або інтернаціональних середовищах. Успішне оволодіння іноземною мовою зміцнює самооцінку, стимулює впевненість у своєму способі життя. Це важливо для військових, тому що забезпечує їхню здатність до навчання та освоєння нових навичок.

Розвиток культурної компетенції: вивчення мови часто супроводжується вивченням культури і традицій країни, що допомагає враховувати відмінності та глибше розуміння контексту операцій, сприяє кращому розумінню довкілля і не викликає культурний шок при переїзді або поводженні з іноземними партнерами.

Ефективна комунікація: володіння іноземною мовою сприяє спілкуванню з представниками народів, союзниками та іншими військовими. Це допомагає встановити кращі стосунки і забезпечити більш ефективну взаємодію.

Психологічна підготовка охоплює не тільки фізичну, а й розумову підготовку. Вивчення іноземних мов ефективно пом'якшує негативні психологічні аспекти, пов'язані з невизначеністю, стресом та ізоляцією в незнайомому середовищі.

Зниження стресу в незвичних умовах: знання мови може знизити стрес у ситуації, коли комунікація вимагає серйозності, в умовах, пов'язаних із незвичною обстановкою або необхідністю оперативно реагувати на виклики середовища, допомагаючи військовослужбовцям більш усвідомлено й ефективно реагувати на складні ситуації.

Адаптація до мінливих умов: військові операції часто передбачають роботу в різних країнах з різними мовами. Знання мови сприяє адаптації до нових умов і швидкому включенню в роботу.

Глибше розуміння середовища і ситуації: володіння мовою дає змогу отримати інформацію з перших кроків, що може бути дуже важливим визначити, де точність і своєчасність даних відіграють вирішальну роль.

Розвиток завзятості та наполегливості: навчання мови потребує часу та прогресу. Подолання навичок у процесі навчання сприяє розвитку наполегливості та завзятості, що важливо у військовій службі.

Знищення бар'єрів у спілкуванні: володіння іноземною мовою дає змогу військовослужбовцям легше спілкуватися з іноземцями та закордонними друзями. Це створює психологічно комфортне середовище для спілкування та створення стосунків.

Підготовка до різноманітних завдань: знання мови дає змогу краще зрозуміти й адаптуватися до умов роботи в країнах світу, що є важливим в умовах, коли військові операції можуть вимагати роботи в різних країнах і культурних контекстах.

Вивчення мов військовослужбовців є важливим аспектом їхнього професійного та психологічного розвитку, воно допомагає створити підґрунтя для поліпшення ситуації та адаптації в більш ефективних умовах та умовах служби.

Пасічник Володимир Іванович

доцент кафедри організації роботи з персоналом оперативного факультету Національної академії Національної гвардії України, кандидат психологічних наук, доцент

УДОСКОНАЛЕННЯ ЗМІСТУ ПРОФЕСІЙНО-ПСИХОЛОГІЧНОЇ ПІДГОТОВКИ ЯК ЗАСОБУ ФОРМУВАННЯ НЕОБХІДНИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ ОСОБОВОГО СКЛАДУ НГУ З НАДАННЯ ПЕРШОЇ ПСИХОЛОГІЧНОЇ ДОПОМОГИ В БОЙОВИХ УМОВАХ

Сучасна практика бойового застосування військових частин та підрозділів Національної гвардії України (НГУ), аналіз досвіду виконання завдань за призначенням особовим складом військових формувань під час антитерористичної операції, операції об'єднаних сил і в ході відсічі широкомасштабної збройної агресії російської федерації проти нашої держави свідчать про необхідність посилення уваги посадових осіб усіх рівнів до забезпечення надійності діяльності та психічного функціонування військовослужбовців в екстремальних умовах бойової діяльності. Одним з напрямів забезпечення професійної і функціональної надійності учасників бойових дій, а відповідно й зниження психогенних втрат особового складу, є реалізація якісної професійно-психологічної підготовки військовослужбовців до виконання бойових завдань. При цьому, як свідчить світовий бойовий досвід, професійно-психологічна підготовка має значний потенціал і щодо реалізації мети психологічної допомоги особовому складу в бойових умовах – підтримання та відновлення належного психічного функціонування військовослужбовців – учасників бойових дій.

Мета психологічної допомоги реалізується у єдиній системі психологічного забезпечення виконання завдань за призначенням військовими частинами та підрозділами НГУ. Тому чим вищим буде рівень професійно-психологічної підготовленості особового складу, тим нижчим буде рівень психічної дезадаптації військовослужбовців та психогенних психічних розладів у них. Тобто професійно-психологічна підготовка особового складу до виконання бойових завдань носить психопрофілактичний характер. І навпаки – якісна реалізація заходів психологічної допомоги особовому складу сприяє підвищенню рівня психічної стійкості і психологічної готовності військовослужбовців до виконання бойових завдань, а також попередженню зривів їх діяльності.

У результаті здійснення заходів професійно-психологічної підготовки учасників бойових дій має бути сформоване об'єктивне уявлення про характер і наслідки бойових стресових реакцій та персональну відповідальність за власний психічний стан і підтримання власної боєздатності у бойових умовах. Також військовослужбовці мають набути необхідних компетентностей, щоб бути здатним диференціювати найбільш вірогідні негативні психічні реакції та стани

у себе й інших військовослужбовців і надавати собі та їм адекватну першу (екстрену) психологічну допомогу (рівний-рівному). Адже за наявності значної вітальної загрози та впливу екстремальних стрес-факторів виконання бойових завдань не проходить безслідно для психічного здоров'я людини. Питання тільки в ступені важкості та часі виникнення психогенних розладів.

Проведені нами дослідження з використанням таких методів отримання дослідницької інформації як анкетування, інтерв'ю, бесіда, експертне опитування, вивчення наявного досвіду психологічного забезпечення бойових дій формувань НГУ та із залученням у якості носіїв необхідної інформації посадових осіб усієї вертикалі психологічної служби НГУ (від відділу психологічного забезпечення департаменту персоналу ГУ НГУ до психологів батальйонної ланки різних оперативно-територіальних об'єднань), офіцерів органів по роботі з особовим складом (від бригадної до ротної ланки), науково-педагогічних та наукових працівників НА НГУ – учасників бойових дій, а також командирів підрозділів, сержантського та рядового складу військових частин, які виконували бойові завдання, дозволили встановити наступне.

1. На теперішній час потребує змістовного удосконалення система професійно-психологічної підготовки, як засобу формування у військовослужбовців необхідних компетентностей щодо розпізнавання негативних психічних реакцій та станів, виконання заходів першої (екстреної) психологічної допомоги з урахуванням бойового досвіду, досвіду перебування військовослужбовців у полоні та оточенні, а також з використанням передових сучасних технологій посилення психічної стійкості особового складу, формування команд на етапах як бойового злагодження, так і відновлення стану боєздатності військовослужбовців після періоду ведення активних бойових дій.

2. Має місце недостатньо сформована компетентність більшості особового складу для здійснення самопомоги та надання адекватної першої психологічної допомоги іншим військовослужбовцям у бойових умовах (на першому рівні). Це стосується у першу чергу мобілізованих військовослужбовців, і як рядового складу, так, на жаль, і сержантів та офіцерів. Відповідні заняття з особовим складом проводяться на неналежному теоретико-методичному та організаційному рівні, немає системності та послідовності у процесі формування зазначених компетентностей. Посадові особи, на яких покладається проведення таких занять, не мають належно сформованих знань у сфері психологічної допомоги, відповідних методичних навичок, а відтак і мотивованості та здатності навчати підлеглих.

У зв'язку з зазначеним актуально постає завдання реалізації за допомогою усіх можливих організаційних форм професійно-психологічної підготовки належних кроків щодо подолання упередженого ставлення особового складу до здійснення заходів психологічного забезпечення, а також недооцінювання ролі психологічної складової у забезпеченні психічної стійкості та боєздатності військовослужбовців. При цьому значна роль має відводитись забезпеченню формування вірних уявлень керівного складу усіх рівнів щодо своєї безпосередньої причетності до вирішення питань збереження психічного

здоров'я підлеглих, глибокого усвідомлення його ролі та місця у системі психологічної допомоги особовому складу, а також відповідальності за сформованість належного рівня теоретичної, методичної та практичної підготовленості для реалізації зазначеної ролі і демонстрації зразковості у питаннях оволодіння прийомами першої психологічної допомоги та самопомоги.

Значиму роль у реалізації вказаного має відігравати й підвищення рівня професійної компетентності фахівців психологічної служби, оптимізація їх особистої професійної позиції у військовому колективі та здатності до взаємодії з іншими суб'єктами морально-психологічного забезпечення дій формувань НГУ, а також уміння навчити військовослужбовців і командирів усіх рівнів розпізнавати негативні психічні реакції та стани, натренувати їх виконувати заходи першої (екстреної) психологічної допомоги в ході занять з професійно-психологічної підготовки до участі в бойових діях.

Пенькова Наталя Євгенівна
доцент кафедри соціально-гуманітарних та правових дисциплін факультету забезпечення державної безпеки Київського інституту Національної гвардії України, кандидат психологічних наук, доцент

ЗАХИСТ ВІД ІНФОРМАЦІЙНО-ПСИХОЛОГІЧНОГО ВПЛИВУ РОСІЙСЬКОЇ ФЕДЕРАЦІЇ, ЯК ВАЖЛИВЕ ЗАВДАННЯ ПСИХОЛОГІЧНОЇ ПІДГОТОВКИ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ ГВАРДІЇ УКРАЇНИ

Сучасні методи психологічного впливу та маніпуляції свідомістю особистості і мас, сьогодні, під час повномасштабної війни, розвиваються з нечуваною швидкістю. Маніпуляція масовою свідомістю з малопомітного явища трансформувалась у надпотужну технологію, в інформаційну зброю, що досить вдало використовується російською федерацією. Ми бачимо як комунікація перетворюється на інформаційну атаку, в якій людині намагаються нав'язати певну позицію. У соціальних мережах виникають замкнуті комунікативні сфери, де одностороння подача інформації сприймається як єдино правильна. Це ж, в свою чергу, сприяє масштабному поширенню конспірології та недовіри до влади. Стрімкої популярності набирають вузькі спеціалізовані ЗМІ, де інформація подається тенденційно та емоційно [3. с. 133].

Цілеспрямовані інформаційні атаки здійснюються на військовослужбовців, що є вкрай небезпечним. Мета держави агресора очевидна – трансформувати, а інколи і сформувати політичні погляди, переконання та цінності захисників України, підірвати їх бойовий дух. Зрозуміло, що захист від інформаційно-психологічного впливу російської федерації важливе завдання, що реалізується в межах психологічної підготовки військовослужбовців НГУ.

Кожен військовослужбовець повинен розуміти, що інформаційні технології отримують доступ до свідомості особистості через емоції та цікавість. Нажаль, емоції, майже завжди, домінують над фактами.

Існують багато міфів про те як захиститися від інформаційно-психологічного впливу як-то впевненість в тому, що коли людина читає «правильні ЗМІ» на неї не можливо здійснити інформаційно-психологічну атаку. Це не так. Звичайно, читання медіа з високими стандартами об'єктивності значно зменшує ризик прочитати фейк чи зіштовхнутися з маніпуляцією, однак, не треба забувати, що медіа є всього лише ретрансляторами інформації. Тому, коли сама по собі інформація є фейком чи маніпуляцією – медіа навряд чи зможе уникнути цього. Інший міф стверджує, що освіченою людиною не можливо маніпулювати, але це теж не вірно. Ми вже казали про те що інформаційні технології мають

справу з емоційною сферою особистості, тому навіть дуже освічені люди легко стають об'єктами інформаційно-психологічної маніпуляції.

Для того щоб захистити себе під час інформаційно-психологічної війни кожен військовослужбовець повинен знати основні правила захисту своєї свідомості, а саме:

- сприймаючи будь яку інформацію намагайтесь тримати власні емоції під контролем;
- не поспішайте з висновками, а тим паче з діями;
- намагайтесь зменшити кількість отриманої інформації.

Використання цих простих правил дозволить значно знизити ризик стати жертвою інформаційно-психологічної атаки.

Список використаних джерел:

1. Гроссман Д; Крістенсен Л. Бій: Психологія і фізіологія війни в часи війни та миру// Львів «Астролябія». 2023. 720 с
2. Дем'яненко В. Інформаційна гігієна в епоху «пост-правди» // *Молодий вчений*. Вип. 9.1 (49.1) . – Київ, 2017. – С. 215-221.
3. Свідерська О. Теоретико-методологічні аспекти симулятивної масової політичної поведінки // *Вісник Львівського університету. Серія філос.-політолог. студії*. Вип. 9. – Львів, 2017. – С. 128-135.

ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ ВІДНОСИН ДОВІРИ У ВІЙСЬКОВИХ ПІДРОЗДІЛАХ

Динаміка розвитку довіри залежить від багатьох факторів, серед яких можна виокремити особистісно-суб'єктивні, що визначаються особливостями суб'єкта довіри, та об'єктивно-ситуаційні, під якими будемо розуміти умови зовнішнього середовища та фактори конкретної ситуації. Безумовно, при дослідженні міжособистісної довіри висхідними вважаються особистісно-суб'єктивні фактори. Разом з тим, не слід залишати поза увагою специфіку умов взаємодії, яка визначає контекст формування довірливих стосунків [2].

У структурі довіри між військовослужбовцями військового підрозділу наявні три основні компоненти: когнітивний, емоційний та поведінковий. Основою когнітивного компонента є безпосередні знання й уявлення про іншого військовослужбовця на основі спільного досвіду взаємодії. Емоційний компонент полягає в емоційному оцінюванні, виявленні приязні, прихильності. Поведінковий компонент проявляється у реальній поведінці іншого військовослужбовця, його готовності до довірчих дій [1].

У рамках одновимірного підходу, існує три підходи до прогнозованого базового рівня довіри (рівень довіри в момент часу). Нульова довіра означає, що довіра починається з нуля і розвивається з часом. Військовослужбовці швидко вирішують, довіряти чи не довіряти іншій людині. У більшості випадків вважається, що вони відмовляються від переконань, що інший не заслуговує на довіру.

Якщо військовослужбовець вирішує довіряти іншій людині і якщо початковою довірою не зловживають, він буде більш схильним до довіри в майбутньому спілкуванні. Якщо ж довірою зловживають, військовослужбовець буде демонструвати діаметрально протилежну поведінку. Початковий позитивний рівень довіри зростає, і дослідники стверджують, що навіть на початку стосунків військовослужбовці можуть відчувати надзвичайно високий рівень довіри. Висока початкова довіра ґрунтується на особистісних факторах (схильність довіряти іншим загалом), інституційних структурах (гарантують захист від недовірливих дій з боку інших), когнітивних процесах (швидко обробляють інформацію і роблять початкові судження / формують початкові враження) [3].

Відповідно формування довіри між військовослужбовцями відбувається на трьох етапах:

1. Довіра, що базується на розрахунках. На першому рівні ґрунтується на забезпеченні послідовності поведінки. Військовослужбовці будуть робити те, що

обіцяють, побоюючись наслідків невиконання очікуваних дій (чітких, можливих і ймовірних). Цей рівень характеризується нестійкістю.

2. Довіра, заснована на знаннях. Другий рівень базується на передбачуваності іншої особи. Ключовими процесами є регулярне спілкування. На цьому рівні довіра будується на інформації, а не на покараннях / винагородах. Довіра зміцнюється, навіть якщо інший не заслуговує на довіру, оскільки негідну поведінку можна передбачити.

3. Довіра на основі ідентифікації. Останній рівень довіри базується на ідентифікації з бажаннями та намірами іншого військовослужбовця [3].

Взаємні бойові дії та події створюють спільний досвід, що може зміцнювати довіру між військовослужбовцями. Наприклад, коли вони разом проходять складні тренування, проживають екстремальні ситуації або виконують спільні місії, це сприяє формуванню спільного розуміння та взаємної підтримки. Такий спільний досвід роблять військовослужбовців більш злагодженими та відкритими один до одного. Військовослужбовці повинні довіряти один одному в умовах високого ризику та стресу. Надійність та відповідальність є ключовими чинниками у формуванні довіри. Наприклад, коли військовослужбовець виконує свої обов'язки та здійснює з високою точністю і надійністю, це підвищує довіру інших військовослужбовців до нього. Коли кожен військовослужбовець відповідає за свої дії та дотримується зобов'язань, це створює атмосферу довіри всередині підрозділу.

У військових підрозділах важливо мати відчуття спільної відповідальності та підтримку своїх товаришів. Коли військовослужбовці відчувають, що вони можуть розраховувати один на одного і що отримають підтримку в складних ситуаціях, це зміцнює довіру і сприяє формуванню єдиної команди. Наприклад, коли один військовослужбовець надає допомогу або захищає іншого під час бойових дій, це сприяє формуванню взаємної довіри. Чесність і прозорість у взаєминах між військовослужбовцями важливі для формування довіри. Коли люди відверто спілкуються між собою, поділяють інформацію та думки, це допомагає уникнути непорозуміння і створює основу для довіри. Наприклад, коли військовослужбовці відкрито розмовляють про свої відчуття, страхи чи сумніви, це сприяє формуванню довіри та розумінню між ними.

Отже, побудова та розвиток довіри у військових підрозділах є надзвичайно важливим завданням. Це створює основу для ефективної взаємодії, сприяє безпеці та підвищує шанси на досягнення поставлених цілей. Зазначені фактори можуть сприяти формуванню довіри між військовослужбовцями у військових підрозділах під час бойових умов. Вони створюють основу для співпраці, взаєморозуміння та підтримки, що допомагає підрозділу працювати як єдина команда і досягати спільних цілей.

Список використаних джерел:

1. Лисенко Д. П. Психологічні особливості розвитку довіри в системі взаємин «командир – підлеглий» у бойових умовах. Дис.... ст. доктора філософії, 053, Київ, 2021. 220 с.

2. Лисенко Д. П. Соціально-психологічні особливості відносин довіри у військових підрозділах за умов субординації. Вісник Національного університету оборони України. 2019. № 1. С. 61–65.

3. Miao Q., Newman A., Huang X. The impact of participative leadership on job performance and organizational citizenship behavior: Distinguishing between the mediating effects of affective and cognitive trust. *The International Journal of Human Resource Management*, 2014, №25, P. 2796–2810.

Полуніна Лілія Валентинівна
доцент кафедри правового
забезпечення діяльності НГУ
Київського інституту
Національної гвардії України,
кандидат юридичних наук,
доцент

ПИТАННЯ ПРАВОВОГО ВИХОВАННЯ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ ГВАРДІЇ УКРАЇНИ

Реформування соціального устрою, економічного устрою, політичної системи суспільства в цілому та військових формувань і правоохоронних органів вимагають від державних вищих військових навчальних закладів необхідності формування адекватної системи правового виховання майбутніх офіцерів, яка б відповідала новій структурі та пріоритетним завданням держави.

Для успішної адаптації та загального розвитку суспільства необхідно йти шляхом підвищення правової культури, якості освіти, моральної та фізичної підготовки військовослужбовців. Подальше існування та розвиток особистості військовослужбовця в нашій державі неможливий без системних заходів, спрямованих на розвиток загальнокультурних компонентів у змісті правової освіти, орієнтованих на удосконалення професійної підготовки спеціаліста.

Варто зазначити, що метою правового виховання у державному вищому військовому навчальному закладі є формування високого професійного рівня правової свідомості та правової культури курсантів, що забезпечить бездоганне дотримання ними нормативно-правових актів різної юридичної сили як під час безпосереднього виконання службових обов'язків, так і у повсякденному житті, прищеплення їм почуття особистої відповідальності.

Визначимо завдання правового виховання військовослужбовців НГУ: 1) формування почуття справедливості і нетерпимості до правопорушень, а також 2) формування непохитної стійкості до унеможливлення вчинення ними кримінальних правопорушень.

Пріоритетними завданнями у галузі правового виховання військовослужбовців НГУ є завдання із формуванням системи правових знань, що дозволяють не тільки успішно виконувати покладені на них обов'язки, а й аналізувати, давати правову оцінку явищам і подіям, що відбуваються у світі, ґрунтуючись на базових принципах та аксіомах права; формування цілісного уявлення про право та законодавство; формування позитивного відношення до права; формування системи поглядів, що визначають свідомий вибір правомірної, соціально-активної поведінки; надання правовому вихованню цілісного, інтегрального характеру із взаємопов'язаності з майбутньою військово-професійною діяльністю. У зв'язку із цим виникає необхідність пошуку нових ефективних підходів до правового виховання.

Незнання законів – істотний недолік. Звичайно, одна тільки обізнаність в галузі чинного законодавства не здатна, як свідчить практика і спеціальні наукові дослідження, забезпечити високий рівень правосвідомості і правової культури загалом. Незнання законів зовсім не звільняє людину від відповідальності за їх порушення [1].

Залежно від рівня професійної підготовки правові знання військовослужбовців НГУ можна класифікувати за такими типами: 1) Правові знання безсистемні, військовослужбовці розуміють правові положення неглибоко, поверхнево, мають помилкове чи хибне уявлення про зміст деяких статей законів, статутів. 2) Формальні правові знання. Військовослужбовці у конкретній життєвій чи службовій ситуації не можуть застосовувати, використовувати певне правове положення для вирішення життєвих питань, існує багато недоліків їх правової підготовки. 3) Аналітичні правові знання. Для військовослужбовців, які ними володіють, характерними є вміння аналізувати свої вчинки та вчинки товаришів, співвідносити їх характер і наслідки з вимогами положень законів і статутів, але вони пасивно відносяться до правової самоосвіти як засобу розширення правового світогляду. 4) Активні правові знання. Військовослужбовці керуються ними у своїх стосунках з товаришами, командирами. Вони позитивно відносяться до процесу поглиблення своїх правових знань, приймають правові рішення у складних, конфліктних ситуаціях. 5) Правові знання, які відповідають цьому рівню, виражаються в зразковій військовій дисципліні військовослужбовців, сумлінному виконанні ними службових обов'язків, є прикладом підтримання статутного порядку [2].

У теорії та практиці правового виховання педагогами та дослідниками сформулювалися різні умови, які сприяють формуванню правосвідомості та правової культури військовослужбовців.

На нашу думку необхідно виокремити наступні педагогічні умови, які сприяють підвищенню ефективності правового виховання військовослужбовців НГУ: інтенсифікація процесу правового навчання курсантів з використанням електронних навчальних посібників та автоматизованих систем навчання і контролю знань; здійснення правового виховання з урахуванням технологій ситуативних задач (завдань); забезпечення практичної спрямованості правового виховання військовослужбовців; здійснення правових впливів у всіх видах діяльності військовослужбовців.

Отже, можна зробити висновок, що виховання професійної правосвідомості у військовослужбовців НГУ передбачає глибоке знання законодавства, норм права, переконаність у необхідності їх дотримання, вміння користуватися всією сукупністю правових засобів під час виконання службових обов'язків у межах компетенції, встановленої законом та іншими правовими актами.

Список використаних джерел:

1. О. Сивак, В. Дурач. Виховання правової культури військовослужбовців – невідкладне завдання кадрової політики у Збройних силах України. URL: https://vlp.com.ua/files/15_66.pdf.

2. Кравченко О. І. Критерії, показники та рівні сформованості інформаційно-комунікаційної культури майбутніх офіцерів Збройних Сил України. *Збірник наукових праць Національної академії Державної прикордонної служби України. Серія : педагогічні науки*. Хмельницький : вид-во НАДПСУ, 2019. № 2(17). С. 178–189.

3. Кравченко О. І. Формування інформаційно-комунікаційної культури майбутніх офіцерів Збройних сил України у процесі професійної підготовки: дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04. / Приватний вищий навчальний заклад «Міжрегіональна Академія управління персоналом», Київ, 2020. 269 с.

Полуніна Надія Євгеніївна
здобувачка вищої освіти
Київського університету права
НАН України м. Київ

Науковий керівник:
Лаговська Наталія Валеріївна
доцент кафедри міжнародного
права та галузевих правових
дисциплін
Київського університету права
НАН України м. Київ
кандидат юридичних наук, доцент

ПСИХОЛОГІЧНА ПІДГОТОВКА ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ

Професійна діяльність військовослужбовців часто пов'язана з дією різноманітних екстремальних факторів, які висувають підвищені вимоги до їх особистісних і психологічних якостей.

Екстремальні ситуації досягають свого піку під час участі військовослужбовців у бойових діях, виконання бойових завдань в умовах реальної небезпеки для життя та безпосереднього контакту з противником. Сучасні бойові дії характеризуються надзвичайно активними та небезпечними бойовими ситуаціями.

Здатність витримувати такі високі нервово-психічні навантаження військовослужбовцями та підрозділом у цілому набуваються під час спеціальної підготовки, невід'ємною частиною якої є психологічна підготовка.

Під час проходження психологічної підготовки у військовослужбовців гостро постає проблема контролю та подолання страху в реальних бойових умовах, оскільки він є неконтрольованим. Тому, з одного боку, бойові дії спровокують виникнення страху, а з іншого боку, висувають високі вимоги до вміння контролювати страх.

Основна реакція військовослужбовців на бойові дії – бойовий стрес. Організм активно адаптується в умовах бойової обстановки. Включається напруженість механізмів саморегуляції, формується пристосувальна поведінка для дій в небезпечних умовах. Екстремальна стресова ситуація – суворе та жорстоке випробування на міцність всіх психічних і фізичних можливостей. Кожний може зіткнутися з тим, чого не розуміє, відчувати те, що раніше ніколи не відчував. Переживання кожної людини індивідуальні, специфічні. Проте, є немало спільного в тих реакціях, якими людина відповідає на небезпеку, необхідність знищувати противника, брак часу й інформації та інші несприятливі чинники. В діапазоні негативних переживань перед боєм і в бою в стані стресу особливе місце займає страх, який є емоцією, що виникає в стані загрози біологічному або соціальному існуванню людини, спрямованою на джерело реальної або уявної небезпеки [1].

Психологічна підготовка – цілісний і організований процес формування у військовослужбовців психічної стійкості і психологічної готовності до дій у бою, у складних і небезпечних умовах, в обстановці, яка різко змінюється, під час тривалої нервово-психологічної напруги, подолання труднощів, пов'язаних із виконанням військового обов'язку як у воєнний, так і у мирний час.

1. Психологічна підготовка особового складу організовується і проводиться з метою досягнення військовослужбовцями, підрозділами здатності витримувати високі нервово-психічні навантаження та ефективно діяти за призначенням при виконанні бойових завдань.

2. Метою психологічної підготовки є формування в особового складу психічної стійкості та психологічної готовності до бою (виконання завдань за призначенням).

3. Основними завданнями психологічної підготовки є: формування у військовослужбовців психологічної стійкості до психотравмуючих чинників сучасних бойових дій, а саме підвищення психологічної стійкості військовослужбовців через подолання страху смерті;

4. Навчання особового складу методам самодіагностування, саморегуляції, самодопомоги, взаємодопомоги для попередження деструктивних наслідків від виникнення страху смерті [2, с. 27].

Сутністю психологічної підготовки є формування психологічної готовності і стійкості; перетворення чинників бою в знайомі, звичні, очікувані (адаптування); оволодіння військовослужбовцями необхідними знаннями у подоланні психологічних навантажень; розвиток у особового складу здатності швидко перебудувуватись відповідно до обставин [3, с. 15].

Психологічна стійкість – здатність особи підтримувати необхідний рівень психологічної готовності протягом визначеного часу у конкретних умовах обстановки та швидко відновлювати свій психоемоційний стан після екстремальних (кризових) ситуацій.

Зміст психологічних якостей, що формуються, тісно пов'язаний із характером тих труднощів, які долають у ході виконання бойового завдання [3].

Управління психічним станом військовослужбовців здійснюється командирами всіх рівнів на основі інформації та прийняття конкретних рішень про поведінку підлеглих у бою та ставлення до виконання бойових завдань, аналізу реакцій особового складу на діалог про бойову обстановку, управління психічним станом.

Здатність військовослужбовця виконати своє завдання так, як він уміє (виявити бойову майстерність), залежить, перш за все, від внутрішніх чинників: переконань людини; її здатності ефективно діяти в ситуаціях небезпеки, раптовості, невизначеності, дефіциту часу; емоційного стану військовослужбовця на даний момент часу; стану його здоров'я тощо. Сукупність всіх цих чинників отримала назву «психологічна готовність».

Психологічна готовність військовослужбовця до бою – це один із основних компонентів готовності підрозділу до негайних бойових дій. Вона включає в себе: по-перше, усвідомлення військовослужбовцем відповідальності

за долю Батьківщини, рідних, близьких; упевненість у собі, своїх товаришах, бойовій техніці і зброї, по-друге, бажання боротьби, прагнення випробувати себе, подолати свої слабкості, добитися перемоги над противником.

Психологічна готовність – це взаємопов’язана система мотиваційних чинників, вольових ресурсів, а також професійної компетенції і витривалості особового складу, що забезпечує реалізацію ним поставлених завдань.

Основними ознаками психологічної готовності військовослужбовця до бою є: відсутність метушливості або замкнутості, обачлива, рівна поведінка; чітке, безпомилкове виконання наказів і команд; нормальний фізіологічний стан (частота пульсу, дихання, колір обличчя тощо).

Виділяють три рівні стану психологічної готовності до бою: низький, середній і високий.

Низький рівень виявляється в тому, що військовослужбовець неупевнений в собі, у нього відсутнє прагнення до протиборства, він нерішучий, зайве метушливий або замкнутий, припускається помилок під час виконання простих команд.

Для середнього рівня характерне поєднання упевненості в собі і інших з недостатнім прагненням до протиборства і рішучих дій. Військовослужбовець припускається незначних помилок під час виконання команд, його фізіологічний стан близький до норми.

Високий рівень відрізняють бажання боротьби, відсутність сумнівів, прагнення випробувати себе, добитися перемоги над противником. На такому рівні психологічної готовності військовослужбовець довго перебувати не може. Спрацьовують захисні механізми психіки людини [3].

Отже, психологічна підготовка військовослужбовців має стати дієвим інструментом формування адаптованості та психологічної стійкості до різних стресових ситуацій військової служби; підтримувати високу активність та бойовий дух військовослужбовців; демонструвати бойову злагодженість, взаємодопомогу, взаємовиручку особового складу на основі набутих професійних знань, умінь та навичок. Застосування методів психологічної підготовки має йти в ногу з часом, враховувати наявний та передовий досвід, тенденції нових засобів сучасного збройного конфлікту.

Список використаних джерел:

1. Психологічна підготовка та саморегуляція військовослужбовця. URL: <https://sprotyvg7.com.ua/lesson/psixologichna-pidgotovka-ta-samoregulyaciya>.
2. Теорія і практика управління страхом в умовах бойових дій: методичний посібник / О. М. Кокур, В. М. Мороз, І. О. Пішко, Н. С. Лозінська. Київ: «Центр учбової літератури», 2023. 92 с.
3. Організація психологічної підготовки у Збройних Силах України: методичний посібник / За редакцією генерал-майора В. Клочкова. Київ: «Центр учбової літератури», 2023. 325 с.

Посмітна Вікторія Віталіївна,
*професор кафедри мовної підготовки
Київського інституту Національної
гвардії України, кандидат філологічних
наук, доцент*

ПІДГОТОВКА ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ НГУ ДО КОМУНІКАТИВНОЇ ВЗАЄМОДІЇ З МЕДІА ТА ГРОМАДСЬКІСТЮ В СУЧАСНИХ УМОВАХ ІНФОРМАЦІЙНІЙ ВІЙНИ

Стрімке зростання рівня інформатизації суспільства у воєнних умовах спричиняє посилення загрози інформаційної агресії, посилення дезінформації та ворожої пропаганди. У зв'язку з цим виникає проблема пошуку ефективних способів протидії негативному інформаційному впливу. Особливо небезпечним в інформаційній війні є застосування медійних комунікативних можливостей проти силових структур. І українські захисники сьогодні виявилися втягнутими не тільки у відкрите збройне протистояння, а й у протистояння інформаційне. Тому військовим правоохоронцям сьогодні важливо вміти ефективно протидіяти викликам інформаційної війни, знаходити шляхи ефективної взаємодії з медіа та громадськістю. І такі вміння важливо формувати у майбутніх офіцерів НГУ під час навчання у військовому закладі.

Ураховуючи добре досліджені вже цілі та можливості інформаційної війни, засоби здійснення інформаційної агресії в медіапросторі та рівень її небезпеки [1; 2; 3; 4; 6 та ін.], необхідно усвідомлювати важливість комунікативної протидії самих військовослужбовців викликам інформаційної війни, оскільки сьогодні вона створює підґрунтя для ворожнечі і конфліктів у суспільстві. Основними напрямками комунікативної протидії інформаційним загрозам вважаємо взаємодію військових правоохоронців із медіа та громадськістю.

Мета цього дослідження – визначення способів ефективної комунікативної взаємодії військовослужбовців НГУ з медіа та громадськістю в сучасних умовах інформаційної агресії.

Сьогодні зростає публічність силових структур, а отже, збільшується потреба в їх ефективній комунікації з громадськістю. Медіа відіграють у цьому важливу роль. Проте журналісти можуть не усвідомлювати рівня своєї відповідальності за оприлюднювану інформацію, їхні репортажі можуть ґрунтуватися на неперевірених свідченнях і містити необережні характеристики, що може спричинити розпалюванні конфліктів у суспільстві. А у воєнних умовах недостатньо виважена інформація чи недостатньо коректне формулювання стануть легким предметом маніпулювання ворожих ЗМІ в їхній інформаційній агресії проти нашої країни.

У визначенні оптимальних комунікативних способів протидії викликам інформаційної агресії важливо враховувати:

а) основні цілі мас-медіа – формування громадської думки, поширення певних ідей, оприлюднення важливої інформації, контролювання влади та держструктур, відстоювання прав громадян;

б) комунікативні можливості мас-медіа – швидкість поширення інформації, висвітлення суб'єктивних думок, популяризування певних ідей, здійснення впливу на будь-яку ситуацію, здатність впливати на емоційну сферу [5, с. 124].

На основі виявлених цілей та можливостей медіа, а також з урахуванням потенційної інформаційної загрози визначаємо **основні способи ефективної комунікативної взаємодії військовослужбовців НГУ з медіа та громадськістю:**

застосування комунікативної стратегії взаємодії у спілкуванні з журналістами та громадськістю;

регулярне оприлюднення інформації про службово-бойову діяльність, спрямування зусиль на формування громадської підтримки та довіри;

застосування стратегій формування позитивного іміджу силових структур за допомогою повідомлень про героїчні вчинки силовиків і факти допомоги громадянам;

своєчасне реагування на гучні події, пов'язані з діяльністю силових структур, оперативне надання коментарів;

просвітницька діяльність із метою підвищення рівня безпеки громадян;

уважність та обережність у наведенні фактів і формулюванні узагальнень;

чітке визначення меж дозволеного / недозволеного для оприлюднення в медіа та у спілкуванні з громадськістю;

обґрунтування неможливості оприлюднення певної інформації інтересами національної безпеки;

готовність до незручних, провокативних запитань із боку представників медіа та громадськості.

В умовах інформаційної війни силові структури мають передусім виконувати функцію ретельного аналізування інформації, оскільки безпека – це їхня відповідальність. Задля інформаційної безпеки необхідно контролювати матеріали, що оприлюднюються в медіа, та не уникати спілкування з журналістами та представниками громадськості. Медіа допомагають сформувати думку, зробити вибір, і військовим правоохоронцям важливо усвідомити, що співпраця з ними – це можливість надати суспільству достовірну, збалансовану, актуальну інформацію про свою діяльність, і надати її в такому обсязі, щоб це не загрожувало національній безпеці. Ефективність інформаційної боротьби залежить від активного та відповідального підходу силових структур до комунікативної взаємодії з суспільством.

Професійна комунікативна компетентність офіцера-правоохоронця передбачає оволодіння способами ефективної комунікативної взаємодії з медіа та громадськістю, визначення особливостей досягнення ефективності такої взаємодії у виконанні конкретних завдань НГУ в конкретних умовах із різними комунікантами. Отже, існує необхідність підготовки майбутніх офіцерів до такої

комунікативної взаємодії у процесі опанування ними гуманітарних і юридичних дисциплін у вищому військовому закладі освіти.

Список використаних джерел:

1. Горбань Ю.О. Інформаційна війна проти України та засоби її ведення. *Вісник Національної академії державного управління при Президентові України*. 2015. № 1. С. 136–141.

2. Карашук А.Я. Інформація, інформаційні продукти, дискурс. *Актуальні проблеми управління інформаційною безпекою держави* : зб. тез наук. доп. наук.-практ. конф. Київ : Нац. акад. СБУ, 2019. С. 55–57.

3. Лизанчук В.В. Антиукраїнська інформаційна агресія в телерадіопросторі Росії та України. *Наукові записки Інституту журналістики* : науковий збірник / за ред. В.В. Різуна. Київ : КНУ імені Тараса Шевченка, 2014. Том 56. Липень – вересень. С. 13–21.

4. Пелепейченко Л.М. Стратегічні комунікації силових структур України в сучасному соціальному контексті. *Інформаційна безпека людини, суспільства, держави*. Київ : Нац. акад. СБУ, 2017. № 1. С. 34–41.

5. Посмітна В.В. Комунікативні стратегії та тактики мас-медійного дискурсу в аспекті потенційної загрози деструктивного мовного впливу. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Філологія* : зб. наук. праць. Одеса : МГУ, 2019. № 39, том 3. С. 123–126.

6. Почепцов Г.Г. Від покемонів до гібридних війн: нові комунікативні технології XXI століття : монографія. Київ : Видавн. дім «Києво-Могилянська академія», 2017. 260 с.

Радченко Юлія Вікторівна
*здобувачка вищої освіти Київського
університету права НАН України*
Науковий керівник:
Лаговська Наталія Валеріївна
*доцент кафедри міжнародного права
та галузевих правових
дисциплін Київського університету
права НАН України,
кандидат юридичних наук, доцент*

КОМПЕТЕНТНИЙ ПІДХІД В ПІДГОТОВЦІ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ ГВАРДІЇ УКРАЇНИ

Сьогодні, в контексті сучасних геополітичних реалій, де Україна стикається з різноманітними загрозами та викликами на міжнародному рівні, національна безпека та обороноздатність стають невід'ємною складовою збереження суверенітету та стабільності країни. Це означає, що Національна гвардія України будучи військовим формуванням з правоохоронними функціями, несе на собі відповідальність за широкий спектр завдань в області безпеки та правопорядку [4]. Таке розмаїття завдань вимагає від військовослужбовців Національної гвардії високого рівня професійної підготовки та компетентності.

В діяльності військовослужбовців НГУ в будь-якому випадку виникає потреба в реалізації правових норм. Юридичні аспекти набирають свого значення при взаємодії забезпечуючих служб, відділів кадрів, стройових відділів та інших підрозділів. Проте, не завжди військовослужбовцям надаються необхідні знання в юридичних питаннях для змоги вирішувати правові завдання. Саме тому компетентність спеціалізованих структурних підрозділів, які фокусуються на наданні правової підтримки у відповідності до чинного законодавства, стає надзвичайно важливою. Військовослужбовців необхідно наділити не лише технічними та тактичними знаннями, але й достатньою гуманітарною та правовою компетентністю та практичними навичками для ефективного виконання своїх обов'язків.

Необхідність високого рівня юридичної підготовки військовослужбовців обумовлена складністю завдань, які стоять перед Національною гвардією України. Вони повинні бути здатними правильно застосовувати законодавство, дотримуватися норм правопорядку та забезпечувати законні інтереси у відповідності до вимог чинного законодавства. Україна, беручи на себе зобов'язання відповідно до підписаних та ратифікованих міжнародних договорів щодо міжнародного гуманітарного права, активно впроваджує та виконує норми цього правового положення, тому це зобов'язання охоплює й військовослужбовців НГУ [2]. З початку повномасштабного вторгнення в

Україну, фахівці юридичної служби та їхні помічники відіграють ключову роль в якості юридичних радників командирів військових частин НГУ.

Для того, щоб здійснювати всі ці функції, керівник підрозділу постає перед рядом ключових завдань, що визначають його роль у забезпеченні компетентної підготовки військовослужбовців. Це включає в себе керування всією діяльністю підпорядкованого підрозділу та взяття на себе відповідальності за їх виконання. Здатність визначати загальну стратегію та приймати рішення для удосконалення діяльності стає важливим аспектом керівництва [1, с.108].

Компетентний підхід виявляється не лише в чіткому розумінні функціональних обов'язків особового складу, але й у володінні здатністю контролювати їх ефективно та своєчасне виконання. Забезпечення умов для виявлення ініціативи підлеглими та взяття на себе відповідальності за цей процес є необхідною частиною керівника. Важливість стратегічного мислення та раціонального використання ресурсів виражається через призначення та розстановку сил і засобів під час ускладнення оперативного стану. Такий компетентний підхід до підготовки військовослужбовців в Національній гвардії України визначає стандарт високої професійної якості та дозволяє забезпечити оптимальну реакцію на сучасні виклики та загрози.

Отже, високий рівень юридичної компетентності військовослужбовців Національної гвардії України стає фундаментальним елементом забезпечення безпеки та правопорядку в країні. Повноваження керівників Національної гвардії включають в себе створення ефективної системи навчання, що охоплює не лише фізичні, але й гуманітарні аспекти, таким чином гарантує повноцінну підготовку військовослужбовців.

Список використаних джерел:

1. Професіографія службово-бойової діяльності військовослужбовців Національної гвардії України : монографія / за ред. І.І. Приходько, Я.В. Мацегора, О.С. Колесніченко, Н.В. Юр'єва. Харків: НА НГУ, 2021. 152 с.

2. Імплементация норм міжнародного гуманітарного права щодо захисту культурних цінностей до законодавства України: стан та окремі питання. *Юридична газета*: веб-сайт URL: <https://yur-gazeta.com/publications/practice/mizhnarodne-pravo-investiciyi/implementaciya-norm-mizhnarodnogo-gumanitarnogo-prava-shchodo-zahistu-kulturnih-cinnostey--do-zakono.html> (дата звернення: 28.11.2023).

3. Про затвердження Загального положення про юридичну службу міністерства, іншого органу виконавчої влади, державного підприємства, установи та організації: Постанова Кабінету Міністрів України від 26 листопада 2008 р. № 1040. Редакція від 31.05.2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1040-2008-%D0%BF#Text> (дата звернення: 28.11.2023).

4. Про Національну гвардію України: Закон України від 13.04.2014 року № 876-VII. Редакція від 02.08.2023. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/876-18#Text> (дата звернення: 28.11.2023).

Сайдалімова Наталія Анатоліївна
логопед-дефектолог, дитячий
психолог, магістерка,
Міський центр комплексної
реабілітації
для дітей та осіб з інвалідністю

«ПОВЕРНЕННЯ». СІМЕЙНА РЕАБІЛІТАЦІЯ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ, ПІД ЧАС АДАПТАЦІЇ У РОДИННОМУ КОЛІ

Проблема сімейної реабілітації для військовослужбовців, під час адаптації у родинному колі полягає в тому, що діяльність військового психолога в роботі із сім'ями військовослужбовців представлена в науковій літературі доволі фрагментарно й не є системно стрижневою [1].

Наукову проблематику реабілітаційної роботи з військовослужбовцями досліджують українські (В. Алещенко, О. Караман, В. Лесков, М. Маслова, Н. Олексюк, Н. Пономаренко, О. Савченко, В. Турбан, О. Хміляр та ін.) і зарубіжні дослідники (L. Calhoun (Л. Калхун), D. Hall (В. Холл), D. Kishbaugh (Д. Кишбог), R. Laufer (Р. Лауфер), R. Skurfield (Р. Скурфілд), С. Williams (С. Вільямс), J. Wilson (Дж. Вілсон) тощо) [4].

Специфіка служби військовослужбовців полягає в необхідності виконання професійних обов'язків в умовах, ускладнених впливом емоційних і фізичних стресових факторів, пов'язаних із бойовими діями, в зв'язку з чим вони можуть бути віднесені до групи ризику розвитку соціально-психологічної дезадаптації. Виконання складних бойових завдань у військовослужбовців, як правило, супроводжується зниженням психологічних резервів організму, призводить до порушень життєдіяльності, несприятливих особистісних змін, які в подальшому негативно позначаються на загальному стані здоров'я, працездатності, стосунках з оточуючими тощо [2].

Водночас для військової людини, яка виконує завдання за призначенням, сім'я (дружина, діти) або батьківська родина інколи чи не єдиний ресурс його психоемоційного та соціального відновлення, сенс його життя, його самопожертви заради Батьківщини. Своєчасне психологічне втручання, консультація, сімейна корекція з боку психолога іноді може бути єдиним шансом для військовослужбовця щодо стабілізації його психоемоційного стану й, відповідно, ефективною профілактикою в подоланні стресу, суїцидальних думок, адиктивної поведінки, алкогольної та наркотичної залежності.

С. Міщук зосередив увагу на роботі з сім'ями військовослужбовців, метою якої є вирішення соціальних проблем сімей військовослужбовців, збереження і розвиток соціальних функцій сім'ї, відновлення фізичних і психічних сил військовослужбовців, коригування особистісних настанов щодо адаптації до нових умов життя, допомога в професійній адаптації учасників бойових дій [3].

Він наголосив, що визначальним фактором, який впливає на емоційний стан людини, психіку, фізичний стан та діяльність, є сім'я. Сьогодні сім'ї захисників стикаються з безліччю проблем різного характеру. Зокрема, через нестачу знань, культури, особистісних особливостей членів сім'ї і ряду інших чинників виникають різні типи реагування, а відповідно і поведінки. Цей момент, як правило, супроводжується потрясіннями, призводить близьких до стресового стану, викликає почуття розгубленості і безпорадності. Різка зміна соціального статусу і матеріального становища сім'ї, тяжкий психологічний стан голови родини не можуть не позначитися на всіх її членах [1].

Військовослужбовці Збройних Сил України, які брали участь у бойових діях, вимагають підвищеної соціальної уваги, організації системи комплексної реабілітації.

Аналіз наукових досліджень змісту реабілітаційної роботи з учасниками бойових дій щодо їх відновлення після виконання завдань за призначенням свідчить про складність такої роботи й необхідність комплексних зусиль з її організації медиків, соціальних працівників, психологів, членів родини [4].

Важливим аспектом цієї реабілітації є робота із сім'єю та близькими військовослужбовців.

Надзвичайно важливі для психосоціальної адаптації та відновлення психотравмованих військовослужбовців є їхні взаємини в родині.

У сім'ях бійців може відбуватися безліч деструктивних процесів: виникає проблема «випалювання душі» й тоді залишається здатність тільки воювати, втрачається людська мирна звичка спілкуватися з дружиною, просто говорити їй хороші слова, радіти спілкуванню із сім'єю, гуляти з дитиною в парку, як наслідок, розлучення в сім'ї через неможливість перебування в сімейному колі.

Психологічна робота з сім'ями учасників бойових дій може містити в собі два аспекти:

- а) роботу з ними як з одним із найбільш важливих і значущих чинників психореабілітації та психологічної допомоги для осіб, що повернулися з війни;
- б) надання безпосередньої психологічної допомоги самим членам сімей військовослужбовців, що воювали [2].

Варто зазначити, що саме недостатність сімейного дозвілля основна маса вказує на причину розриву стосунків, що може вказувати на недостатній рівень задоволеності потреб військовослужбовців саме в цій сфері, а звідси й у особистісному відновленні.

Останнім часом спостерігається інтенсивне впровадження нових методів і технологій діагностики, лікування, корекції та профілактики стресових впливів у процес комплексної реабілітації військовослужбовців, які були учасниками бойових дій. Однак, незважаючи на збільшення вітчизняних і зарубіжних досліджень, присвячених цій проблемі, все ще відчувається її недостатня розробленість із позицій ідей соціальної педагогіки і соціальної роботи, без використання яких повноцінна реабілітація військовослужбовців-учасників бойових дій буде малоефективною [3].

Отже, дуже важливим є надавання соціально-психологічної допомоги не тільки колишньому військовослужбовцю або ветерану «гарячих точок», а й усім його близьким – батькам, дружині, дітям. Саме тому робота психолога з усією родиною є надзвичайно актуальною для позитивної адаптації самого військовослужбовця і всієї родини як до умов несення військової служби, так і до мирних умов життєдіяльності.

Список використаних джерел

1. Буряк О.О., Гіневський М.І., Катеруша Г.Л. Соціальна адаптація військовослужбовців. Збірник наукових праць Харківського університету Повітряних Сил. Харків : Харківський університет Повітряних Сил імені Івана Кожедуба, 2015. Вип. 2 (43). 212 с.

2. Мельник А.П. Психологічна реабілітація військовослужбовців, що перебували в умовах бойових дій. Актуальні проблеми соціології, психології, педагогіки. 2015. № 4. С. 100–105.

3. Лесков В.О. Соціально-психологічна реабілітація військовослужбовців із районів військових конфліктів : автореф. дис. ... канд. психол. наук : 19.00.09 «Психологія діяльності в особливих умовах». Хмельницький, 2008. 22 с.

4. Тополь О.В. Соціально-психологічна реабілітація учасників антитерористичної операції. *Вісник Чернігівського національного педагогічного університету. Серія «Педагогічні науки»*. 2015. Вип. 124. С. 230–233.

Саган Віталій Володимирович

курсант курсу №2 факультету службово-бойової діяльності Київського інституту Національної гвардії України

Пенькова Наталя Євгенівна

доцент кафедри соціально-гуманітарних та правових дисциплін факультету забезпечення державної безпеки Київського інституту Національної гвардії України, кандидат психологічних наук, доцент

РЕКОМЕНДАЦІЇ ПО ВДОСКОНАЛЕННЮ ПСИХОЛОГІЧНОЇ ПІДГОТОВКИ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ ГВАРДІЇ УКРАЇНИ ЩОДО ПІДВИЩЕННЯ ПСИХОЛОГІЧНОЇ ГОТОВНОСТІ ДО СЛУЖБОВО-БОЙОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УМОВАХ ВІЙНИ

Готовність до дій в екстремальних ситуаціях, якою є ведення бойових дій – це обов’язок кожного військовослужбовця Національної гвардії України.

Психологічна готовність до дій в умовах війни виникає за умови сформованості необхідних установок та мотивів, наявності професійної компетенції та досвіду коли психічні процеси і властивості особистості забезпечують ефективне здійснення службово-бойової діяльності в цих умовах. Найбільш важливу роль у цьому відіграють мотивація обов’язку та професійна витривалість.

Готовність до діяльності в екстремальних ситуаціях розвивається і зміцнюється завдяки професійним знанням, умінням і навичкам, удосконаленню професійної майстерності. У напрямках підвищення рівня психологічної готовності військовослужбовця до успішного виконання своїх обов’язків визначальним є формування психологічних і психофізіологічних передумов успішності службово-бойової діяльності в умовах війни.

Іншим напрямом, пов’язаним із психологічною готовністю, є управління поведінкою під час службово-бойової діяльності під час війни. Це забезпечує найраціональніше використання своїх фізичних та психічних ресурсів для вирішення службових завдань. Коли виникає питання про те, наскільки військовослужбовець здатний керувати своєю поведінкою, здебільшого мається на увазі подолання розгубленості, вміння уникати стресового стану, якщо навіть для цього створюються об’єктивні умови. Це, безумовно, важлива частина питання, але справа не лише в цьому. Дійсно, кожен військовослужбовець залежно від властивих йому індивідуально-психологічних особливостей податливий, чутливий до деяких спрямованих дій. На одного пригнічення діє, що призводить до виникнення стресу; другий не виносить дефіциту часу; третій не має достатньо сил, аби стримувати збудження, що охоплює його; четвертий відчуває крайні страждання при виконанні монотонної роботи, наприклад, чергування на блокпостах, або нових, незвичних та ризиконебезпечних

обов'язків.

Теоретичне та емпіричне вивчення цієї проблематиці доводить, що підготовкою до дій, пов'язаних із ризиком і небезпекою, потрібно займатися, як правило, поступово, враховуючи при цьому особисті якості, знання, уміння та навички військовослужбовця [1-5]. Невиправданий оптимістичний настрій у деяких випадках переходить у страх і невпевненість. Успішне виконання важких ризиконебезпечних завдань досягається тільки поступовими й обережними підходами до них. Прагнення відразу добитися потрібної поведінки не завжди дає очікуваний результат. Якщо військовослужбовець професійно витривалий, він легше долає психологічні наслідки невдач і зривів. Що ж до військовослужбовця Національної гвардії України з недостатньо загартованою волею, вразливого, емоційного, то заходи його психологічної підготовки необхідно планувати від простих завдань до більш складніших.

В екстремальних ситуаціях відбувається перебудова спонукальних, регуляторних функцій психіки, здійснюється її перехід на новий рівень активності. Цей процес залежить від готовності військовослужбовця до діяльності в таких ситуаціях. Зміст і структура психологічної готовності визначаються вимогами діяльності до психічних процесів, станів, досвіду, знань, навичок і вмінь військовослужбовців Національної гвардії України. Виявлення психологічних форм реакцій і механізмів поведінки в екстремальних ситуаціях, співвідношення і взаємозв'язки готовності з установкою, стресом, встановлення психологічних особливостей готовності до деяких складних видів діяльності дозволили підійти до конкретного вирішення питань, що визначають ефективність процесу формування психологічної готовності у військовослужбовців Національної гвардії України.

Отже, засоби і прийоми підтримки та зміцнення цільової психологічної готовності мають індивідуальний характер. Один із засобів підтримки готовності полягає у створенні зовнішніх умов, що забезпечують найбільшу ефективність діяльності військовослужбовців Національної гвардії України.

Усі перелічені особливості необхідно враховувати при розробленні заходів психологічної підготовки. Вони відпрацьовуються на заняттях із фізичної, вогневої, тактичної підготовки особового складу та в ході занять з курсу психологічної підготовки. Основною метою психологічної підготовки є формування та підвищення рівня психологічної готовності військовослужбовців Національної гвардії України, забезпечення успішного подолання ними психологічних проблем, що виникають при виконанні службово-бойових завдань в умовах війни.

Список використаних джерел:

1. Артем'єв, В. О. Стан страху та його роль у правоохоронній діяльності працівників ОВС [Текст] : автореф. дис. ... канд. психол. наук : 19.00.06 / В. О. Артем'єв. – Х., 2003. – 20 с.
2. Артюшин, Л. М. Праця в особливих умовах [Текст] : монографія / Л. М. Артюшин, С. П. Мосов, О. Р. Охременко. – К. : Хімджест, 2004. – 96 с.

3. Аршава, І. Ф. Емоційна стійкість людини та її діагностика [Текст] : автореф. дис. ... д-ра психол. наук : 19.00.02 / І. Ф. Аршава. – К., 2007. – 38 с.
4. Блінов, О. А. Формування емоційної стійкості у військовослужбовців аеромобільних військ під час повітряно-десантної підготовки [Текст] : автореф. дис. ... канд. психол. наук : 19.00.09 / О. А. Блінов. – К., 1999. – 19 с.
5. Бойко, О. В. Технологія формування психологічної готовності майбутніх магістрів військово-соціального управління до виконання функцій керівників-лідерів [Текст] / О. В. Бойко // Військова освіта : зб. наук. пр. – К. : Наук.-метод. центр військової освіти МОН України, 2004. – № 14. – С.126–135.

Стадник Степан Петрович

курсант курсу №2 факультету службово-бойової діяльності Київського інституту Національної гвардії України

Кондратюк-Антонова Тетяна Вячеславівна

професор кафедри соціально-гуманітарних та правових дисциплін факультету забезпечення державної безпеки Київського інституту Національної гвардії України, кандидат філософських наук, доцент

ВІЙСЬКОВО-СОЦІАЛЬНА РОБОТА ТА ЇЇ ЗНАЧЕННЯ ДЛЯ РОЗВИТКУ НАЦІОНАЛЬНОЇ ГВАРДІЇ УКРАЇНИ

Військова соціальна робота є інтегральним різновидом соціальної роботи і військового управління, щодо останнього, то конкретно – військового виховання, роботи з гуманітарних питань. Ця нерозривність, та єдність регламентуються методологічною основою соціальної роботи – системним уявленням про суспільство, його цілісністю, розумінням закономірностей, що впливають із взаємодії та взаємозалежності суспільства і людини, людини і природи.

Військово-соціальну роботу у Збройних Силах України можна визначити як комплекс цілеспрямованих заходів щодо створення необхідних соціальних і правових умов для успішного виконання особовим складом покладених завдань шляхом дотримання встановлених законами, військовими статутами та іншими нормативно-правовими актами прав і свобод, реалізації його потреб та інтересів, врахування та застосування норм міжнародного гуманітарного права, зміцнення військової дисципліни, організованості та правопорядку. Головною метою військово-соціальної роботи є утвердження особистості військовослужбовця, працівника Збройних Сил як найвищої соціальної цінності, забезпечення його прав і свобод, духовного і фізичного здоров'я; задоволення соціально-економічних потреб та інтересів персоналу Збройних Сил. Її досягнення передбачає вирішення цілої низки основних завдань, серед яких найважливішими є: своєчасне та повне забезпечення військовослужбовців належним матеріальним добробутом, усіма видами постачання; чітка організація служби й побуту всіх категорій особового складу, що надає необхідні можливості для професійної самореалізації, підвищення ними власного загально-освітнього та культурного рівнів, забезпечує повноцінний відпочинок, нормальне сімейне життя; сумлінне дотримання принципу соціальної справедливості, гарантованого захисту кожного військовослужбовця від грубощів, свавілля, попрання його законних прав і власної гідності; забезпечення високого рейтингу служіння Вітчизні, всебічної захищеності соціальної активності через громадську думку.

До основних напрямів військово-соціальної роботи належать такі: соціальний захист, соціальний супровід, соціальна реабілітація військовослужбовців, їх соціальна реадаптація; формування військовому середовищі атмосфери гуманності, взаємної поваги, товариської допомоги, чутливого ставлення один до даного; формування високої соціальної впевненості та самостійності у військовослужбовців і членів їхніх сімей, цивільного персоналу, що опинилися у скрутних життєвих ситуаціях; формування у них здатності до власної життєтворчості через надання їм умінь та навичок, запобігання соціальних проблем або більш ефективного їх вирішення.

По змісту і спрямованості заходів військово-соціальної роботи має досить складну структуру. До її основних складових відносяться: грошове забезпечення військовослужбовців та пенсійне забезпечення осіб, звільнених з військової служби; продовольче та речове забезпечення військовослужбовців; охорона здоров'я військовослужбовців, осіб, звільнених з військової служби і членів їх сімей; житлове питання; обов'язкове державне страхування військовослужбовців та компенсаційні виплати; реалізація конституційного права військовослужбовців та членів їх сімей на свободу совісті та віросповідання; соціальний захист найбільш уразливих груп військовослужбовців, осіб, звільнених з військової служби і членів їх сімей (інваліди, літні ветерани, сім'ї загиблих військовослужбовців, багатодітні сім'ї, «чорнобильці» тощо), військовослужбовців, які, мають особливі заслуги перед державою (учасники бойових дій, ветерани війни й військової служби та ін.); соціально-професійна адаптація військовослужбовців, звільнених з військової служби.

Реалізація завдань військово-соціальної роботи включає три види діяльності: базисна – вдосконалення нормативно-правової бази соціально-правового забезпечення військовослужбовців та членів їх сімей; організаторська – діяльність командирів (начальників), посадовців осіб органів військового управління, фахівців морально-психологічного забезпечення щодо організації заходів соціально-психологічної реабілітації; практична діяльність – застосування форм і методів соціально-психологічної реабілітації спрямованих на її аналіз, прогнозування, планування, надання допомоги, пропозицій тощо.

Організація військово-соціальної роботи полягає у визначенні функціонально пов'язаних завдань, суб'єктів (сил), засобів та плануванні заходів для створення необхідних умов щодо задоволення соціальних потреб об'єктів впливу і забезпечення їх нормальної життєдіяльності, сумлінного ставлення до виконання службових обов'язків та виконання покладених на них завдань.

Соціальна робота з військовослужбовцями, ветеранами та членами їхніх сімей стає все більш актуальною сьогодні в Україні. Історія знає багато фактів допомоги, підтримки, соціального захисту людини, що присвятила себе благородній справі – боронити рідну землю, свій народ. Військовослужбовець, як і будь-який інший звичайний громадянин, теж потребує і уваги, і допомоги, і захисту. Тим паче в наш час, коли соціальна напруженість не спадає, коли не покращується матеріальний стан армійців, коли для багатьох зникає житейська

перспектива, коли багато хто стоїть перед болючим питанням – а що далі? Значно загострилися соціальні проблеми членів родин військовиків, також громадян, що звільнені з військової служби. Багато хто в цей час втрачає суспільні перспективи, змінюється соціальний статус людей, ламаються звичні життєві стереотипи, цінності, виникають неабиякі нетрадиційні, незвичайні труднощі. Самій людині стає важко справлятися з цими труднощами. Необхідність вирішення соціальних проблем різних категорій потребуючих – військовослужбовців та, безумовно, всіх, кого певним чином чіпає військова служба, обумовлює розвиток та вдосконалення розгалуженої системи соціальної роботи.

Після початку повномасштабного вторгнення, організація соціальної роботи з військовослужбовцями стала одним з найбільш актуальних питань. Для вирішення соціально-побутових проблем, були внесені зміни до наказу Міністерства оборони, що стосується бюджету. Додатково до всіх існуючих виплат, були передбачені матеріальні допомоги для забезпечення соціально-побутових потреб. Крім того, було збільшено суми окремих видів виплат і призначено додаткову винагороду.

Водночас, слід зазначити, що організація та здійснення військово-соціальної роботи у військових частинах, військових комісаріатах і територіальних центрах комплектування та соціальної підтримки має ряд проблемних питань, основними з яких є наступні: відсутність єдиного органу в Збройних Силах України, який би здійснював контроль та координацію за практичною реалізацією соціальної підтримки військовослужбовців та членів їх сімей; перебування структур морально-психологічного забезпечення Збройних Сил України на етапі кардинальної трансформації у відповідності до стандартів роботи з персоналом в арміях країн НАТО; у територіальних центрах комплектування та соціальної підтримки залишається недостатнім рівень знань та вмінь реалізації механізмів нової системи обслуговування, надання сервісних послуг щодо соціального і правового захисту військовослужбовців, військовозобов'язаних, осіб, звільнених з військової служби та членів їхніх сімей; невідповідність кваліфікаційним вимогам окремих соціальних працівників, призначених на посади соціологів територіальних центрів комплектування та соціальної підтримки державних службовців; неповне розуміння специфіки напрямків та завдань здійснення заходів соціальної роботи у військовому середовищі цивільними соціальними працівниками, відмінностей їхньої діяльності від психологів чи інших соціальних працівників загального профілю; відсутність в державі стандартів здійснення соціальної роботи з військовослужбовцями, ветеранами та членами їхніх сімей, розробка яких покладалась на професійні асоціації соціальних працівників, які на сьогодні в Україні вже не діють; відсутність програм підготовки військових соціальних працівників у вищих навчальних закладах та цивільних навчальних закладах.

Отже, організація соціальної роботи з військовослужбовцями полягає у визначенні функціонально пов'язаних завдань, суб'єктів, засобів та плануванні заходів для створення необхідних умов щодо задоволення соціальних потреб

об'єктів впливу і забезпечення їх нормальної життєдіяльності, сумлінного ставлення до виконання службових обов'язків та виконання покладених на них завдань. Організацію соціальної роботи з військовослужбовцями регламентують: законодавчі акти, укази і розпорядження Президента, постанови Уряду, накази та директиви Міністра Оборони України. В основу нових підходів організації військово-соціальної роботи в центрах соціальної підтримки покладено принцип виявлення найбільш соціально уражених категорій осіб та надання їм у взаємодії з органами державної влади, місцевого самоврядування та недержавними організаціями відповідної адресної допомоги. Особливо цей вид роботи з військовослужбовцями НГУ актуалізується сьогодні в умовах військових дій, що точаться на території нашої країни. Ефективність військово-соціальної роботи нині є запорукою нашого потужного сектору безпеки та оборони, котрий потребує адекватного ставлення до інтересів військовиків та формування у них відданості інтересам захисту держави.

Список використаних джерел:

1. Особливості військової соціальної роботи з різними категоріями клієнтів. URL: https://ela.kpi.ua/bitstream/123456789/4875/1/11%20-%201_9_%20-%2022.pdf
2. Соціальний статус, престиж та імідж збройних сил: проблеми та шляхи їх розв'язання URL: <file:///C:/Users/DELL/Downloads/sotsialniy-status-prestizh-ta-imidzh-zbroynih-sil-problemi-ta-shlyahi-yih-rozv-yazannya.pdf>
3. Соціологія у правоохоронній діяльності: теоретичні та прикладні аспекти URL: <https://dspace.univd.edu.ua/server/api/core/bitstreams/bfc5900f-fea5-4732-b89d-9bc40f515a83/content>
4. Як думає армія? Про градус настроїв у нашому окопі. URL: <https://armyinform.com.ua/2021/12/30/yak-dumaye-armiya-pro-gradus-nastroyiv-u-nashomu-okopi/>
5. Окреме доручення Міністра оборони України № 2683 від 1 лютого 2023 року. URL : <https://social.mil.gov.ua/wp-content/uploads/2023/06/2683z.pdf>

Тютіна Анна Романівна

курсантка четвертого курсу факультету підготовки фахівців для підрозділів поліції Луганського навчально-наукового інституту імені Е.О. Дідоренка Донецького державного університету внутрішніх справ

Науковий керівник:

Кривонос Максим Васильович

доцент кафедри поліцейської діяльності Луганського навчально-наукового інституту імені Е.О. Дідоренка Донецького державного університету внутрішніх справ, кандидат юридичних наук, доцент

АКТУАЛЬНІ АСПЕКТИ ПСИХОЛОГІЧНОЇ ПІДГОТОВКИ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ НГУ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ В УКРАЇНІ

Психологічна підготовка військовослужбовців Національної гвардії України (далі – НГУ) під час відсічі та стримування збройної агресії РФ проти нашої держави є надзвичайно важливим й актуальним завданням, оскільки її основним призначенням є підготовка співробітників відомства до успішного подолання психологічних труднощів службової діяльності, які виникають або можуть виникнути при виконанні завдань із забезпечення безпеки і порядку в умовах воєнного стану.

У зв'язку із вищевикладеним метою цих тез є висвітлення окремих найбільш актуальних, на наш погляд, аспектів психологічної підготовки військовослужбовців НГУ в умовах воєнного стану в Україні, врахування яких сприятиме оптимальній підготовці до виконання покладених на них бойових завдань та підвищенню їх психологічної стійкості.

Під час несення служби в умовах воєнного стану військовослужбовці НГУ стикаються з необхідністю виконання складних та ризикованих завдань, від результатів яких залежить не тільки їх життя, а також і життя багатьох людей. В умовах постійного стресу та небезпеки для життя та здоров'я особовий склад НГУ повинен бути готовим до виконання своїх обов'язків, зберігаючи при цьому високий рівень психічної стійкості. Робота в умовах різного роду загроз, безумовно впливає як на фізичне, так і психічне здоров'я, та може призвести до саморуйнування, ізоляції, депресії та суїцидальних спроб. У цьому зв'язку особливо актуальним постає питання психологічної підготовки військовослужбовців НГУ та постійної психологічної підтримки.

Психологічна підготовка – це тривалий процес, який розпочинається під час первинної професійної підготовки та продовжується протягом усієї професійної кар'єри. Вона допомагає забезпечити готовність кожного військовослужбовця до роботи в екстремальних ситуаціях, включаючи воєнний

стан. Під час таких умов важливо мати психологічну стійкість для виконання службових обов'язків [1, с. 226].

Під час воєнного стану військовослужбовці НГУ можуть стикатися з різними психологічними труднощами, такими як:

- *емоційний стрес*, під яким ми розуміємо значні ризики, небезпеку та велику відповідальність;

- *паніка місцевого населення*. Знаходячись у окремих районах, де тривають активні бойові дії, може виникнути паніка серед населення. У таких ситуаціях військовослужбовці повинні діяти як стабілізуючий фактор;

- *психічна напруга*, що виникає через те, що у військовослужбовців під час виконання їх обов'язків може виникати виснаженість та перевантаження.

Психологічна стійкість включає в себе поняття «психологічна надійність», яка передбачає певні характеристики:

- впевненість у власних здібностях та діях;

- готовність до виконання службових обов'язків у надзвичайних умовах;

- вміння керувати власними емоціями та приймати незалежні рішення.

Усе вище перераховане є важливим для військовослужбовців у період їх підготовки до виконання різних за змістом і складністю бойових завдань.

Варто навести деякі основні аспекти, які, на наш погляд, допоможуть психологічно підготувати та підтримати військовослужбовців НГУ в такий важкий період.

Багато військовослужбовців можуть відчувати стрес та психологічне виснаження. Через продовжений період виконання бойових завдань їх організм та психологічний стан виснажується. Задля того щоб це попередити ми пропонуємо розробити програми психологічної підтримки та навчання, щоб допомогти їм ефективно впоратися зі стресом та травмами. Проведення спеціальних психологічних тренінгів може допомогти та морально налаштувати військовослужбовців на виконання специфічних завдань в умовах воєнного стану. Проведення різного роду тренінгів та симуляційних вправ є важливою частиною підготовки військовослужбовців, допомагає відпрацювати набуті навички та підвищити їхню ефективність, а також зберегти психологічну стійкість.

Також, на нашу думку, доцільно впроваджувати ефективні програми соціально-психологічної підтримки сімей військовослужбовців. Їх сім'ї також страждають від стресу та невизначеності, переживаючи за своїх рідних, які боронять нашу державу, а тому теж потребують уваги.

Психологічне забезпечення повинно бути постійною дією, яка піддавалася б моніторингу та оцінці щодо її ефективності. Регулярний аналіз психологічного стану військовослужбовців та коригування програм є важливими етапами у забезпеченні їхнього добробуту [2, с. 17].

Відтак, психологічна підготовка військовослужбовців НГУ під час воєнного стану повинна бути більш розвинена, адже вони охороняють нас від ворога, захищають нашу країну та заслуговують на підтримку. Психологічна підготовка вимагає системного та комплексного підходу для збереження

фізичного та психічного здоров'я військовослужбовців, забезпечення ефективності їхньої діяльності та спроможності до виконання бойових завдань. Важливо та слушно проводити тематичні лекції та семінари з військовослужбовцями НГУ для підтримки їх психологічного здоров'я, наприклад, як поводити себе в стресових ситуаціях та заспокоювати себе та інших людей під час надзвичайних подій.

Список використаних джерел:

1. Швець Д.В. Психічна стійкість працівника поліції як основа готовності до службової діяльності в екстремальних ситуаціях. Особистість, суспільство, закон: психологічні проблеми та шляхи їх розв'язання: тези доп. Міжнар. наук.-практ. конф., присвяченої пам'яті проф. С. П. Бочарової (м. Харків, 30 берез. 2017 р.) / МВС України, Харк. нац. ун-т внутр. Справ; Ін-т психології ім. Г. С. Костюка Нац. акад. пед. наук України; Консультативна місія Європейського Союзу в Україні. Харків: ХНУВС, 2017. С. 226-229.

2. Психологічна та фізична готовність особистості до дій в екстремальних ситуаціях: практичний посібник / В.П. Остапович, В.Г. Бабенко, Л.А. Кирієнко; за ред. В.О. Криволапчука. Київ : ДНДІ МВС України, 2016. 84 с.

Тучак Володимир Романович

курсант курсу №2 факультету службово-бойової діяльності Київського інституту Національної гвардії України

Кондратюк-Антонова Тетяна Вячеславівна

професор кафедри соціально-гуманітарних та правових дисциплін факультету забезпечення державної безпеки Київського інституту Національної гвардії України, кандидат філософських наук, доцент

СТРАТЕГІЧНІ КОМУНІКАЦІЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ ГВАРДІЇ УКРАЇНИ У СУЧАСНИХ УМОВАХ

Сьогодні тема стратегічних комунікацій Національній гвардії України постає дуже важливою у контексті сучасного військового зіткнення та військових дій на території нашої країни, які характеризуються не тільки зіткненням на полі бою з ворогом, а і використанням кіберзброї в умовах інформаційної, гібридної війни. Цей тип конфлікту передбачає кампанії з дезінформації, пропаганду, кібератаки та інші форми невійськових дій. Стратегічні комунікації відіграють вирішальну роль у формуванні громадської думки, управлінні інформаційними потоками, протидії дезінформації та впливі на поведінку ворога. Стратегічна комунікація у Національній гвардії України є важливою для формування довіри з боку громадськості, посилення легітимності сил безпеки та оборони, виховання культури прозорості та підзвітності [1].

Дослідження ролі і значення стратегічних комунікацій у Національній гвардії України забезпечує комплексне розуміння сутності стратегічних комунікацій, їх значення у протидії дезінформації та формуванні громадської думки.

В межах даної роботи було зроблено спробу аналізу поглядів та підходів різних науковців до визначення поняття «стратегічні комунікації» та визначення їх особливостей [2, 3, 4]; розгляд Доктрини Національної гвардії України, її ключових моментів, таких як: цілі та завдання стратегічної комунікації, її складових [1].

Для досягнення поставленої мети використано низку загальнонаукових методів: аналіз наукової літератури, історичний аналіз, компаративний аналіз підходів до стратегічної комунікації в різних військових структурах.

Питання стратегічних комунікацій в секторі безпеки та оборони активно досліджується у працях А. Баровської, Д. Дубова, Д. Золотухіна, І. Іжутової, Л. Компанцевої, Ю. Лапутіної, Р. Марутян, Г. Почепцова, Т. Сивак, М. Шклярчук та інших дослідників.

Стратегічні комунікації – це спланований і скоординований підхід до формування та впливу на суспільне сприйняття, ставлення та поведінку щодо організації, об'єднання чи певної проблеми. Суть стратегічних комунікацій полягає в розробці чіткого та переконливого повідомлення, яке резонує з

цільовою аудиторією, викликає довіру та зрештою досягає бажаного результату. Стратегічні комунікації використовуються в різних сферах, зокрема у військовій, для просування позитивного іміджу, протидії дезінформації та досягнення певних інтересів.

Стратегічні комунікації керуються чіткою та конкретною метою, ціллю чи завданням та спрямовані на певну аудиторію. Обов'язковою характеристикою є координація та інтеграція різних комунікаційних тактик і каналів для забезпечення послідовного та узгодженого повідомлення. Сьогодні, коли події розвиваються надзвичайно динамічно, стратегічні комунікації повинні швидко пристосовуватися до нових обставин, бути гнучкими.

Актуальними для стратегічних комунікацій стали проблеми поширення дезінформації, відстеження і реагування на онлайн-повідомлення у режимі реального часу. Це викликає активне використання моніторингу та аналізу соціальних мереж, взаємодію із зацікавленими сторонами та розробку планів стратегічної комунікації у кризових ситуаціях для реагування на негативний або шкідливий контент.

Національна гвардія України використовує стратегічні комунікації для активної взаємодії зі ЗМІ та онлайн-простором, активно демонструє не лише свої досягнення, а й умови, в яких працюють її бійці.

Веб-сайт Національної гвардії є повним зібранням інформації з усіх соціальних мереж, що забезпечує централізований доступ громадськості до важливих оновлень та інформації. Загалом використання різноманітних платформ соціальних медіа та веб-сайту дозволяє Національній гвардії ефективно взаємодіяти з аудиторією та створювати підтримку своєї діяльності.

Ефективно використовуючи соціальні медіа та Інтернет, а також за підтримки прес-центру та команд, які створюють контент, Національна гвардія має змогу поширювати обізнаність серед громадян про її діяльність.

Згадка про НГУ часто з'являється в новинах. Національна гвардія бере активну участь у зміцненні оборони, безпеки та стабільності в країні, виконуючи складні службово-бойові завдання в умовах сучасного воєнного стану. У зв'язку з цим у багатьох новинних інтернет-ресурсах є спеціальні розділи для висвітлення діяльності Національної гвардії, що дозволяє громадськості бути в курсі останніх подій організації.

Представники Нацгвардії надають ЗМІ коментарі, оцінку та думки щодо різних ситуацій. Це свідчить про відкритість і готовність до спілкування та ведення змістовного діалогу. Досягнення Нацгвардії не обмежуються лише бойовими діями, оскільки організація бере участь також у різних гуманітарних заходах та ініціативах.

Таким чином, стратегічні комунікації відіграють важливу роль у підвищенні ефективності Національної гвардії України в сучасних складних умовах забезпечення державної безпеки. Національна гвардія України, використовуючи новітні засоби комунікації (соціальні мережі, інтернет-платформи, власний веб-сайт), зміцнює довіру серед громадськості, успішно просуває свої місії, цілі та ідеї.

Актуальність даної проблематики полягає в тому, що стратегічні комунікації Національній гвардії України в сучасних умовах сприяють підвищенню рівня інформаційної безпеки, зміцненню довіри громадськості та формуванню позитивного іміджу нацгвардійців. Оскільки комунікації продовжують розвиватися, то і Концепція стратегічних комунікацій Національної гвардії України, безумовно, буде адаптуватися до нових викликів.

Список використаних джерел:

1. Доктрина стратегічних комунікацій Національної гвардії України. URL: <https://ngu.gov.ua/wp-content/uploads/2022/12/vkr-11-0101.01-doktryna-strategichnyh-komunikaczij-ngu.pdf.pdf>.
2. Іжутова І. В. Рекомендації щодо вдосконалення організаційно-правових засад формування та розвитку системи стратегічних комунікацій у сфері оборони України. *Державне управління: удосконалення та розвиток*. 2021. № 6. URL: <https://doi.org/10.32702/2307-2156-2021.6.29>
3. Компанцева Л. Ф., Акульшин О. В., Гай М. О. Стратегічні комунікації для фахівців сектору безпеки і оборони: *практ. порадник* / ред. Л. Ф. Компанцева. Київ: Нац. акад. СБУ, 2019. 212 с.
4. Стратегічні комунікації для безпекових і державних інституцій: *практ. посіб.* / Л. Компанцева та ін.; ред.: О. Давліканова, Л. Компанцева. Київ: ТОВ «ВІСТКА», 2022. 278 с.

Чайка Станіслав Петрович
*начальник відділення воєнно-історичної
роботи Іміджево-видавничого центру
Національної гвардії України*

НАЦІОНАЛЬНА ГВАРДІЯ УКРАЇНИ У ВСЕСВІТНЬОМУ ВІЙСЬКОВО-ІСТОРИЧНОМУ ВИМІРІ

Національна гвардія – явище, яке має глибокі історичні корені. Це завжди були формування, які мали захищати фундаментальні основи держави: закони, створену на законних підставах владу, законні права і свободи громадян, територіальну цілісність країни. Гвардійці завжди останніми залишали оборонні редути держави.

Зародження військ правопорядку на території України розпочалося з давніх часів, коли ще княжа дружина виконувала не лише зовнішні функції (охорона прикордонних земель), але й внутрішні. Обов'язки, подібні до обов'язків і задач сучасної Національної гвардії України, виконували княжі дружинники, драгуни, стрільці, із основними завданнями: стеження за порядком у містах; нагляд за дотриманням законів; припинення бунтів; територіальна оборона; охорона; супроводження послів іноземних держав.

Перші історичні згадки про Національну гвардію на землях України сягають 1848 року, коли Австрійський уряд під тиском революційних вимог оголосив деякі демократичні свободи, дозволивши окремим краям імперії сформувати власні загони Національної гвардії для їх захисту. Указом від 14 березня 1848 р. Фердинанд I створив по імперії територіальні воєнізовані формування під назвою Національна Гвардія Австро-Угорщини, що нагадувала ополчення, яким опікувалось місцеве духовенство.

13 квітня у Львові поляки оголосили про заснування Центральної ради народової та почали формувати Національну гвардію. У свою чергу 2 травня 1848 року так звані русини створили Головну Руську Раду Галичини, за рішенням якої було організовано Національну гвардію. Головна Руська Рада прийняла національний символ – жовтого лева на блакитному полі, що спирається на жовту скелю. Цей знак був зображений на прапорах Національної гвардії, яка розташовувалась в кількох галицьких містах. На стрічці прапору корпусу національної Гвардії розміщувався напис «Вірність веде до перемоги».

Такими ж в історичній площині були і сердюки в Збройних силах за часів П. Скоропадського, Національна гвардія України, створена 1991 року та відроджена 2014 року, як важлива структура сил оборони для захисту існування самої держави. Важливо зберегти історичну правду про сутність, роль, етапи, епізоди участі Національної гвардії України в історії нашої держави.

Відділення воєнно-історичної роботи – підрозділ молодий, створений у розпал російсько-українського гібридного протистояння, і свою діяльність розпочав зі створення Літопису військових частин НГУ за 2014-2016 роки, у

якому були зібрані основні дані про виконання гвардійськими частинами завдань за призначенням у вказаний період.

2019 року було видано Історичний дайджест Національної гвардії України за 2017-2018 роки, а потім – за кожний минулий рік. Тобто на сьогодні в НГУ видано 5 збірників матеріалів з історії військового формування держави з правоохоронними функціями.

2020 року спільними зусиллями управління виховної роботи ГУ НГУ, Центрального музею НГУ та Іміджево-видавничого центру видана книга «Назавжди в строю», у якій зібрано матеріали щодо увічнення пам'яті загиблих військовослужбовців НГУ у назвах вулиць, присвоєнні імен гвардійців школам, ліцеям, гімназіям, у пам'ятниках, меморіалах, стелах, муралах, меморіальних дошках, експозиціях, Алеях пам'яті тощо. Біографії та мужні вчинки воїнів-гвардійців під час захисту Батьківщини узагальнені на спеціальному сайті Національної гвардії України в інтернеті.

Наступним кроком у роботі зі збереження об'єктивної історії НГУ була робота над збіркою «Бойовий шлях Національної гвардії України у 2014-2022 роках». У ній узагальнено внесок оперативно-територіальних об'єднань, з'єднань, кожної військової частини, навчальних закладів та інших установ у захист територіальної цілісності й суверенітету України у період гібридної війни росії проти України та ескалації сепаратистських рухів.

Відкрита агресія сусідньої держави в Україні внесла свої корективи. Продовжуючи і далі працювати над виправданими часом виданнями з історії гвардії відділення воєнно-історичної роботи значну увагу приділило узагальненню біографічних даних про військовослужбовців НГУ, які загинули у бойових зіткненнях з ворогом. За півтора року війни опрацьовано та видано 10 альбомів «Герої не вмирають».

Активно використовується інформація, яка викладається на інтернет-сайті Національної гвардії України. Вона відслідковується, аналізується, узагальнюється та зберігається в архіві відділення воєнно-історичної роботи.

Значним успіхом користується започаткований 2021 року «Військово-історичний календар Національної гвардії України» на кожний наступний рік, у якому подаються важливі історичні події та історичні постаті в Україні минулих століть, їхній вплив на досягнення незалежності нашої держави, значимі події у перебігу російсько-української війни, важливі дати в історії Європи і світу, державні та релігійні свята.

Не залишені поза увагою і події більш віддаленої історії України – участі військовослужбовців внутрішніх військ у ліквідації наслідків аварії на Чорнобильській АЕС (збірка матеріалів «В Чорнобиль нас покликала сурма»), учасникам бойових дій в Афганістані та у миротворчих місіях («Гартовані Афганістаном», «Були ми там, куди нас кликав час», «На перехрестях доль», «Родинна справа – Вітчизни спокій берегти», «Однополчани» та інші).

Воєнно-історична робота в Національній гвардії України проводиться активно, ретельно і багатовекторно з урахуванням сучасних трендів і викликів в інтересах збереження правдивої історії та мобілізації суспільства і його

збройного формування – Національної гвардії України – на рішучу відсіч російській агресії.

Шатурський Марк Віталійович
*курсант курсу №2 факультету
службово-бойової діяльності Київського
інституту Національної гвардії України*
Пенькова Наталя Євгенівна
*доцент кафедри соціально-
гуманітарних та правових дисциплін
факультету забезпечення державної
безпеки Київського інституту
Національної гвардії України, кандидат
психологічних наук, доцент*

ФОРМУВАННЯ ПСИХОЛОГІЧНОЇ ГОТОВНОСТІ ВІЙСЬКОВОГО ЛІДЕРА НАЦІОНАЛЬНОЇ ГВАРДІЇ УКРАЇНИ ДО ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В ЕКСТРЕМАЛЬНИХ УМОВАХ

Діяльність військового лідера Національної гвардії України проходить не просто в складних, а переважно в екстремальних умовах, оскільки характеризується високою динамікою, напругою, загрозою життю та здоров'ю, невизначеністю та новизною ситуації, суперечливістю інформації, дефіцитом часу тощо, які є джерелом психічної напруженості і вимагають від особистості достатньо високого рівня розвитку психологічної готовності, сформованості спеціальних здібностей, якостей, властивостей. Саме тому актуальною є проблема формування психологічної готовності військовослужбовців Національної гвардії України до професійної діяльності в екстремальних умовах.

Психологічна готовність військового лідера Національної гвардії України до професійної діяльності в екстремальних умовах є стійким психологічним утворенням особистості, яке забезпечує її здатність успішно виконувати функціональні обов'язки. Структура цієї готовності містить чотири взаємопов'язані компоненти: мотиваційний, когнітивний, операційно-процесуальний та емоційно-вольовий. Мотиваційна готовність військового лідера Національної гвардії України це складна система мотивів, що активізує та спрямовує особистість до професійної діяльності в екстремальних умовах. Когнітивну готовність військового лідера Національної гвардії України ми оцінюємо за рівнем розвитку знань, необхідних йому для успішної професійної діяльності. Операційно-процесуальна готовність військового лідера Національної гвардії України до професійної діяльності визначається сформованістю в особистості практичних навичок та умінь, а також розвитком психічних пізнавальних процесів, які сприяють результативності професійної діяльності. Емоційно-вольова готовність характеризується здатністю особистості регулювати свої дії в екстремальних умовах.

Мотивація діяльності військового лідера Національної гвардії України в екстремальних умовах складає динамічне утворення, ієрархію мотивів, провідними в якій є соціально-значущі мотиви професійної діяльності.

Психологічними умовами формування стану готовності у військового лідера Національної гвардії України є: адекватна регуляція індивідуально-значущого, ситуативно-цільового й операційно-виконавчого рівня; підвищення здатності гнучко регулювати стани емоційно-вольової сфери, зниження тривожності; підвищення рівня суб'єктивного контролю до рівня «господаря» своєї долі; військово-професійна моторно-рухова адекватність; регуляторно-компенсаторна компетентність і активність.

Динаміка психологічної готовності залежить від сформованості її рівнів, їх відповідності діяльності при виконанні службово-бойових завдань. Невідповідність рівнів психологічної готовності призводить до порушення чи руйнування структури діяльності, викликає підвищення емоційних переживань, різкі коливання станів військовослужбовців, втрату орієнтування у службово-бойових ситуаціях, появу психічних ускладнень, особистісні переживання. Найбільш значні коливання можливі: у мотивів, спрямованих на себе і на діяльність, інформованості при виконанні службово-бойових завдань, впевненості та рішучості, саморегуляції своєї напруженості та тривожності. У динамічному аспекті реалізації психологічної готовності можна виділити потенційну, актуальну і “нову” готовності. Прояв психологічної готовності військового лідера Національної гвардії України повинен характеризуватися переходом від індивідуально-значеннєвого до ситуативно-цільового, а потім до операційно-виконавчого рівня.

Основними показниками сформованості психологічної готовності військового лідера Національної гвардії України є: спрямованість і адекватність ціннісно-сислової сфери; суб'єктивна мобілізованість, налаштованість і рішучість до виконання дії; ситуативна емоційно-вольова стійкість; рівень суб'єктивного контролю; рівень загальної і ситуативної тривожності; здатність до прогнозування динаміки службово-бойових ситуацій і гнучкої зміни алгоритму індивідуальних дій.

На основі зазначеного вище можна говорити про певну програму формування психологічної готовності військового лідера Національної гвардії України до професійної діяльності в екстремальних умовах. Основними її психолого-педагогічними засобами мають бути психологічна просвіта, тренінгові технології, індивідуально-психологічне консультування тощо.

Удосконалення процесу формування психологічної готовності військового лідера Національної гвардії України до професійної діяльності в екстремальних умовах можна досягти покращенням проведення професійно-психологічного добору кандидатів на службу через удосконалення критеріїв та обґрунтування процедури відбору кандидатів; вивчення психологічної готовності керівників підрозділів до зазначеної роботи; створення програм психологічної підготовки керівників підрозділів до роботи з підлеглими; психологічного супроводу діяльності військовослужбовців Національної гвардії України в екстремальних умовах; організацію психопрофілактичної роботи. Психологічну підготовку військового лідера Національної гвардії України має сенс проводити у формі практичних занять з невеликою кількістю лекційних занять.

Список використаних джерел:

1. Бандурка О.М., Венедиктов В.С., Тімченко О.В., Христенко В. Є. Екстремальна юридична психологія в діяльності персоналу ОВС: Науково-практичне видання. – Харків: Вид-во Національного університету внутрішніх справ, 2005. – 371 с.
2. Барко В.І. Професійний відбір кадрів до органів внутрішніх справ (психологічний аспект): Монографія. – К.: Ніка-Центр, 2002. – 296 с.
3. Молотай В.А. Структура й особливості психологічної готовності військовослужбовців до службово-бойової діяльності // Проблеми загальної та педагогічної психології. Збірник наукових праць Інституту психології ім. Г.С.Костюка АПН України, Т.7, Вип. 5, 2005. – С. 247-255.
4. Соціально-психологічне вивчення, прогнозування і корекція поведінки військовослужбовця / В.И. Витер, Ю. М. Доленко, А. Р. Охрименко та інші. – К.: изд-во НИМЦ МО України, 1994. – 80 с.

РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО УДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ ПСИХОЛОГІЧНОГО СУПРОВОДУ ДІЙ ВІЙСЬК (СИЛ)

Що може відбуватися з людиною і як військові звикають до війни.

Перший період (хвилини, години) – активність, підвищення працездатності. Сили мобілізуються в основному за рахунок «поверхневих» резервів організму. «Страх охоплює людину, доки вона знаходиться ще по цей бік межі невідомого. Той хто її перейшов, відкинувши страх власної смерті, позбавляється від страху, і тоді починають працювати інші сили, які часом буває важко пояснити. Мине ще якийсь час, і з початкового хаосу обстрілів, тотального почуття страху, бій перетворюється на методичну роботу, яку виконують зі злістю та виваженістю».

Другий період (до 10 діб) – організм перелаштовується адекватно реагувати в екстремальній ситуації. У цей час може знизитися і стабілізуватися рівень працездатності. Якщо у людини занадто високий рівень мотивації, працездатність може залишатися дуже високою.

Третій період (від 20 до 60 діб) – нестійка адаптація. З'являється втома та відсутність бажання продовжувати.

Очікування і реальність в зоні бойових дій.

Очікування: готувалися до виконання завдання за чітким графіком, з доброю організацією. В реальності – маршрути постійно змінюються.

Від місцевого населення очікували як мінімум нейтрального ставлення. В реальності: населення може сприймати вас як агресорів (живий щит, провокації). Після закінчення – повне розчарування, бажання розірвати контракт, нерозуміння, навіщо все це потрібно.

Чинники, що впливають на психологічний стан і боєздатність:

1. На початку: готовність виконувати будь-які завдання, мобілізація. В процесі – розгубленість, нерозуміння, страх, невизначеність (наприклад, немає наказу дійти до певного місця і там розташуватися, як диктують усі правила).

2. Очікування: визнання учасниками бойових дій. Реальність: тривале оформлення документів, повільна робота стройової частини.

3. Відсутність чітко визначеної лінії фронту, часткова ворожість місцевого населення, зміна (порушення) режиму сну, відпочинку, харчування, якості води, вплив несприятливих або незвичайних кліматично-географічних факторів породжують почуття невпевненості і тривоги.

4. Ізоляція й відчуття викинутості – вимушена самотність при виконанні бойових завдань. Тривале перебування на бойових постах при охороні доріг,

ділянок, районів, часто у відриві від основних сил, в незрозумілих умовах, з нестійким зв'язком нерідко викликає відчуття «викинутості».

5. Загроза життю і здоров'ю – не тільки безпосереднє, але й постійне очікування. 3

6. Невизначеність – дефіцит або суперечливість особисто значущої інформації.

7. Реальна можливість потрапити у полон, в заручники з подальшими тортурами і знущаннями; високий ризик смерті, каліцтва; наочне бачення загибелі товаришів по службі, близьких друзів, мирного населення.

8. При наближенні терміну ротації, у деяких військовослужбовців зростає страх бути вбитими або пораненими.

9. Віддаленість від близьких, тривога за них, незрозумілість цілей війни, ставлення суспільства до конфлікту.

10. Впевненість або невпевненість в сприятливому розвитку подій, які багато в чому залежать від керівництва, згуртованості, особистісних якостей керівника, дисципліни.

11. Відсутність нормальних умов для життя і бойових дій.

В бою небезпека завжди реальна. Між гарантією прогнозу і реальним розвитком бойової ситуації, як правило, виявляється розрив, який в бою є джерелом психічного перенавантаження. Причина цього – у невідповідності між розумінням ситуації особою, яка приймає рішення, і реальним її розвитком. Під час ведення бойових дій значно зростає відповідальність за прийняте рішення та її виконання перед країною, законом і суспільними вимогами, старшим командиром і підлеглим особовим складом. Можливе дезертирство або написання рапорту про звільнення. Монотонність і нудьга від надлишку часу у період тривалого очікування може дестабілізувати діяльність деяких солдат, у тому числі і командирів, у яких особливостями характеру є демонстративність, збудливість, екзальтованість. Може виникнути клаустрофобія – страх замкненого простору, наприклад, при обстрілі противником (супроводжується несвідомим прагненням покинути це укриття, не дивлячись на ще більшу загрозу), і агорафобія – страх відкритого простору (прагнення сховатися від звукового і зорового впливу бойових дій).

Кров і вид важких травм, руйнувань – важкі поранення та смерть бойових товаришів, руйнування укриттів, будівель і бойової техніки, як правило, паралізують незагартовану для адекватного, виваженого сприйняття всього цього психіку людини.

Вид трупів, відірваних рук, ніг, крові, пульсуючої з відкритої рани, розрізаного тіла або пригнічує людську психіку, або викликає неадекватну активність у воїнів.

Звук міни, що летить може стати причиною панічних реакцій. Запахи можуть доповнити і посилити негативний вплив.

Дефіцит часу, прискорення темпу дій, складність рішень, надлишок інформації, поєднання декількох видів діяльності одночасно, ступінь складності

дій спеціалістів бойового складу, високий рівень фізичного та психологічного навантаження.

Ворожість населення і провокації. Бути до цього готовими і перевіряти їжу, воду та інше; пам'ятайте про перевірку інформації.

Стрес та бойовий стрес Стрес – це порушення спокою, яке виникає у людини, як реакція на певну ситуацію, зовнішню або внутрішню діяльність, це напружений стан людини внаслідок впливу емоційно-негативних і екстремальних чинників зовнішнього середовища. Це нормальна реакція організму на ненормальну ситуацію. Функціонування психіки в екстремальній ситуації, можна пояснити метафорою «у віз запряжені коні, якими керує кучер». Психіка людини складається із трьох частин. Найдавніша стволова частина і парасимпатична нервова система відповідають за тіло — «віз». Лімбічна частина і симпатична нервова система — за емоції та дії («коні»), а система емоційного й соціального контролю — узагальнює досвід, спрямовує діяльність, контролює («кучер»). Коли трапляється щось надзвичайне, небезпечне для життя, лімбічна частина («коні») бере керівництво на себе. Передусім вона «відключає» систему контролю («кучера»). (В небезпечній ситуації так усе й має бути.) Починає інтенсивно функціонувати стволова частина: виділяються гормони, необхідні для інтенсивного реагування на ситуацію — адреналін, норадреналін, кортизон. Виділяються і знеболюючі речовини, що притупляють, а іноді й зовсім відключають чутливість тіла — така реакція зменшує страждання, зберігає від больового шоку у випадку поранення. Наприклад, антилопа у стані шоку падає замертво за кілька хвилин до того, як кігті лева доторкнуться її. Це дає можливість тварині вижити, якщо лев її не з'їсть відразу. Якщо ж вижити не вдається — смерть буде безболісною. Уникнувши небезпеки, антилопа знаходить безпечне місце і починає тремтіти — так організм звільняється від напруження.

Підсумовуючи можна сказати що, у людини існують три типи реакції на стрес: боротьба, втеча, завмирання. Прояви характерні для кожного етапу переживання травми (ви можете визначити своє самопочуття і зрозуміти, що відбувається з бойовими побратимами).

1. Стан шоку (бойовий шок) . Бліда шкіра; пильний погляд, людина майже не моргає; забуває, що було, що потрібно робити; не виявляє емоцій, описуючи емоційно заряджену ситуацію; відсутність або уповільнення мовлення; холодні кінцівки; тримається окремо від інших, аби почувати себе в безпеці; слабкий м'язовий тонус або сильні спазми.

2. Надзбудження (бойовий стрес). Почервоніння шкіри; часте моргання; різкий сміх; неспокій, метушливість; пітніє; швидке, нестримне мовлення; надмірна пильність, настороженість; емоційні вибухи; надмірна реакція страху, що довго триває; несподіване відчуття жару; різко відводить погляд; надмірна чутливість; напружені м'язи.

3. Втома (бойове виснаження). Песимізм, пригніченість, млявість; дратівливість, невдоволення всім («нічого не хочеться»); тривожність; знервованість; напружений вираз обличчя; брак стійкого контакту очі в очі;

голосне мовлення; важко розслабитися; проблеми зі сном і апетитом; працездатність знижена (важко виконувати поставлені завдання, не хочеться вмиватися, голитися тощо).

4. Вихід із травми. Хвилеподібно накочується туга, сум, спустошення; може бути почуття провини, образи; періодично хочеться плакати при згадці про травматичні події; в такі моменти з'являється небажання жити; стримування сліз; погіршення імунітету — часті простудні захворювання; психосоматичні розлади (наприклад, проблеми з травленням, підвищення тиску, болить голова тощо).

5. Адаптація до екстремальної ситуації. Поліпшення уваги; активізація мислення; загострення вищих почуттів: патріотизму, відповідальності, колективізму, сумління, готовності до самопожертви тощо; віра в свої сили, в успіх, сподівання на краще; здатність терпляче витримувати випробування; емоційна стійкість; здатність до концентрації для вирішення завдання; стійкість до тимчасових невдач; здатність організму швидко перебудовуватися, підвищення витривалості тощо. Гостра стресова реакція. Наслідки стресовій ситуації проявляються у різних людей по-різному: можуть відразу після події або через певний проміжок часу.

Перш за все військовослужбовець повинен знати, що наслідками сильного стресу можуть бути: втрата сну і апетиту; нав'язливі спогади; кошмарні сновидіння про пережиту подію; погіршення настрою при спогадах про подію; втрата здатності відчувати сильні почуття і емоції; порушення пам'яті; бажання уникнути думок і почуттів, пов'язаних з пережитою психотравмуючою ситуацією; почуття «вкороченого майбутнього», втрата життєвих орієнтирів; важкість в зосередженні; дратівливість; лякливість.

Кожен учасник військових дій може бути у стані бойового стресу. Бойовий стрес виникає ще до реальної загрози життю і триває аж до виходу із зони бойових дій. Бойовий стрес – це процес мобілізації усіх наявних можливостей організму, імунної, захисної, нервової, психічної систем для подолання небезпечної ситуації для життя. У людини відбувається зміна складу крові.

Гормони, що потрапляють у кров із залоз внутрішньої секреції, викликають тривогу, пильність, агресивність. Збільшується об'єм легенів, що дозволяє отримувати більше кисню органам, які активно задіяні. Звуження кровоносних судин веде до підвищення кров'яного тиску, посилення кровообігу, перерозподілу її кількості в органах (у активних людей зменшується її подача до внутрішніх органів і збільшується – до серця, скелетних м'язів).

Участь у бойових діях розглядається як стресор, травматичний практично для будь-якої людини, участь у війні супроводжується впливом низки чинників: усвідомлення почуття загрози для життя, так званий біологічний страх смерті, поранення, біль, інвалідність; ні з чим не порівняний стрес, що виникає у людини, яка є учасником бойових дій; разом з цим з'являється психоемоційний стрес, пов'язаний із загибеллю на очах товаришів по зброї або з необхідністю вбивати людину, навіть ворога; вплив специфічних факторів бойової ситуації (дефіцит часу, прискорення темпів дій, раптовість, невизначеність, новизна);

негарзди й позбавлення (часто відсутність повноцінного сну, особливості питного режиму та харчування). Ззовні в бойовій ситуації стрес проявляється в підвищенні пульсу, температури тіла, дихання військовослужбовця, блідості або почервонінні обличчя, посилення потовиділення, пересихання в роті, тремор м'язів, почастішання сечовипускання, посилення тривоги й пильності тощо. Всі перераховані симптоми – це нормальна реакція людини на ненормальні обставини бойової ситуації.

Визначено фактори, які викликають найбільшу напругу та страх при веденні бойових дій. Серед них провідне місце займає: смерть бойових товаришів – 50%; зовнішній вигляд важкопораненого (загиблого) – 29%; світлові та шумові ефекти бою – 8%; палаючий військовий транспорт – 5%. У 90% людей, які є учасниками бойових дій, страх має яскраво виражені форми. З досвіду другої світової війни 39% відчують найбільший страх перед боєм, 35% – в бою, 16% – після нього, а 10% – не в змозі визначити нічого. До найбільш поширених фобій воєнного часу відносять: «страх мін», «страх снайперів», «страх літаків», «страх танків». Крім цього, можуть мати місце істеричні (не пов'язані з тілесною травмою) реакції: істерична сліпота – концентричне звуження поля зору; зниження гостроти зору; роздвоєння, порушення чіткості бачення предметів; повна сліпота; глухота; параліч кінцівок (контрактура), судороги, ступор всього організму; плач, сміх, кашель, гикавка, мимовільне нахилення тулуба; каталепсія – патологічно довге збереження однієї пози тіла; летаргія – патологічне впадіння в сон; істерична анестезія різних частин тіла (нечутливість) тощо. Іноді сприйняття зовнішніх подразників (світла, звуку, тактильних відчуттів) стає нестерпним.

В ході ведення бойових дій поведінка в бою військовослужбовців, що перебувають у стані страху, включає в себе наступні елементи: відсутність реагування або неправильне, загальмоване виконання команд; відсутність реакції або неправильна, загальмована реакція на оперативні зміни у ході бою; відмова виконувати наказ; припинення ведення вогню; стрільба в бік, в повітря; бажання не дивитися у бік суперника; спроби сховатися під укриттям або на дні окопу; неконтрольовані рухи, спроби втечі від джерела небезпеки; випадки істерики тощо. Наслідки стресової ситуації виявляються у різних людей по-різному: можуть проявитися відразу після події або через певний проміжок часу. Насамперед військовослужбовець повинен знати, що наслідки сильного стресу можуть бути: втрата сну та апетиту; нав'язливі спогади; кошмарні сни про пережиту подію; погіршення настрою при згадці про подію; втрата здатності відчувати сильні почуття і емоції; часткове послаблення пам'яті; прагнення уникати думок і почуттів, пов'язаних з пережитою психотравмуючою ситуацією; почуття «укороченого майбутнього», втрата життєвих перспектив; труднощі в концентрації уваги; дратівливість; лякливість.

ЗМІСТ

П І Б автора	Назва тез	Стр.
1. Медвідь Михайло Михайлович Медвідь Юлія Іванівна Ктіторов Максим Олександрович	СИСТЕМА ВНУТРІШНЬОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯКОСТІ ВИЩОГО ВІЙСЬКОВОГО НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ: ОСОБЛИВОСТІ, УМОВИ РОЗВИТКУ	3-7
2. Васищев Володимир Сергійович	ДО ПИТАННЯ ВДОСКОНАЛЕННЯ НАЦІОНАЛЬНО- ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ: ВИМОГИ СЬОГОДЕННЯ	8-10
3. Стасюк Василь Васильович Дикун Володимир Григорович Кириченко Андрій Володимирович	ПСИХОЛОГІЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОСОБОВОГО СКЛАДУ ПІД ЧАС ВЕДЕННЯ БОЙОВИХ ДІЙ	11-13
4. Вернигора Володимир Олексійович Вдовиченко Вікторія Андріївна	ВИВЧЕННЯ ФЕНОМЕНА БЕЗПЕКИ КРИЗЬ ПРИЗМУ РОЗУМІННЯ ОСНОВ ЗОВНІШНЬОЇ ПОЛІТИКИ, ПУБЛІЧНОЇ ДИПЛОМАТІЇ ТА СТРАТЕГІЧНИХ НАРАТИВІВ	14-18
5. Кузніченко Сергій Олександрович Sergii Kuznichenko	MEDIATION IN THE ACTIVITIES OF MILITARY CHAPLAINS	19-21
6. Беньковський Сергій Юрійович	СИСТЕМИ ПРАВОВОЇ ТА ПЕДАГОГІЧНОЇ ПІДГОТОВКИ КУРСАНТІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ ГВАРДІЇ УКРАЇНИ	22-24
7. Бондаренко Данііл Олександрович Зелений Володимир Іванович	РОЗВИТОК ВІЙСЬКОВОЇ ПЕДАГОГІКИ В УКРАЇНІ	25-28
8. Вальох Євгеній Ростиславович Градецька Наталія Миколаївна	ФОРМУВАННЯ ГЕНДЕРНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ КУРСАНТІВ НГУ	29-31
9. Волуйко Оксана Миколаївна Мороз Аліна Миколаївна	МЕХАНІЗМ ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЗАКОННОСТІ В ДІЯЛЬНОСТІ НАЦІОНАЛЬНОЇ ГВАРДІЇ УКРАЇНИ	32-34
10. Волкович Олена Юріївна	РОЗВИТОК ГЕНДЕРНОГО ВПЛИВУ В ДІЯЛЬНОСТІ ВІЙСЬКОВИХ ФОРМУВАНЬ ПРИ РЕАЛІЗАЦІЇ ЗАВДАНЬ ДЕРЖАВНОЇ БЕЗПЕКИ	35-37
11. Генік Віталій Васильович	ОСОБЛИВОСТІ ПСИХОЛОГІЧНОЇ ГОТОВНОСТІ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ ДО ДІЙ В ЕКСТРЕМАЛЬНИХ УМОВАХ	38-39

12. Герасименко Дмитро Юрійович Зелений Володимир Іванович	ВІЙСЬКОВО-ПЕДАГОГІЧНИЙ ПРОЦЕС ТА ОСНОВНІ ФОРМИ ОРГАНІЗАЦІЇ НАВЧАННЯ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ	40-43
13. Глодан Денис Русланович Градецька Наталія Миколаївна	ФОРМУВАННЯ ЛІДЕРСЬКИХ КОМПЕТЕНЦІЙ КУРСАНТІВ ВВІЗ ЯК ПРОВІДНА МЕТА СУЧАСНОЇ ВІЙСЬКОВОЇ ОСВІТИ	44-47
14. Градецька Наталія Миколаївна	ЩОДО ПИТАННЯ ФОРМУВАННЯ ТА РОЗВИТКУ ПРАВОВОЇ ІДЕОЛОГІЇ	48-51
15. Грищенко Анатолій Іванович	ПІДГОТОВКА ЮРИСТІВ У ВИЩИХ ВІЙСЬКОВИХ ТА ІНШИХ ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ УКРАЇНИ	52-56
16. Валюх Євгеній Ростиславович Градецька Наталія Миколаївна	ФОРМУВАННЯ ГЕНДЕРНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ КУРСАНТІВ НГУ	57-59
17. Даценко Георгій Григорович	НАЦІОНАЛЬНА ГВАРДІЯ УКРАЇНИ У ВІДСІЧІ ТА СТРИМУВАННІ ЗБРОЙНОЇ АГРЕСІЇ ПІД ЧАС ГІБРИДНОГО ПРОТИСТОЯННЯ З РОСІЙСЬКОЮ ФЕДЕРАЦІЄЮ	60-61
18. Дручек Олена Василівна	КРИТИЧНЕ МИСЛЕННЯ: ОСОБЛИВОСТІ ЗМІСТУ ТА ФОРМУВАННЯ У ПРОЦЕСІ ПІДГОТОВКИ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ- ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ НГУ	62-66
19. Стадник Степан Петрович Зелений Володимир Іванович	ТЕХНОЛОГІЇ ТА МЕТОДИ НАВЧАННЯ	67-70
20. Сімороз Микола Олексійович Ярема Вадим Ігорович Волуйко Олексій Миколайович	ДЕЯКІ ПИТАННЯ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА МІЖНАРОДНІ ЗЛОЧИНИ	71-73
21. Ключнікова Катерина Вячеславівна	ПОСТТРАВМАТИЧНИЙ СТРЕСОВИЙ РОЗЛАД У ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ: КОМПЛЕКСНИЙ ПІДХІД	74-75
22. Крутіков Павло Дмитрович Беньковський Сергій Юрійович	ІНТЕГРАЦІЯ СОЦІАЛЬНО-ГУМАНІТАРНИХ НАУК В ДІЯЛЬНІСТЬ НАЦІОНАЛЬНОЇ ГВАРДІЇ УКРАЇНИ	76-77
23. Коба Марія Миколаївна Коба Олександр Васильович	ОКРЕМІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ ПРАВОВОЇ КУЛЬТУРИ КУРСАНТІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ ГВАРДІЇ УКРАЇНИ У ПРОЦЕСІ НАВЧАННЯ У ВИЩИХ ВІЙСЬКОВИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ	78-79
24. Козак Валентина Андріївна	ВИКОРИСТАННЯ ПЛАТФОРМИ CLASSTIME У ПРОЦЕСІ ВИКЛАДАННЯ ГУМАНІТАРНИХ ДИСЦИПЛІН	80-81

25.	Кондратюк-Антонова Тетяна Вячеславівна	ВПЛИВ СОЦІОЛОГІЧНОГО ЗНАННЯ НА ФОРМУВАННЯ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ НГУ	82-84
26.	Лемберський Олександр Юрійович	АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ЮРИДИЧНОЇ НАУКИ СЬОГОДЕННЯ	85-86
27.	Лобунов Денис Олександрович Кондратюк-Антонова Тетяна Вячеславівна	ЦІННОСТІ У СТАНОВЛЕННІ ОСОБИСТОСТІ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ ГВАРДІЇ УКРАЇНИ	87-89
28.	Лосюк Тараса Тарасович Беньковський Сергій Юрійович	ВПЛИВ ФІЛОСОФІЇ НА ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ГВАРДІЇ УКРАЇНИ	90-92
29.	Мазуренко Людмила Іванівна	МОРАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПІДРОЗДІЛІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ ГВАРДІЇ УКРАЇНИ В КОНТЕКСТІ ПІДТРИМКИ І ВІДНОВЛЕННЯ ЇХ БОЄЗДАТНОСТІ	93-94
30.	Медведкіна Анастасія Олександрівна	ПСИХОЛОГІЧНА ГОТОВНІСТЬ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ НГУ ДО ВИКОНАННЯ МИРОТВОРЧИХ ОПЕРАЦІЙ	95-96
31.	Мудра Світлана В'ячеславівна	МОВЛЕННЄВА КОМПЕТЕНТНІСТЬ КУРСАНТІВ В КОНТЕКСТІ РОЗВИТКУ ГУМАНІТАРНОЇ ПІДГОТОВКИ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ НГУ	97-98
32.	Молдавчук Василь Степанович	НАЦІОНАЛЬНА ГВАРДІЯ УКРАЇНИ У ВІДСІЧІ ЗБРОЙНОЇ АГРЕСІЇ ПІД ЧАС РОСІЙСЬКО- УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ	99-100
33.	Наумкін Михайло Владиславович Градецька Наталія Миколаївна	ВПЛИВ ЦІННІСНИХ ОРІЄНТАЦІЙ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ НГУ НА ВИКОНАННЯ ПРАВООХОРОННИХ ФУНКЦІЙ	101-103
34.	Павленко Владислав Юрійович Беньковський Сергій Юрійович	РОЛЬ І МІСЦЕ ГУМАНІТАРНИХ ТА ПРАВОВИХ ДИСЦИПЛІН В СИСТЕМІ ПІДГОТОВКИ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦЯ	104-106
35.	Пантелєєва Олена Яковлівна	РОЛЬ ВИВЧЕННЯ ІНОЗЕМНИХ МОВ У ПСИХОЛОГІЧНІЙ ПІДГОТОВЦІ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ	107-108
36.	Пасічник Володимир Іванович	УДОСКОНАЛЕННЯ ЗМІСТУ ПРОФЕСІЙНО- ПСИХОЛОГІЧНОЇ ПІДГОТОВКИ ЯК ЗАСОБУ ФОРМУВАННЯ НЕОБХІДНИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ ОСОБОВОГО СКЛАДУ НГУ З НАДАННЯ ПЕРШОЇ ПСИХОЛОГІЧНОЇ ДОПОМОГИ В БОЙОВИХ УМОВАХ	109-111
37.	Пенькова Наталя Євгенівна	ЗАХИСТ ВІД ІНФОРМАЦІЙНО-ПСИХОЛОГІЧНОГО ВПЛИВУ РОСІЙСЬКОЇ ФЕДЕРАЦІЇ, ЯК ВАЖЛИВЕ ЗАВДАННЯ ПСИХОЛОГІЧНОЇ ПІДГОТОВКИ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ ГВАРДІЇ УКРАЇНИ	112-113

38. Піскун Андрій Вікторович	ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ ВІДНОСИН ДОВІРИ У ВІЙСЬКОВИХ ПІДРОЗДІЛАХ	114-116
39. Полуніна Лілія Валентинівна	ПИТАННЯ ПРАВОВОГО ВИХОВАННЯ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ ГВАРДІЇ УКРАЇНИ	117-119
40. Полуніна Надія Євгеніївна	ПСИХОЛОГІЧНА ПІДГОТОВКА ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ	120-122
41. Посмітна Вікторія Віталіївна	ПІДГОТОВКА ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ НГУ ДО КОМУНІКАТИВНОЇ ВЗАЄМОДІЇ З МЕДІА ТА ГРОМАДСЬКІСТЮ В СУЧАСНИХ УМОВАХ ІНФОРМАЦІЙНИЙ ВІЙНИ	123-125
42. Радченко Юлія Вікторівна	КОМПЕТЕНТНИЙ ПІДХІД В ПІДГОТОВЦІ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ ГВАРДІЇ УКРАЇНИ	126-127
43. Сайдалімова Наталія Анатоліївна	«ПОВЕРНЕННЯ». СІМЕЙНА РЕАБІЛІТАЦІЯ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ, ПІД ЧАС АДАПТАЦІЇ У РОДИННОМУ КОЛІ	128-130
44. Саган Віталій Володимирович Пенькова Наталя Євгенівна	РЕКОМЕНДАЦІЇ ПО ВДОСКОНАЛЕННЮ ПСИХОЛОГІЧНОЇ ПІДГОТОВКИ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ ГВАРДІЇ УКРАЇНИ ЩОДО ПІДВИЩЕННЯ ПСИХОЛОГІЧНОЇ ГОТОВНОСТІ ДО СЛУЖБОВО-БОЙОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УМОВАХ ВІЙНИ	131-133
45. Стадник Степан Петрович Кондратюк-Антонова Тетяна Вячеславівна	ВІЙСЬКОВО-СОЦІАЛЬНА РОБОТА ТА ЇЇ ЗНАЧЕННЯ ДЛЯ РОЗВИТКУ НАЦІОНАЛЬНОЇ ГВАРДІЇ УКРАЇНИ	134-137
46. Тютіна Анна Романівна	АКТУАЛЬНІ АСПЕКТИ ПСИХОЛОГІЧНОЇ ПІДГОТОВКИ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ НГУ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ В УКРАЇНІ	138-140
47. Тучак Володимир Романович Кондратюк-Антонова Тетяна Вячеславівна	СТРАТЕГІЧНІ КОМУНІКАЦІЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ ГВАРДІЇ УКРАЇНИ У СУЧАСНИХ УМОВАХ	141-143
48. Чайка Станіслав Петрович	НАЦІОНАЛЬНА ГВАРДІЯ УКРАЇНИ У ВСЕСВІТНЬОМУ ВІЙСЬКОВО-ІСТОРИЧНОМУ ВИМІРІ	144-146
49. Шатурський Марк Віталійович Пенькова Наталя Євгенівна	ФОРМУВАННЯ ПСИХОЛОГІЧНОЇ ГОТОВНОСТІ ВІЙСЬКОВОГО ЛІДЕРА НАЦІОНАЛЬНОЇ ГВАРДІЇ УКРАЇНИ ДО ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В ЕКСТРЕМАЛЬНИХ УМОВАХ	147-149
50. Шамрай Юрій Сергійович,	РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО УДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ ПСИХОЛОГІЧНОГО СУПРОВОДУ ДІЙ ВІЙСЬК (СИЛ)	150-154